

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav jižní a centrální Asie
Indologický seminář

Diplomová práce

Lidské tělo v hindských idiomech

(Human Body in Hindi Idioms)

vedoucí práce: Doc. PhDr. Svetislav Kostić, Dr.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité prameny a literaturu.

Děkuji docentu Svetislavu Kostićovi, vedoucímu práce, za cenné poznámky, připomínky, podněty a rady.

Obsah

1. Úvod	6
1.1 Cíl práce.....	6
1.2 Použitá literatura.....	6
1.3 Struktura práce.....	7
1.4 Tabulka použitého přepisu.....	9
2. Idiomatika a frazeologie – obecný úvod.....	10
2.1 Definice frazému a idiomu	11
2.2 Užití idiomů.....	17
2.3 Otázka terminologie.....	18
2.3.1 Terminologie česká.....	18
2.3.2 Terminologie hindská	18
3. Somatické idiomy	20
3.1 Literatura věnovaná somatickým idiomům	20
3.2 Korpus hindských somatických idiomů	21
3.2.1 Somatické idiomy v korpusu a jejich počet.....	22
3.2.2 Srovnání počtu hindských a českých somatických idiomů	25
4. Metaforické významy somatických idiomů.....	27
4.1 Hlava.....	28
4.1.1 Hlava (<i>sir, mastak</i>).....	28
4.1.2 Lebka (<i>khop'ī</i>)	31
4.1.3 Vlasy (<i>bāl</i>)	32
4.1.4 Mozek (<i>dimāḡ</i>).....	33
4.1.5 Čelo (<i>matthā, māthā</i>).....	34
4.1.6 Ucho (<i>kān</i>)	34
4.1.7 Obočí (<i>bhaūh, tevar, bhṛkuṭī</i>)	36
4.1.8 Oko (<i>ākḥ, dīdā, nayan</i>).....	37
4.1.9 Oční víčko (<i>palak</i>)	39
4.1.10 Panenka (<i>put'li</i>)	40
4.1.11 Nos (<i>nāk</i>).....	40
4.1.12 Knír (<i>mūch</i>).....	42
4.1.13 Ústa, pusa (<i>mūh</i>)	43
4.1.14 Zuby (<i>dāṭ, battīsī</i>)	44
4.1.15 Jazyk (<i>zabān, jībh, ras'nā</i>).....	46
4.1.16 Patro (<i>tālū</i>)	47
4.1.17 Rty (<i>ōṭh, oṭh, hōṭ, hōṭh</i>)	47
4.1.18 Obličej, tvář, líce (<i>ceh'rā, gāl</i>).....	48
4.1.19 Krk (<i>gar'dan</i>).....	49
4.1.20 Hrdlo (<i>kāṭh, galā</i>).....	49
4.2 Trup.....	50
4.2.1 Tělo (<i>āḡ, tan, deh, badan, śarīr</i>).....	51
4.2.2 Hrud', prsa (<i>chāṭī</i>)	52
4.2.3 Srdce (<i>dil, hṛday</i>)	53
4.2.4 Játra (<i>kalejā</i>).....	54

4.2.5 Břicho (<i>peṭ</i>).....	55
4.2.6 Děloha, lůno (<i>kokh</i>)	57
4.2.7 Lůno, klín (<i>god</i>).....	57
4.2.8 Záda (<i>kamar, pīchā, pīṭh</i>).....	58
4.2.9 Kůže, pokožka (<i>khāl, cam'ṅ</i>).....	59
4.2.10 Kost (<i>haḍḍī</i>).....	59
4.3 Končetiny.....	60
4.3.1 Ruka, paže (<i>bāḥ, hāth</i>)	60
4.3.2 Rameno (<i>kādhā</i>)	63
4.3.3 Pěst, hrst (<i>mutṭhī</i>).....	64
4.3.4 Dlaň (<i>hathelī</i>).....	64
4.3.5 Palec (<i>āgūthā</i>)	65
4.3.6 Prst (<i>ūg'lī, aṅgulī</i>).....	65
4.3.7 Noha (<i>caraṇ, ṭāg, pair, pāv</i>).....	66
4.3.8 Kolenno (<i>ghuṭ'nā</i>).....	69
4.3.9 Chodidlo (<i>tal'vā</i>).....	69
4.3.10 Pata (<i>eṅ</i>).....	70
5. Poznámka k překladu idiomatických výrazů	71
6. Závěr.....	73
Použité zkratky	75
Literatura.....	75
Příloha (Korpus hindských somatických idiomů)	76

1. Úvod

1.1 Cíl práce

Cílem této práce je popisným způsobem zpracovat problematiku hindské idiomatické slovní zásoby, a sice konkrétně takové idiomy, které obsahují jako svůj komponent pojmenování části lidského těla. Jelikož je problematika idiomatiky a frazeologie příliš složitá na to, abychom se v práci mohli zaměřit na veškeré její aspekty, omezíme se na popis významů hindských somatických idiomů. Při popisu se zaměříme také na srovnání těchto významů s významy obdobných frazeologických jednotek v češtině.

Aby bylo možno dané téma zpracovat, je třeba nejprve vytvořit korpus, jenž bude obsahovat idiomatické jednotky, které budou excerpovány z hindských slovníků frazeologie. Na příkladech z takto vytvořeného korpusu pak budou ilustrovány nalezené významy idiomů. Tento korpus bude tvořit přílohu práce.

1.2 Použitá literatura

Pro vytvoření korpusu bylo třeba nejprve zpracovat jazykový materiál obsažený ve slovnících frazeologie. Při práci jsme měli k dispozici celkem pět takových slovníků. Všechny byly svou povahou stejné, vždy obsahovaly seznam frazeologických jednotek a jejich význam vysvětlený v hindštině. Slovníky se lišily víceméně pouze množstvím zpracovaných jednotek. Ze dvou takových slovníků jsme vytvořili již zmiňovaný korpus, který tvořil základní materiál pro zpracování daného tématu. Do ostatních slovníků jsme nahlíželi zejména v případech nejasného významu či pro upřesnění. Jelikož cílem této práce nebylo vytvořit vyčerpávající korpus, neexcerovali jsme z dalších slovníků jednotky, které se v našich zdrojových slovnících neobjevují. Domníváme se přitom, že výsledný korpus je pro tuto práci dostatečný nejen počtem zastoupených jednotek, ale i jejich významů. Významy jednotek z dalších slovníků se totiž často kryjí s těmi, které jsme do korpusu zahrnují. A o významy idiomatických jednotek nám šlo především.

Vedle popisu jazykového materiálu jsme se v první části zaměřili na teoretické pozadí problematiky idiomatiky a frazeologie. Jako podklady pro ně jsme použili především teoretických prací předního českého odborníka na idiomatiku a frazeologii

Františka Čermáka. Pro přiblížení pohledu na danou problematiku jsme využili jednak předmluv a úvodních slov k jednotlivým frazeologickým slovníkům, jednak teoretickou práci Ómprakáše Gupty.

Pro porovnání hindských somatických idiomů a jejich českých protějšků jsme se obraceli zejména na sbírku frazeologických jednotek Jaroslava Zaorálka „Lidová rčení“, která je již staršího data, nicméně stále cenná, a tématický slovník Evy Mrhačové, který byl pro nás užitečný zejména v tom, že obsahuje pouze idiomy s názvem částí lidského těla, což nám umožnilo rychlou orientaci a vyhledávání.

1.3 Struktura práce

Práce je rozdělena do celkem šesti kapitol, z nichž úvod a závěr tvoří první a poslední a jádro práce tvoří kapitoly 2, 3 a 4.

Ve druhé kapitole přibližujeme zejména teoretické pozadí jazykové disciplíny frazeologie a idiomatiky, především v ní předkládáme definice předmětu této disciplíny – tj. idiomu. Zároveň popisujeme jejich vlastnosti, které definice doplňují. Věnujeme se také otázce terminologie, a to jak v jazyce českém, tak hindském.

Třetí kapitola je již uvedením k somatickým idiomům. Po seznámení čtenáře s dostupnou literaturou, která se tomu tématu věnuje, uvádíme data zjištěná analýzou námi vytvořeného korpusu. Tato data jsou obsažena v tabulce, která ukazuje jednak obsažené lexémy a jednak jejich počet. Tato zjištěná data posléze srovnáváme s daty zjištěnými pro češtinu jazykovědci Čermákem a Mrhačovou.

Ústřední kapitolou celé práce je kapitola čtvrtá, v níž se věnujeme samotnému popisu významů somatických idiomů, v nichž se zaměřujeme zejména na symbolické významy názvů části těla a na obraznost výrazů jako takových. V kapitole zpracováváme prakticky všechny nejčastěji zastoupené lexémy a jejich idiomy. Z významů vybíráme ty nejčastější, nejtypičtější a také nejzajímavější z hlediska metafory. Dále volíme takové, které vybízejí ke srovnání se svými protějšky v češtině. Všechny takové nalezené významy jsou ilustrovány dostatečným množstvím příkladů. Příklady jsou zpracovány tak, aby jim porozuměl i člověk, který neovládá hindský jazyk, idiomy jsou přeloženy pokud možno doslova, a to také proto, aby jasněji vynikl význam komponentů, které se na významu výsledného idiomu podílejí. K příkladům pak přikládáme český ekvivalent, pokud takový existuje a pokud jsme takový našli.

Pátou kapitolu, skromnou svým rozsahem, tvoří několik poznámek k možnosti překladu mezi hindštinou a češtinou.

Přílohu celé práce tvoří již zmiňovaný vytvořený korpus hindských somatických idiomů.

1.4 Tabulka použitého přepisu¹

Souhlásky:

क	ख	ग	घ	ङ				क़	ख़	ग़
ka	kha	ga	gha	ṅa				qa	<u>kha</u>	ḡa
च	छ	ज	झ	ञ	य	श		ज		
ca	cha	ja	jha	ña	ya	śa		za		
ट	ठ	ड	ढ	ण	र	ष		ड़	ढ़	
ṭa	ṭha	ḍa	ḍha	ṇa	ra	ṣa		ṛa	ṛha	
त	थ	द	ध	न	ल	स				
ta	tha	da	dha	na	la	sa				
प	फ	ब	भ	म	व	ह		फ़		
pa	pha	ba	bha	ma	va	ha		fa		

Samohlásky:

अ	अँ	आ	आँ	इ	इँ	ई	ईँ	उ	उँ	ऊ	ऊँ	ऋ
a	ã	ā	ā̃	i	ĩ	ī	ī̃	u	ũ	ū	ū̃	ṛ
ए	एँ	ऐ	ऐँ	ओ	ओँ	औ	औँ					
e	ẽ	ai	aĩ	o	õ	au	aũ					

Slabiky a vybrané souhláskové spřežky:

क	कँ	का	काँ	कि	किँ	की	कीँ	कु	कुँ	कू	कूँ	कृ
ka	kã	kā	kā̃	ki	kĩ	kī	kī̃	ku	kũ	kū	kū̃	kṛ
के	केँ	कै	कैँ	को	कोँ	कौ	कौँ			क्ष	ज्ञ	त्र
ke	kẽ	kai	kaĩ	ko	kõ	kau	kaũ			kṣa	jña	tra

V textu dále užívám pro oslabené „a“, které se uvnitř slova nevyslovuje, znak pro apostrof ['], a pro velice slabě vyslovené „a“ znak pro „a“ v horním indexu [^a]:

Např.: करना [kar'nā], „dělat“; आर्य [āry^a], „vznešený“.

¹ V téměř nezměněné podobě užíváme tabulky uvedené v: Kostić S., *Verb Syntagmata in Hindi (Structure and Functions)*. Karolinum, Praha 1999, s. 16.

2. Idiomatika a frazeologie – obecný úvod

Jazyková disciplína idiomatiky a frazeologie je disciplínou, která studuje a popisuje určité významem nadané kombinace jednotek daného jazyka. Těmito jednotkami, jazykovými jevy, jsou takové jednotky, které jsou v daném jazykovém systému nějakým způsobem anomální (tedy v poměru k jeho pravidlům), a to z hlediska sémantického a gramatického, případně v kombinaci obou těchto hledisek. Z takto pojatého vymezení vyplývá, že oblast frazeologie a idiomatiky, má-li zahrnovat veškeré kombinace, které se nějak vymykají pravidlům daného jazyka, je poměrně široká.

Obvykle bývají za oblast zájmu frazeologie považovány takové jednotky, u nichž lze mluvit o obraznosti a metaforičnosti. Čermák², ale i jiní, zde ovšem upozorňuje na to, že některá pojetí, která spatřovala ve frazeologii kombinace, kde lze mluvit o obraznosti či metafoře, pak, možná záměrně, neřeší, kam řadit anomální kombinace nemetaforické (uvádí jako příklad kombinace jako *dát najevo*, *otevřít dokořán* apod.). Na tomto místě je třeba poznamenat, že také autoři výkladových slovníků idiomů hindských se drží definice idiomů jakožto jazykových jednotek s přeneseným metaforickým ustáleným významem, nejspíše právě proto, že tato charakteristika je na idiomech nejviditelnější a možná i nejlákavější. Čermákův argument je tedy třeba brát v úvahu, ačkoliv idiomatiké jednotky, s nimiž budeme pracovat a o nichž budeme pojednávat v této práci, nebudou mít povahu takto speciálních případů a metaforičnost a obraznost pro ně bude často charakteristická.

Obecně lze také říci, že metafory jsou základem pro fixaci idiomů, jsou jejich předpokladem a každý jazyk, který je schopný vytvářet metafory, pak ve svém lexikonu obsahuje také idiomatiká vyjádření. Tyto idiomy nejsou přitom v každém jazyce stejné, jsou každému vlastní (ostatně to je původní význam řeckého slova „*idios*“) a obecně jsou mezi jednotlivými jazyky nepřenositelné a v jiných jazycích se nevyskytují, pokud se nejedná o jazyky příbuzné nebo o jazyky, které přejaly idiomy jako takové, tedy jako kalky. To ovšem neznamená, že bychom nenašli i velmi podobné a sobě v podstatě téměř doslova odpovídající idiomatiké jednotky i v jazycích tak vzdálených (a to nejen geograficky), jakými jsou čeština a hindština. S nepřenositelností idiomů a jejich nesamozřejmým významem souvisí také obtíže s učením se takovým jazykovým jednotkám a jejich užíváním mluvčími jiných jazyků. O existenci idiomů v jazyce lze říci

² Čermák F., *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Karolinum, Praha 2007, s. 13

tolik, že dosud nebyl nalezen žádný jazyk, v němž by se idiomatická vyjádření neobjevovala, lze je tedy považovat za jazykovou univerzálii³.

2.1 Definice frazému a idiomu

Při obecném definování pojmů idiomu a frazému v této práci uvádíme nejprve pojetí Františka Čermáka, které je již pro výše zmíněné důvody značně obecné, přesto dobře idiomy charakterizuje. Dále uvedeme také definice jiných autorů, které mohou definici Čermákovu doplnit, osvětlit. Mezi nimi ukážeme také nejčastější vlastnosti idiomatických jednotek v pojetí trojice autorů G. Nunberga, I. A. Saga a T. Wasowa, jejichž některé teze jsou v rozporu s názorem Čermákovým. Přiblížíme také pohled indických autorů na idiomy a frazémy.

Již výše bylo zmíněno, že konstitutivním prvkem idiomů a frazémů je jejich určitá anomálie. Na základě toho Čermák definuje frazém a idiom značně obecně jako

„jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř.) žádný nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojeních), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo)“⁴.

K tomuto dodává ještě druhou část definice, která zní:

„Frazém a idiom je takové nemodelové a ustálené syntagma prvků, z nichž (aspoň) jeden je z hlediska druhého členem extrémně omezeného a zavřeného paradigmatu (formálně a většinou i sémanticky).“⁵

K ozřejmení těchto definic je třeba předvést vymezení pojmů paradigmatu a syntagmatu.

Jednotlivé prvky (slova, lexémy, morfémy atd.) vstupující do syntagmat patří v systému jazyka do určitého paradigmatu. Členy takového paradigmatu mají určitý

³ Vedle existence v přirozených jazycích svědčí o jejich významu i to, že nově se idiomy začaly užívat také v umělém jazyce esperantu.

⁴ Čermák, cit. dílo, s. 31.

⁵ Tamtéž, s. 32.

společný rys a jsou vzájemně ekvivalentní (může se jednat např. o všechna substantiva daného jazyka, označení zvířat apod.). Takové paradigma může být otevřené, tj. mohou do něho vstupovat nové členy, např. s vývojem jazyka, nebo zavřené, takové, v němž je obvykle poměrně málo členů a jejich počet se nezvyšuje. Takové paradigma je důležité právě pro frazeologii.

Paradigmata lze dělit na virtuální a kolokační. Virtuálním paradigmatickým se myslí množina všech abstraktně myšlených a v jazykovém systému uložených prvků. Kolokační paradigma je pak třída prvků, s nimiž se všemi je prvek jiného paradigmatu schopen se smysluplně spojit. Např. pro adjektivum *psí* existuje kolokační paradigma takových substantiv, která jsou možná spojit s adjektivem *psí* podle sémantických pravidel. Může to být např. *štěkáni, sádlo, maso* apod., nikoliv však *mňoukání*. Taková syntagmata jsou z hlediska frazeologie nezajímavá, na rozdíl od spojení dvou prvků sémanticky nesouvisejících – *psí* a *počasí*. Ani jeden z prvků nelze zaměnit analogicky s jiným prvkem svého běžného paradigmatu (*psí, kočičí, koňský* a *počasí, podnebí, klima...*), jedná se tedy o frazém. Pro idiomy a frazémy je též typická inkompatibilita, spojení sémanticky běžně neslučitelných prvků (např. *kamenný obličej, otevřená hlava*).

Jedním ze základních rysů frazeologických anomálií je tedy omezenost a jedinečnost kombinací, na rozdíl od téměř neomezeného tvoření kombinací v pravidelném jazyce. Jinými slovy, je nemožné zaměnit jednotlivé komponenty syntagmatu jinými prvky paradigmatu obvykle majícího stejnou či podobnou funkci.

Na syntagmatické rovině jsou pravidelnými kombinacemi taková slovní spojení, která se řídí pravidly danými analogií v daném jazyce. Primárně se takovými pravidly rozumí sémantická pravidla, tedy významová slučitelnost jednotlivých kombinovaných prvků, sekundárně pak jde o pravidla formální a gramatická (např. syntaktická).

K přiblížení povahy idiomů je možné předložit některé další charakteristiky:

Idiomatická vyjádření jsou výsledkem náhodného tvoření, nejsou tedy vytvářena modelově a z této charakteristiky také vyplývá, že jsou značně nepravidelná. V jazyce také nelze vytvářet idiomy okamžitě a čekat, že se ujmou, stejně tak nelze vytvářet idiomy nápodobou jiných s tím, že by měly stejný význam. Idiomy přitom vznikají tam, kde se nabízejí možnosti nerealizované či přímo nerealizovatelné, tj. anomální. V rozporu s předchozími tezemi se zdá být hned první věta popisu tvoření idiomů R. Bhatnagara:

„I vy sami můžete tvořit idiomy.“⁶ K tomu je ale zároveň třeba namítnout, že ne všechny se ujmou mluvčími tak, aby se obecně rozšířily a staly se postupně každému srozumitelné.

Na tomto místě je možno srovnat tři idiomy stejného významu z různých jazyků (čeština, francouzština a hindština). Záměnou jeho komponentu za jiný (např. hlava za krk či ramena) by se stal idiom v daném jazyce nesrozumitelným:

vzít nohy na ramena (→ např. **vzít nohy na hlavu*)

prendre ses jambes à son cou (vzít nohy na krk)

sir par pāṅ rakh'kar bhāg'nā (položiv nohy na hlavu utéci)

Úroveň komponentů, které vstupují do idiomatického syntagmatu, je třeba odlišit od úrovně výsledného celku. Výslednou kombinaci dle Čermáka nelze již dále analyzovat na základě analýzy jejích komponentů, význam tohoto celku je nutně jiný než jednotlivé významy jeho složek, které vstupem do něho ztrácí svůj běžný význam.

Výsledný celek takového tvoření pak vstupuje v ustálené podobě do slovníku daného jazyka a jeho funkce ve větě či textu je analogická funkcím pravidelných prvků jazyka stejné úrovně. Tak například verbální idiom *vzít nohy na ramena* funguje ve větě jako sloveso podobně jako jeho pravidelný protějšek *utíkat*.

K otázce anomálií lze doplnit, že idiomy jsou transformačně a gramaticky vždy nějak omezené. Znamená to, že se u idiomů nemohou uplatňovat např. všechny gramatické kategorie jednotlivých komponentů (tvorba pasiva, plurálu apod.). Jako příklad lze uvést spojení *natáhnout bačkory* a např. nemožnost je převést do singuláru (*natáhl bačkoru*) nebo do pasiva (*jeho bačkory byla nataženy*) či přezenta (*natahuje bačkory*).

Charakteristika idiomu jakožto transformačně omezené jednotky se týká obvykle zmiňované vlastnosti idiomu jakožto ustrnulého či ustáleného spojení. Tato transformační anomálie může určovat sílu frazému – je-li u frazému méně takových anomálií, blíží se k pravidelnému výrazu, a naopak. V praxi může jít třeba o změnu funkce ve větě – např. *vzít nohy na ramena* a *braní nohou na ramena*, které neznámá už ale běh. Podobně již zmíněný výraz *natáhnout bačkory* – jeho převedením z verbální formy na substantiální se

⁶ Bhaṭṭnāgar, R, *Muhāvire, lokoktiyā evaṃ śabd jñān*. Pītambar pabliṣiṅg kampānī, Naī Dillī 2001, s. 2.

význam ztratí – výsledné *natažení bačkor* samozřejmě neznamená smrt a o smrti se nedá jako o *natažení bačkor* hovořit.

Vedle definice Františka Čermáka uvádíme spíše pro úplnost či zajímavost ještě definice další.

Nad obecnými definicemi idiomu různých autorů se zamýšlí také polský autor článku „*Phrasal verbs as idioms*“ Przemysław Olejniczak⁷. Obvykle se však tyto definice dotýkají některých aspektů povahy idiomů, které zahrnuje obecná definice Čermákova či jeho další výklady. Je to např. pojetí idiomu jako „jakékoliv gramatické formy, jejíž obsah není odvoditelný z její struktury.“⁸ Při tom říká, že takové definice mívají různý pohled, v nichž se autoři zaměřují na různé pohledy na problém, zejména na počet jednotek idiomů, na srozumitelnost výrazů, která se může pohybovat od naprosto nejasných, někdy dialektálních, gramaticky anomálních frazeologických jednotek k frazeologickým jednotkám zcela gramaticky zcela správným a pochopitelných na základě jejich morfoloické skladby.⁹

Autoři Nunberg, Sag a Wasow ve svém článku nazvaném prostě „Idiomy“ (*Idioms*)¹⁰, nepodávají jednoduchou definici idiomů s tím, že definice založené na jediném kritériu mohou být zavádějící. Místo toho předkládají vlastnosti idiomů. U toho zdůrazňují, že jednotlivé prezentované charakteristiky se nemusí nutně vyskytovat u všech idiomů, jako příklad uvádějí idiomy monokolokabilní, tj. idiomy, jejichž komponent se nevyskytuje už v jiném výrazu (tomu odpovídají např. také hned v úvodu zmiňované Čermákovy nemetaforické idiomy), a proto nemůže nést vlastnost figurativnosti a nelze jej tedy takto vykládat, nemá-li žádný význam v pravidelném jazyce. Celkem uvádějí těchto šest vlastností:

1) Ustálenost (*Conventionality*), tj. ustálenost významu celku, který nelze zcela odhadnout z významů jednotlivých komponentů idiomu, pokud tyto stojí izolovaně. Tuto charakteristiku zdůrazňuje také Čermák. K této významové charakteristice se autoři vrací o několik stránek textu později, kde hovoří o „idiomatických kombinacích“ či „idiomaticky kombinovaných výrazech“ jako o idiomech, „jejichž části nesou

⁷ Olejniczak P., „*Phrasal verbs as idioms: A case in point – translation*“. V: Kakietek P. (ed.), *Topics in phraseology, vol. 1*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1998. s. 52n.

⁸ Tamtéž, s. 54.

⁹ Tamtéž, s. 53.

¹⁰ Nunberg G., Sag I. A., Wasow T., „Idioms“, v: *Language*, 70/3 (1994), s. 491–538.

identifikovatelné části jejich idiomatického výrazu“¹¹. Jako příklad uvádějí anglický idiom *spill the beans* (česky zhruba vyžvanit, vyzradit tajemství, v doslovném překladu „rozsypat fazole“). Poukazují na to, že u takového výrazu můžeme určit, že sloveso *spill* zde bude mít význam „vyzradit“ a fazole význam „tajemství“ či „informace“, pokud tyto dva výrazy budou stát u sebe. V podstatě jde o to se zamýšlet nad tím, do jaké míry lze význam idiomu jako celku, pokud je nám tento význam znám, analyzovat následně z hlediska toho, jak k tomuto porozumění mohou přispět významy komponentů. V zásadě tím zmírňují do značné míry tvrzení o tom, že význam celku se z komponentů odvodit nedá. Na tomto místě také citují několik lingvistů, kteří hovoří o nerozložitelnosti idiomů jako o jejich definici.

2) Ustrnulost (*Inflexibility*). V základu se jedná o stejný rys, jakým je Čermákova gramatická omezenost, tj. nemožnost tvořit některé gramatické tvary jednotlivých komponentů idiomatických výrazů.

3) Figurativnost (*Figuration*). Touto charakteristikou autoři upozorňují na to, že u idiomů bývá typická metafora, metonymie či hyperbola. O metaforičnosti výrazů se zmiňuje i Čermák, nepřikládá jí však valného významu, právě z toho důvodu, že ji nenajdeme u všech idiomů.

4) Příslovečnost (*Proverbiality*), tj. použití takových výrazů k popsání či osvětlení různých situací, které se dějí opakovaně a jsou tedy nějak typické.

5) Neformálnost (*Informality*). Tato vlastnost souvisí s užíváním idiomů, ještě se o ní zmiňujeme níže. Autoři poukazují na to, že idiomy jsou nejčastěji užívány v neformálním projevu, v hovorovém jazyce a zejména v projevu mluveném.

6) Afekt (*Affect*). Také tato vlastnost souvisí s užíváním idiomů a týká se hodnotící funkce idiomů. Mluvčí svůj projev, v němž užívá nějakého idiomu namísto jeho významové obdoby z pravidelného jazyka, často emotivně zabarvuje. Nunberg a jeho kolegové zde uvádějí, že v jazyce se běžně neužívají idiomy pro popsání neutrálních situací, jakými je například kupování jízdenky či čtení knihy.

Nyní se podíváme, jak charakterizují idiomy indiští autoři:

H. R. Šarma popisuje idiomy obecně jako slovní spojení, které má zvláštní přenesený význam.¹² Poněkud nejasně a ve zkratce také uvádí, že pokud dojde

¹¹ Tamtéž, s. 495–498.

¹² Šarmā H. R., *Muhāvrākoś*. Rājāpāl, Dillī 2006, 1. a 2. nečíslovaná strana předmluvy.

v idiomatickém výrazu k nějaké změně, takový výraz ztrácí svůj přenesený figurativní význam a již o něm nelze mluvit jako o idiomu. Lze se domnívat, že má autor na mysli ustálenost a ustrnulost formy a gramatickou omezenost, více ovšem tato myšlenka není rozvedena. O změnách uvnitř idiomu hovoří ještě dále,¹³ kde poukazuje na to, že obecně nejsou jednotlivé komponenty idiomů zaměnitelné svými synonymy, aniž by se takový výraz stal nesrozumitelným, a zároveň připouští, že v některých výrazech naopak je možno výrazy za jejich synonymní pojmenování zaměnit. (Problému synonymních výrazů se dotkneme dále právě v souvislosti s idiomy, které mají jako svůj komponent pojmenování části lidského těla.)

Podobně jako Šarma o idiomech mluví i autoři dalšího slovníku hindských idiomů Paramhans a Trivedí, dodávají také, že idiomy se často neřídí gramatickými pravidly.¹⁴ Zmíněný Šarma také uvádí definici Ómprakáše Gupty, autora jednoho z prvních hindských teoretických pojednání o idiomech, která se mu zdá nejobecnější a nejspokojivější: „Idiomy nazýváme ustrnulá slovní spojení, části vět nebo celé věty určitého jazyka, které mají zvláštní význam odlišný od doslovného významu, který vzniká obvykle na základě nebo po vzoru fyzických projevů, nejasných významů, vyprávění, rčení či zvláštního užívání jazyka.“¹⁵ Sám Gupta ve své kapitole, v níž autora seznamuje s definicí a popisem idiomů, systematicky předkládá výklady jak anglických slovníků, tak i definice jednotlivých indických i anglických autorů prací na téma idiomů.¹⁶

Autor rozsáhlého slovníku *Mānak hindī muhāv'rā koś* Šóbhárám Šarma sice neuvádí žádnou definici, mezi třemi významy, které slovo může nést – tj. význam doslovný, figurativní a expresivní –, však podle něho jsou dva poslední, které jsou s idiomy spojeny a které jsou jejich důležitými vlastnostmi.¹⁷ Těmto třem významům, které je slovo schopno nést, se věnuje i na několika stránkách svého díla vzpomínaný Ómprakáš Gupta.¹⁸

Zmíněné definice a prezentované vlastnosti idiomů, které se objevují v dílech indických autorů nejsou zajisté vyčerpávajícím popisem dané problematiky, ale spíše uvedením do ní. Ostatně z různorodosti těchto popisů a pokusů o co nejvýstižnější podchycení předmětu zájmu idiomatiky a frazeologie vyplývá, o jak rozsáhlou a

¹³ Tamtéž, 5.–6. nečíslovaná strana předmluvy.

¹⁴ Paramhans, S.P., Trivedí Š., *Lokoti evaṃ muhāv'rā koś*. Dillī pustak sadan, Dillī 2007, 1. nečíslovaná strana předmluvy.

¹⁵ Šarmā H. R., cit. dílo. 2. nečíslovaná strana předmluvy.

¹⁶ Gupta Om., *Muhāv'rā-mīmāṃsā*. Bihār-rāṣṭrbhāṣā-pariṣad, Paṭnā 1960, s. 5–11.

¹⁷ Šarmā Š., *Mānak hindī muhāv'rā koś*. Takṣaśilā prakāśan, Naī Dillī 1997, nečíslovaná stránka předmluvy.

¹⁸ Gupta Om., cit. dílo, s. 20–26.

nesnadno uchopitelnou disciplinu se jedná. Přesto doufáme, že i přes poměrně značné množství předvedených poznámek se podařilo alespoň zhruba nastínit základní charakteristiky (tj. zejména body, které najdeme téměř u všech autorů).

2.2 Užití idiomů

Stejně jako každé pojmenování v jazyce slouží také idiomy ke komunikaci.

Idiomů se užívá nejvíce v komunikaci mluvené na úrovni neformálního projevu. Pokud se objevuje v umělecké próze, pak zejména tehdy, když takový jazyk odráží. V odborném jazyce se přitom idiomatická vyjádření objevují minimálně.

Užití idiomů závisí jak na tématu a situaci, tak také na osobnosti mluvčího a jeho jazykové vybavenosti.

V textu se uplatňují idiomy pro několik svých funkcí, a to zejména pro svou ekonomičnost, estetičnost a evaluativnost.

Ekonomičnost idiomů znamená především to, že idiomy jsou oproti svým doslovným opisům, pokud takové existují, velmi „krátké“, na malé ploše v sobě dokáží obsáhnout značně komplexní význam. Idiomy nebývají dlouhé, rozvláčné či neohrabané. Kontury významu frazému přitom nejsou obvykle příliš přesné, užití umožňuje mluvčímu si moc nezadat vzhledem k partneru komunikace příliš přesným vyjádřením. O významech idiomů můžeme hovořit jako o vágních, neurčitých, často dotvářených či mírně modifikovaných kontextem.

Estetická hodnota idiomů je dána především jejich metaforičností (u těch, kde se dá o obraznosti takových vyjádření hovořit). Metafory mohou být vtipné, trefné, neotřelým způsobem v promluvě vyjádřit nějakou skutečnost, mohou promluvu oživit. Ostatně zmínku o tom, že užití idiomů je ozdobou jazyka, najdeme také téměř u všech hindských autorů slovníků idiomů.

Evaluativní neboli hodnotící funkce idiomů souvisí se základním smyslem promluvy, neboť potřeba nějak hodnotit je vedle čistého sdělování fakt základní potřebou komunikace. Tato funkce souvisí také s emotivností projevu, v němž je idiom užit, mluvčí tímto způsobem může zaujmout určitý postoj k tématu, ohodnotit je.

2.3 Otázka terminologie

2.3.1 Terminologie česká

Z výše uvedeného jasně vyplynulo, že základními jednotkami disciplíny idiomatiky a frazeologie je frazém a idiom. O frazému přitom Čermák hovoří tehdy, je-li tato jednotka nahlížena z hlediska formálního, je-li nahlížena z hlediska významového, sémantického, hovoří o idiomu.

Přitom uvádí, že se těmto jednotkám lidově říká rčení (úsloví, obrat) na rovině slovních nevětných kombinací a přísloví, pořekadlo či pranostika na rovině větné. Vedle nich pak stojí přirovnání. Jejich vymezení však není blíže určeno.

V této práci budeme užívat dále výrazu „idiom“, pokud budeme hovořit jak o formální stránce, tak o stránce významové, zejména z důvodu zjednodušení. Výraz idiom je navíc zaveden zejména v anglicky psané literatuře, ačkoliv Čermák ve svých anglicky psaných textech užívá obojí – tj. *phraseme* a *idiom*.

2.3.2 Terminologie hindská

Také u terminologie hindské můžeme pozorovat podobně širokou paletu pojmů, jakou tvoří ty v předchozím odstavci pojmenované jako lidové. Hindská terminologie je v tomto ohledu rovněž celkem bohatá, nejběžněji se užívá ovšem pojmu *muhāv'rā*. Tento výraz pochází z arabštiny a užívá se ve smyslu idiomu obecně (k terminologickému dělení na frazémy a idiomy zde, podobně ovšem jako i v textech anglických, nedochází). V souvislosti s frazeologií jsou ovšem užívány i další výrazy, především pak *lokokti*, které je popisováno jako větná kombinace, na rozdíl od nevětné kombinace označované též *muhāv'rā*. V podobném smyslu jako *lokokti* bývá užíván též výraz *kahāvat*. Oba výrazy i etymologicky odpovídají zhruba českému lidovému rčení.

Výraz *muhāv'rā* je tedy možno užít, máme-li na mysli idiomy obecně, mluvíme-li však o větných kombinacích, tedy nejčastěji rčeních, tento výraz použít nelze. Odpovídají tomu také slovníky – v těch, které mají v názvu pouze „*muhāv'rā*“, žádné větné idiomatické kombinace nenajdeme, naopak je obsahují pouze ty, které mají v názvu (také) „*lokokti*“ či „*kahāvat*“.

Zmínili jsme, že nejběžněji užívaný výraz *muhāv'rā* pochází z arabštiny, odkud se přes perštinu dostal do hindštiny. V indických předmluvách ke slovníkům i v teoretické práci Ómprakáše Gusty se dočteme, že původní význam „odpovídat“ či „hovořit“ se změnil na význam idiomu. Šóbhárám Šarma k tomuto podotýká poměrně zajímavou věc, totiž že v hindštině existuje poměrně málo idiomů, která obsahují tatsamová¹⁹ slova (a pokud taková jsou, jsou spíše dílem pozdějších překladů), a to vzhledem k tomu, že idiomy, které známe v hindštině dnes, se začaly hojně užívat v době, kdy na jazyk působil silný arabsko-perský vliv. Neříká tím ale, že by se v dřívější době idiomy neužívaly, jen že byly později překryty vlivem v Indii nových jazyků muslimských příchozích.²⁰

S vlivem arabštiny a perštiny také souvisí nejspíš to, že v sanskrtu nenajdeme pro výraz *muhāv'rā* ekvivalent. Jednu podkapitolu hledání odpovědi na otázku, proč tomu tak je, věnoval ve své knize Gupta.²¹

Další výrazy uváděné nejen ve slovnících hindských idiomů jsou pak spíše pojmy, které jsou sice jakousi na sanskrtském základu postavenou alternativou a které se mohou v některých starších dílech vyskytovat, ale které se dlouhodobě neujaly. Např. Bhatnagar uvádí, že existující výrazy *vāgdhārā*, *vāk vyavahār*, *vāgrīti* a další nemají stejný význam jako „*muhāv'rā*“, stejně tak jako nelze za synonymum považovat ani *vāk sampradāy*. Dalšími podobnými jsou *prayukt'tā*, *vāgyog*, *bhāṣā sampradāy*, *viśiṣṭ svarūp* a další, jejich úplný seznam by pro jejich nepoužívání nemělo smysl uvádět. Jen pro zajímavost či úplnost uvádíme doslovný překlad zde uvedených pojmů, které ovšem příliš nenapovídají, proč byly zvoleny právě pro označení idiomu: „tok řeči“ (*vāgdhārā*), „řečové jednání“ (*vāk vyavahār*), „styl řeči“ (*vāgrīti*), „spojenost“ (*prayukt'tā*), „slovní/řečové spojení“ (*vāgyog*), „speciální tvar“ (*viśiṣṭ svarūp*). Výraz *sampradāy* lze přeložit jako ustálenou doktrínu, učení či jako sektu. Ve spojení s řečí (*vāk*) či jazykem (*bhāṣā*) by se snad dalo volněji přeložit jako ustálená řečová/jazyková forma.

¹⁹ Slova, která se v hindštině vyskytují ve stejném tvaru, jaký mají v sanskrtu, odkud se do hindštiny dostala.

²⁰ Šarmā Ś., cit. dílo, nečíslovaná stránka předmluvy.

²¹ Gupta Om., cit. dílo, s. 14–20.

3. Somatické idiomy

Jako somatické nazýváme takové idiomatická spojení, jejichž jedním komponentem je pojmenování části lidského těla. Tento sémantický typ idiomu je v jazyce velmi běžný a nápadný. Dá se o něm hovořit jako o univerzálním typu idiomu, tedy o typu, který se nacházíme ve všech jazycích. Přitom však jejich podoba není ve všech jazycích samozřejmě stejná, tak jako není stejné zapojení jednotlivých částí těla. Některé části těla se jednak jako komponenty do idiomů vůbec v některých jazycích dostat nemusejí, za druhé mohou v idiomech mít různý význam. Čermák podotýká, že míra účasti jednotlivých substantiv označujících části lidského těla není ovlivněna např. důležitostí daného orgánu, ale „vnějšková nápadnost spolu s jeho širokou instrumentálností a symboličností.“²² Čermák dále poznamenává, že ačkoliv jazyk vychází vždy z určité kultury, pojmenování částí těla, které vstupují do idiomatických výrazů, není s kulturou nijak významně spjata²³, jinými slovy – lidské tělo je ve všech kulturách stejné, má stejné části. Kulturně mohou však být ovšem ovlivněny výsledné významy idiomatických spojení, která vyjadřují např. různá gesta. To, že některé výrazy jsou zastoupeny častěji a že v četnosti zastoupení mohou být mezi jednotlivými jazyky rozdíly, se budeme snažit ukázat níže na porovnání zjištěných dat v češtině a v hindštině.

3.1 Literatura věnovaná somatickým idiomům

Somatickým idiomům jako takovým nebylo dosud v literatuře věnováno příliš prostoru. V nám známé a dostupné literatuře jde v podstatě o jeden článek Františka Čermáka nazvaný „Somatic Idioms Revisited“ (Znovu o somatických idiomech), který byl znovu otištěn v již několikrát zmiňovaném díle *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*, v němž autor shrnuje některá svá zjištění ve věci somatických idiomů a také nabízí některá srovnání s dalšími jazyky²⁴ a o tématice práce Evy Mrhačové z Ostravské univerzity. Jejím prvním počinem na téma somatických idiomů byl tématický frazeologický slovník pojmenovaný *Názvy lidského těla v české frazeologii a idiomatice*,

²² Čermák, cit dílo, s. 349.

²³ Tamtéž, s. 229.

²⁴ Čermák se otázce somatických idiomů dotýká také ve svém článku o verbálních frazémeh a idiomech, který vyšel jako součást *Slovníku české frazeologie a idiomatiky* a později byl otištěn i ve *Frazeologii a idiomatice české a obecné*.

který navazuje na podobný slovník na téma frazeologie s komponenty názvů zvířat (zooapelativ). Autorka v tomto slovníku shromáždila velmi rozsáhlý korpus všech typů frazeologických jednotek, v nichž se název části lidského těla vyskytuje, za cíl si přitom kladla tyto jednotky registrovat, popsat a tezaurovat s tím, že v budoucnu poslouží takový korpus pro komparaci s jinými jazyky.²⁵ Za naplnění této myšlenky můžeme považovat česko-polský a polsko-český slovník z roku 2004 nazvaný „Lidské tělo v české a polské frazeologii a idiomatice“.

Co se hindské literatury týče, není nám známo, že by existovala nějaká literatura věnovaná idiomům výhradně somatickým. Zmínky o tom, že by komponenty frazeologických jednotek tvořila také pojmenování částí lidského těla, nenajdeme ani ve slovnících idiomů, ovšem až na jednu výjimku v již zmiňovaném díle R. Bhatnagara. Ten navrhuje v souvislosti s tvořením či stavbou idiomů celkem osm různých typů idiomů podle toho, co tvoří jejich komponent. Právě tvoření idiomů za pomoci části těla (*śarīr ke av'yav*) je první takovou kategorií. Dále uvádí jako komponenty následující: (2) číslovky, (3) názvy oslav, tradičních činností či zvykových záležitostí, (4) nejasné zvuky (míněna především citoslovce), (5) vlastní jména či pojmenování společenských vrstev/kast, (6) kompozita složená ze dvou slov a (7) zvuky neživých věcí (obsahující zvukomalebná slova). Poslední skupinu tvoří idiomy založené na tělesných projevech a pohybech.²⁶ Z uvedeného je jasné, že tato klasifikace nemůže do sebe zahrnout veškeré idiomy. Bohužel autor nám nepřibližuje, co ho vedlo k takovému dělení.

3.2 Korpus hindských somatických idiomů

Korpus, který se stal základem popisu hindských idiomů obsahujících pojmenování části lidského těla, byl vytvořen excerpcí ze dvou hindských slovníků. Jedná se o „*Viśva muhāv'rā śabd'koś*“ (VMS) od Gangá Saháje Šarmy a již výše zmiňovaný „*Muhāv'rā koś*“ (MK) od Harivanše Ráje Šarmy (shoda příjmení je náhodná). Z těchto dvou slovníků byla mechanicky vypsána všechna hesla, která obsahují jména námi vybraných částí těla, a to zejména těch, která byla zastoupena významněji. Uvědomujeme si tedy, že excerpovaný materiál není vyčerpávající ani ve smyslu zastoupení všech částí těla (k tomu ještě níže), ani co do jednotlivých možných frazeologických jednotek

²⁵ Mrhačová E., *Názvy částí lidského těla v české frazeologii a idiomatice*. Ostravská univerzita, Ostrava 2000, s. 4.

²⁶ Bhatnagar, R., cit. dílo, s. 2.

spojených s konkrétním pojmenováním. Druhá poznámka se dotýká zejména výběru slovníků. Usilovali-li bychom totiž o vyčerpávající sbírku takových idiomů, bylo by nutno projít alespoň všechny dostupné slovníky. A ani poté bychom neměli jistotu, že je korpus úplný. Již rozdíly v zastoupení idiomů mezi dvěma vybranými slovníky to dostatečně ilustrují – a tyto rozdíly nepramení pouze z toho, jak je který slovník rozsáhlý (neboť i druhý výše jmenovaný, ač obsahuje méně jednotek, nabízí idiomy, které v prvním nenajdeme; stejně tak ještě rozsáhlejší slovník Šóbháráma Šarmy o dvou dílech neobsahuje jednotky obsažené ve slovnících útlejších), ale spíše závisejí na výběru či snad schopnostech autora sbírat data. Je tedy nepochybné, že by se korpus dal rozšířit excerpací idiomů z dalších slovníků; pohledem na jednotlivá hesla bychom zjistili, že i v dalších sbírkách idiomů se objevují nová a nová hesla. Jelikož však není cílem této naší práce předložit vyčerpávající seznam hesel, domníváme se, že není ani její přílišnou vadou, že při popisu idiomů vycházíme z omezeného korpusu. Významy jednotlivých hesel se navíc často opakují a pro základní představu a zevrubný popis nám bude vypracovaný materiál dostačovat.

Jednotkami hindského korpusu jsou zejména verbální idiomy, ty jsou mezi nevětnými frazeologickými jednotkami (tj. *muhāv'rā*) zastoupeny nejčastěji, jejich počty řádově přesahují již na první pohled ostatní typy. Verbálními idiomy rozumíme takové, které v textu vystupují v podobě predikátu, tedy ve funkci slovesa.²⁷

3.2.1 Somatické idiomy v korpusu a jejich počet

Následující tabulka ukazuje, jaké počty frazeologických jednotek byly excerpovány ze dvou zmíněných slovníků.

Jednotlivé části těla, které byly zjištěny, jsou v tabulce seřazeny sestupně podle počtu výskytů. V druhém sloupci je pojmenování české, ve třetím pak hindský ekvivalent. Pokud je ekvivalentů víc, což je v hindštině běžné zejména vzhledem k různým vrstvám slovní zásoby (vedle tatsamových slov ze sanskrtu pak zejména slovní zásoba přejatá z perštiny a arabštiny), jsou uvedeny všechny, které se v korpusu objevují. V posledním sloupečku je uveden celkový počet idiomů, které mají jako komponent odpovídající pojmenování. Čísla v závorce za hindskými názvy uvádějí počet idiomů, v nichž se tento

²⁷ Více k verbálním idiomům František Čermák v článku „České frazémy a idiomy verbální“ (V: Čermák Fr., cit. dílo, s. 343n.)

název uplatňuje. Celkový součet výskytů jednotlivých synonymních výrazů může překračovat počet uvedený ve čtvrtém sloupci v případě, že ve slovnících, z nichž jsme čerpali, byly tyto výrazy uvedeny jako zaměnitelné u konkrétních idiomů. Jako příklad můžeme uvést „srdce“: synonymní výrazy *dil* a *hṛday* se vyskytují v idiomech 139x, resp. 38x, celkový počet idiomů je však 159. Z toho vyplývá, že v 18 případech jsou v konkrétních idiomech oba výrazy zaměnitelné.

Pokud je v závorce za hindským pojmenováním uvedeno ještě další číslo (např. +4), znamená to, že daný výraz se vyskytuje v idiomu spolu s pojmenováním jiné části lidského těla. Aby však nebyl započítán takový idiom dvakrát či víckrát (podle počtu různých názvů, které tvoří jeho komponenty), nepromítají se tyto počty do celkových součtů ve čtvrtém sloupci, je započítán pouze pro první takový komponent. Jako příklad může posloužit idiom obsahující tři různá pojmenování částí těla: *god mē baiṭh'kar ākhō mē ũg'li kar'nā*.

Výraznější počet doplňující výskyt lexémů *pair* a *pāṅ* (noha) je zapříčiněn hlavně výrazem pro „končetiny“ (*hāth-pair/pāṅ*). Tyto (celkem asi 20) jsme započítali u lexému ruka (*hāth*).

U výrazů, které jsou ekvivalentní českému výrazu „rty“ neuvádíme jednotlivé počty výskytů, neboť všechny čtyři (*ōṭh*, *oṭh*, *hōṭ* a *hōṭh*) jsou spíše výslovnostními nebo pravopisnými variantami téhož.

1	oko	<i>ākḥ</i> (253+4), <i>nayan</i> (15), <i>dīdā</i> (8+1)	276
2	ústa	<i>mūḥ</i> (+4)	230
3	ruka, paže	<i>hāḥ</i> (179+19), <i>bāḥ</i> (16)	195
4	hlava	<i>sir</i> (158+5), <i>mastak</i> (4)	162
5	srdce	<i>dil</i> (139+1), <i>hṛday</i> (38)	159
6	noha	<i>pāḥ</i> (78+19), <i>pair</i> (41+10), <i>tāḡ</i> (11), <i>caraṇ</i> (5)	122
7	břicho	<i>peṭ</i> (+2)	92
8	játra	<i>kalejā</i>	68
9	jazyk	<i>zabān</i> (44), <i>jībh</i> (14+4), <i>ras'nā</i> (2)	60
10	zub	<i>dāt</i> (54+1), <i>battīsī</i> (4)	58
11	hrdlo	<i>galā</i> (47+1), <i>kāḥ</i> (10)	56
12	ucho	<i>kān</i> (+4)	53
13	hrud', prsa	<i>chātī</i>	48
14	záda	<i>pīṭh</i> (21), <i>kamar</i> (14), <i>pīchā</i> (8)	43
15	nos	<i>nāk</i> (+1)	38
16	tělo	<i>āḡ</i> (13), <i>badan</i> (9), <i>tan</i> (5), <i>deh</i> (6), <i>śarīr</i> (4) <i>kāyā</i> (1)	36
17	prst	<i>ūḡ'lī</i> (29+5), <i>aṅgulī</i> (3)	32
18	lebka	<i>khop'rī</i> (31), <i>cād</i> (1)	31
19	čelo	<i>māthā</i> (28+2), <i>matthā</i> (2)	30
20	krk	<i>gar'dan</i> (+1)	26
21	rty	<i>ōṭh</i> , <i>oṭh</i> , <i>hōṭ</i> , <i>hōṭh</i>	26
22	oční víčko	<i>palak</i> (+1)	18
23	mozek	<i>dimāḡ</i>	17
24	tvář, líce	<i>ceh'rā</i> (9), <i>gāl</i> (8)	17
25	obočí	<i>bhaūh</i> (7), <i>tevar</i> (6), <i>bhṛkutī</i> (4)	15
26	vlasý	<i>bāl</i> (+3)	14
27	děloha	<i>kokh</i>	14
28	knír	<i>mūch</i>	14
29	dlaň	<i>hathelī</i> (+2)	13
30	lůno, klín	<i>god</i>	12
31	chodidlo	<i>tal'vā</i> (+2)	11
32	rameno	<i>kādhā</i>	10
33	koleno	<i>ghuṭ'nā</i> (+1)	8
34	pata	<i>eṇī</i>	8
35	kost	<i>hadḍī</i> (+2)	7
36	pěst, hrst	<i>muṭṭhī</i>	6
37	kůže, pokožka	<i>khāl</i> (4+1), <i>cam'rī</i> (2), <i>cam'rā</i> (1)	6
38	palec	<i>āḡūthā</i>	5
39	panenka	<i>put'lī</i> (+1)	5
40	patro v ústech	<i>tālū</i> (+1)	4
41	brada	<i>ṭhoṇī</i>	2
42	pozadí	<i>cūtar</i>	2
43	stehno	<i>jāḡh</i>	1

Celkový počet excerpovaných jednotek je 2050. Podíváme-li se na zastoupení somatických idiomů jednotlivě v obou zdrojových slovnících, můžeme konstatovat následující: ve VMŠ se vyskytuje 827 idiomatických jednotek, které se nevyskytují v MK, naopak v MK se nachází přesně 500 jednotek, které nenajdeme v prvním slovníku. Idiomů, které najdeme v obou slovnících, je celkem 723. Celkově jsme tedy našli ve VMŠ 1550 a v MK 1223 vybraných somatických idiomů.

Již výše jsme uvedli, že seznam zastoupených idiomů není kompletní, domníváme se však, že pro účely této práce je dostačující. Dále chceme k zastoupeným idiomům učinit ještě několik poznámek. Z idiomů, které obsahují pojmenování části těla jsme vyloučili takové, které se v daném idiomu netýkají těla lidského, ale např. zvířecího. Jako příklad je možno uvést výrazy *dāṭ dekh'nā* (doslova „podívat se na zuby“, výraz užívaný pro prohlédnutí chrupu zvířat při určování jejich stáří), *cam'rā sijhānā* („vařit/měkčit kůži“, tj. vydělávat zvířecí kůži), *jale pāv kī billī honā* („být kočka s hořícími tlapkami“, výraz pro toulavou ženu), *kān-pūch dabākar calā jānā* („odejít se sklopenýma ušima a staženým ocasem“, ačkoliv se toto dá použít, podobně jako v češtině i ve spojení s lidmi) či *taq'dīr kā mūh pher lenā* („odvrátit se tvář osudu“, tedy nastat zlé časy, nepřízeň osudu).

Podobně jsme vyloučili takové, jejichž komponent, který označuje lidské tělo, má i jiný význam (jedná se tedy o homonymum). To jsou zejména *kamar kas'nā* („utáhnout opasek“ s významem rozhodnout se, připravit se) či *kamar khol'nā* („povolit opasek“ znamenající odpočinout si po práci). *Kamar* přitom označuje především záda.

Výrazy, které mají v hindštině více významů a jejichž primární význam není označení části lidského těla nebo jejichž idiomatika se týká jiného významu, jsme pro účely této práce neexcerpovali. Jedná se o výrazy *dīṭh*, *nazar* a *nigāh* s významem „pohled“ či „zrak“. Jejich idiomatika se ovšem často kryje s výrazem pro oko – *ākh*. Podobná je situace s mnohovýznamovým výrazem *jī*. Ačkoliv jedním z jeho významů je i „srdce“, pro účely této práce není tak důležitý, jeho idiomatika se zhusta kryje s jiným výrazem – *dil*.

3.2.2 Srovnání počtu hindských a českých somatických idiomů

Již výše jsme jmenovali literaturu, která se věnuje otázce somatických idiomů. Součástí obou děl jsou údaje o somatických idiomech zjištěných v češtině. Zatímco

František Čermák se zaměřil pouze na verbální idiomy, (v tomto typu idiomů je zastoupení takových pojmenování nejvýraznější), slovník Evy Mrhačové obsahuje veškeré jednotky, které lze označit za idiomatické (tj. i větné idiomatické jednotky /příslloví apod./). V tomto ohledu je tedy třeba pohlížet na zjištěná data a srovnání s jistou opatrností, neboť náš korpus zahrnuje nevětné idiomatické kolokace (tj. verbální, ale i jiné).

Čermák uvádí, že v češtině představují idiomy obsahující jako svůj komponent část lidského těla necelých 20 % všech verbálních idiomů. Jako nejfrekventovanější přitom předkládá následující (uvádíme 11 prvních, četnost posledního výrazu je 40 výskytů):

*Ruka, oko, hlava, huba, noha, nos, srdce, prst, ucho, jazyk, ústa.*²⁸

Mrhačová uvádí celkem 166 výrazů coby bázová slova frazeologických jednotek obsažených v jejím slovníku. Mezi nimi se však objevují vedle prostých pojmenování také deminutiva a synonymické náhrady typu *drápy* (nehty), *papula, kebule* (hlava), *paštěka* (ústa), *pajšl* (plíce), *pačesy* (vlasy) atp. Jako nejčastěji zastoupená pojmenování ve slovníku najdeme tato (s alespoň 40 výskty):

*Ruka, hlava, oko, srdce, noha, huba, krev, ústa, nos, prdel, ucho, jazyk, tvář.*²⁹

Rozdíly v údajích obou autorů mohou být dány rozdílnou metodou. Přitom je ovšem zvláštní, že Mrhačová uvádí 170 výskytů pro ruku ve všech oblastech frazeologie, zatímco Čermák jich uvádí 222 jen mezi verbálními idiomy.

Podíváme-li se na zastoupení jednotlivých pojmenování mezi somatickými idiomy, můžeme potvrdit výše uvedené tvrzení, že mezi jednotlivými jazyky existují rozdíly. Zatímco Mrhačová říká, že „za prahem frazeologie zůstává řada pojmenování, sr. např. *děloha, chodidlo, jícen, knír, konečník, močový měchýř, pánev, plece, pohrudnice, průdušky, řasy, slinivka, trup, vaječníky,*“³⁰ mezi hindskými idiomy některá z nich jako komponent najdeme – konkrétně: *děloha (kokh), chodidlo (tal'vā)* či *knír (mūch)* – ačkoliv jejich počty nejsou příliš vysoké.

²⁸ Čermák Fr., cit. dílo, s. 350.

²⁹ Mrhačová E., cit. dílo, s. 8.

³⁰ Tamtéž.

4. Metaforické významy somatických idiomů

Již ze samotné kapitoly věnované popisu a definici předmětu disciplíny frazeologie a idiomatiky vyplynulo, že tyto jazykové jednotky jsou svou povahou velice různorodé, a proto je také nesnadné podat jejich komplexní popis či takové třídění, do kterého by bylo možno tento různorodý materiál beze zbytku rozdělit.

V této práci jsme se rozhodli pro pokus o popis somatických idiomů z námi vytvořeného korpusu zaměřením se na významovou stránku idiomatických jednotek majících za svůj komponent jednotlivá pojmenování částí lidského těla. Tím máme na mysli to, že si budeme všimát zejména, s jakými symbolickými významy či metaforami jsou konkrétní části těla spojovány, jaké nám nabízejí takové idiomy jako celky obrazy. Je jisté, že toto dělení nemůže ve stručnosti postihnout všechny takové významy. Vezmeme-li hned první námi popisované pojmenování, hlavu, musíme počítat s tím, že do několika málo předložených kategorií se nemůže vměstnat všech 162 nalezených frazeologických jednotek. Chceme však představit alespoň ty nejviditelnější, nejzajímavější a tím snad také nejtypičtější významové okruhy. Zároveň se zaměříme na takové jednotky, které jsou zajímavé z hlediska srovnání s češtinou.

Pro ilustraci každého takto prezentovaného okruhu budeme předkládat několik pokud možno co nejvýstižnějších příkladů. Všechny příklady zde uvedené pro ilustraci se skládají z několika částí: v prvním řádku je přepsán kurzívou v latince hindský originál tak, jak byl převzat ze zdrojových slovníků. Zdrojový slovník je za ním ve stejné řádce zkratkou uveden (buď jeden z nich nebo oba). V druhém řádku je podán co nejpřesnější doslovný překlad, jenž lépe osvětlí samotný význam idiomu, který je pak uveden v řádku posledním, třetím. Pokud slovníky uvádějí, že daný idiom může být chápán v několika významech, předkládáme zde všechny. Typicky se jedná o překlad významu uvedeného opět ve zdrojovém slovníku. K některým případům připojujeme ještě český ekvivalentní idiomatický výraz, pokud jsme takový našli a pokud se hodí ho pro srovnání uvést, často jej však uvádíme v textu.

Podobně také poukážeme na to shodu či podobnost se symbolickými, metaforickými a jinými významy českých idiomů, pokud je objevíme. Pro taková srovnání i příklady užíváme zejména slovníku Evy Mrhačové a sbírky lidových rčení od Jaroslava Zaorálka, poprvé vydané v roce 1946³¹. Odkaz na konkrétní místo, kde byl

³¹ Zaorálek J., *Lidová rčení*. Academia, Praha 2000 (4. vydání, reprint 1. vydání z r. 1946).

český ekvivalent ověřen a odkud byl pro účely této práce převzat, neuvádíme. Typicky jsou frazeologické jednotky ověřovány ve slovníku Mrhačové, kde je lze snadno dle abecedního řazení názvů části těla dohledat. Pokud se obracíme ke slovníku J. Zaorálka, obvykle v případě, že se daná jednotka druhém slovníku neobjevuje, upozorňujeme na to. Také v Zaorálkově sbírce rčení jsou jednotky řazeny abecedně dle svých komponentů.

V případě, že bude pro zajímavost či lepší ilustraci vhodné uvést další idiomy s odpovídajícími podobnými významy, učiníme tak odkazem na příslušné místo v korpusu, který tvoří přílohu této práce.

Somatické idiomy, s nimiž pracujeme, dělíme pro účely této práce do tří okruhů podle jejich komponentů – na idiomy hlavy (20 názvů částí těla), těla a končetin (po deseti názvech). Dělení to není dokonalé a je spíše formální, aby usnadnilo třídění i orientaci v textu.

Celkem takto pojednáváme o 40 lexémech označujících část lidského těla (včetně lexému *tělo*), tři nejméně zastoupené, které jsme do korpusu zahrnuli, pro jejich malý počet a tím i malý materiál k analýze vynecháváme. Ostatně jejich významy nejsou v porovnání s významy idiomů ostatních příliš vzácné, a proto zvláště zajímavé.

4.1 Hlava

V tomto okruhu částí těla postupně popíšeme idiomy mající za svůj komponent jednotlivé části těla, které nalezneme na hlavě. Jejich řazení je víceméně libovolné, pokud se však některé idiomy obsahující různá pojmenování svými významy podobají, řadíme je pokud možno k sobě, raději však na takovou shodu či podobnost poukazujeme.

4.1.1 Hlava (*sir, mastak*)

I přes značné množství idiomů s komponentem pojmenovávajícím hlavu je možné vyčlenit několik významových okruhů, které se opakují častěji. Velmi nápadným je typ, který je jako by prostým „popisem“ *tělesných projevů* člověka spojených s hlavou. Takový popis pak vstupuje mezi idiomy jako ustrnulý a běžně dále užívaný pro vyjádření určité situace. Tento typ nacházíme u mnoha somatických idiomů s různými částmi těla jako svými komponenty. Upozorníme na ně tedy i u idiomů s jinými lexémy. U některých takových idiomatických jednotek si však všímáme i jiných významů, která považujeme za

výraznější či pozoruhodnější. Na příkladu hlavy můžeme poukázat na směrové metafory, které předvedeme níže.

Jako příklad idiomů mající za základ konkrétní situaci související s fyzickými projevy můžeme uvést následující. Větší množství významů druhého je možno přičíst různým výkladům pohybu a gest, která hlavou provádíme. V češtině nacházíme velmi podobné idiomy: *kývat/pokyvovat hlavou*, *vrtět/kroutit hlavou* nebo *chytat se za hlavu*, *tlouct se do hlavy*.

- 1) *sir dhun'nāpīṭ'nā* (MK+VMŠ)
(hlavu bít/mlátit – tj. mlátit [se] do hlavy)
lítovat, bědovat, zármutkem nebo z lítosti se bít do hlavy
- 2) *sir hilānā* (MK+VMŠ)
(hýbat/kývat hlavou)
1. odmítat, 2. projevovat spokojenost, radost, 3. zakazovat

S tělesnými projevy, které doprovázejí různá gesta či pocity úzce souvisí také další skupina, kterou označujeme souhrnně *směrovými metaforami*. V případě hlavy je to nejčastěji směr dolů nebo nahoru.³² Tyto ustálené výrazy jsou obvykle „popisem“ situace či projevů člověka. Na významu takových jednotek se výrazně podílí nesubstantivní komponent, zejména sloveso či přídavné jméno, směr však může být určen (viz příklad č. 4 či výraz v korpusu č. 65). Idiomů, které bychom mohli zařadit do této skupiny, je poměrně značné množství, pro více příkladů odkazujeme dále na výrazy v korpusu č. 62, 85 či 86).

- 3) *sir jhukānā* (MK+VMŠ)
(hlavu sklonit)
1. zdravít, 2. přijímat podřízené postavení, 3. studem věšet hlavu
v češtině užíváme ve významu vyjádření úcty či podrobení se také podobné: *sklánět před něčím hlavu*
- 4) *sir ghuṭ'nōmēdenā* (MK+VMŠ)
(hlavu dávat do kolen)
1. být skleslý, 2. stydět se, být zahanben

³² K metaforám obecně a směrovým metaforám, které užíváme ve svém jednání a pojmenovávání více viz: Lakoff G., Johnson M., *Metafory, kterými žijeme*. Host, Brno 2002.

- 5) *sir ūcā uḥānā* (MK)
 (zdvihat hlavu vzhůru)
 hrdě se postavit; povstat
 podobně v češtině: *zvedat hlavu/čelo*

Dalším výrazným okruhem jsou jednotky spojené s významem *starostí, nesnází* či *těžkostí*. Uvádíme zde alespoň ta nejzajímavější, která nabízejí v doslovném významu poměrně výstižné obrazy. Z velkého množství dalších odkazujeme alespoň na idiomy v korpusu, č. 40, 71, 103, 107, 127. Hlava je v nich místem, na něj nesnáze dopadají, s nimiž jsou spojovány. V češtině nalezneme podobně např. *nasadit někomu brouka do hlavy, dělat si z něčeho těžkou hlavu*.

- 6) *sir par musībatō kā ṭok'rā paṭak'nā* (VMŠ)
 (na hlavu shodit koš pohrom)
 uvrhnout do velkých nesnází, těžké situace

- 7) *sir par vajr^a gir'nā* (VMŠ)
 (na hlavu dopadnout blesk/hromoklín³³)
 nastat velmi velká nesnáz

- 8) *sir par vipatti kā vitān tan'nā* (VMŠ)
 (nad hlavou se rozpínat baldachýn neštěstí)
 najednou přijít spousta problémů

Podobně jako s nesnázemi se v souvislosti s hlavou setkáváme často ve spojení s *odpovědností*. V češtině takový význam dobře vystihuje *hodit někomu něco na hlavu/krk/hřbet* ve významu přenesení odpovědnosti či pověření někoho nějakým nelehkým úkolem či *padnout na něčí hlavu* (mít odpovědnost).

- 9) *sir maḥ'nā* (MK+VMŠ)
 (pokrývat hlavu)
 1. vnutit někomu nějakou práci, 2. učinit někoho zodpovědným za nějaký prohřešek
- 10) *sir kā bojh ṭāl'nā* (VMŠ)
 (odkládat břímě z hlavy)
 1. přenést na někoho zodpovědnost, 2. nemít starosti

³³ hromoklín – bájná zbraň Indry, védského boha hromu a blesku

Poslední výraznější význam, který jsme identifikovali, je časté spojení hlavy s významem *života*, resp. *smrti*. U Zaorálka najdeme podobně *jíti o hlavu – tam jde o hlavu* s významem nebezpečí smrti. Hlava v podobných případech v podstatě zastupuje „život“ – nejde jen o hlavu, ale o život.

11) *sir denā* (MK+VMŠ)

(dát hlavu)

obětovat život, položit život

12) *sir par kāl/maut nāc'nā/caḥ'nā/khel'nā* (MK+VMŠ)

(na hlavě tančit, stoupat, hrát si smrt)

být na pokraji smrti

4.1.2 Lebka (*khop'ṛ*)

K výrazu *khop'ṛ* je třeba uvést, že jeho druhým významem je „hlava“. V mnoha idiomech také opravdu vystupuje jako synonymum výrazu *sir* (např. *sir/khop'ṛ khānā* – obtěžovat otázkami, řečmi). V některých uvedených přenesených významech se tedy oba výrazy a jejich idiomy překrývají. U výrazu *khop'ṛ* však nalézáme jiné dva okruhy.

Pro porovnání s češtinou je zajímavé spojení s *inteligencí*, respektive s *hloupostí*. Následujícímu příkladu odpovídá velká paleta českých výrazů, z nichž uvádíme alespoň *mít v hlavě seno/piliny, mít gypsovou/dutou hlavu*.

13) *ul'ṛ khop'ṛ kā honā* (VMŠ)

(být opačné hlavy/mít opačnou hlavu)

být hloupý

Nejvýrazněji jsou ovšem zastoupeny idiomy, v nichž je lebka/hlava asociována s *výpraskem, bitím*. V některých hrají roli také vlasy, jak ukazují také některé příklady. Zajímavý je např. hned první námi uváděný idiom, vlasy jsou zde jakousi mírou, jak velké bití lze snést. Když je hlava zcela po výprasku holá, znamená to, že bití bylo větší. Dále můžeme odkázat na korpus, jednotky č. 239, 254, 255, 260.

- 14) *khop' fī par it'ne bāl na honā* (VMŠ)
 (na hlavě/lebce nebýt/nemít tolik vlasů)
 nemít sílu vydržet výprask
- 15) *khop' fī khilānā* (VMŠ)
 (nakrmit hlavu)
 1. rozbít hlavu, 2. pořádně zmlátit
- 16) *khop' fī gāṅī kar'nā* (MK)
 (lebku udělat lysou, tj. udělat něco, že vypadají všechny vlasy)
 zmlátit; hodně mlátit do hlavy

4.1.3 Vlasy (*bāl*)

Idiomatika vlasu je spojena především s jeho reálnými vlastnostmi, a to konkrétně s barvou a šířkou, resp. velikostí – to v tom smyslu, že je hodně tenký, čehož je v metafoře využíváno.

Barva vlasů je přirozeně spojována s *věkem* – s rostoucím věkem se barva mění na šedou a bílou. V hindštině je však v idiomatice dána do souvislosti s *životními zkušenostmi* – pokud člověku zesvětlají vlasy stářím, předpokládá se, že hodně prožil a získal hodně zkušeností. Pokud mu však zesvětlaly na slunci, neprožil nic. Konkrétně to ukazují následující příklady. V češtině se nám podobné asociace najít nepodařilo.

- 17) *bāl dhūp mē pak'nā/safed honā* (MK+VMŠ)
 (vlasy zešedivět/zbělat na slunci)
 zestárnout, ale nemít zkušenosti (nezmoudřet)
- 18) *bāl pak'nā* (MK+VMŠ)
 (vlasy zešedivět)
 zbělet (vlasy), mít zkušenosti

Idiomy, v nichž vlas zastupuje *malé množství*, najdeme také v češtině – např. *uniknout jen o vlasek, neustoupit ani o vlasek/o fous*. Podobně vyznívá také *nezkřivit někomu ani vlasek na hlavě* ve významu „ani trochu“. Ostatně v hindštině najdeme téměř identická idiomatická vyjádření téhož:

19) *bāl bākā na kar'nā* (MK)
(vlas neudělat křivý, tj. nezkřivit vlas)
ani trošku neublížit, nezkřivit ani vlásek

20) *bāl-bāl bac'nā* (MK)
(vlas-vlas zachránit)
jen tak tak uniknout, uniknout/zachránit se o vlásek

4.1.4 Mozek (*dim āg*)

Zatímco v češtině je mozek v ustálených spojeních asociován v negativním smyslu s *inteligencí* (obvykle pro označení hloupého – *mít švába na mozku, mít vygumovaný mozek*), v hindštině nacházíme jako nejčastější spojitost s *nadutostí, domýšlivostí*. To vše je spojeno s již zmíněnými *směrovými metaforami* (co je výše, to je lepší). Český protějšek musíme hledat u jiných lexémů, např. ve spojení s nosem (*chodit s nosem vzhůru, nosit nos vysoko*).

Avšak i mezi hindskými idiomy nalezneme takové, kde nesprávně fungující mozek označuje člověka bláznivého či hloupého. Českými ekvivalenty by mohlo být *někomu přeskocit* či *mít o kolečko víc*.

21) *dimāg kā koī pur'zā dhilā honā* (MK)
(nějaká součástka mozku být uvolněná)
něco nemít v hlavě v pořádku (přeskocit někomu)

22) *dimāg mē khalal honā* (MK+VMŠ)
(v mozku být porucha)
být blázen, bláznit

Z jednotek označujících domýšlivého člověka vybíráme pouze pár příkladů. Tento významový typ převažuje početně nad ostatními, další příklady je možno nalézt v přiloženém korpusu.

23) *dimāg ās'mān par caṭh'nā/honā* (MK+VMŠ)
(mozek stoupat do nebe/být v nebi)
být velmi domýšlivý

24) *dimāḡ ūcā honā* (MK+VMŠ)

(mozek být vysoký)

1. být domýšlivý, 2. být velmi chytrý

4.1.5 Čelo (*matthā, māhā*)

Idiomy s lexémem *matthā* či *māhā* se v mnohém podobají idiomům s komponentem *sir* (hlava), často jsou synonymní. Neuvádíme zde proto ani takové příklady, pouze odkazujeme na některé jednotky v korpusu – např. s *odpovědností*, jak jsme je uváděli výše (4.1.1) souvisejí jednotky č. 265, 282, 285. Naposledy uváděným významům idiomů s lexémem *dimāḡ* (mozek) zase odpovídá např. č. 269 (*māhā caḡh'nā*).

Poměrně značné množství idiomů pak je opět popisem konkrétních fyzických projevů či gest, která doprovázejí lidské jednání či vyjadřují jeho vnitřní rozpoložení. Taková nacházíme i v češtině: *plácnout se do čela* na znamení pochopení či *tukat si/klepat si prstem na čelo* jako vyjádření gesta, kterým někomu naznačujeme, že se chová či mluví hloupě.

25) *caukhaṭ par māhā ṭek'nā* (MK)

(opírat čelo o práh)

pokorně prosit

26) *māhā sikoṛ'nā* (MK+VMŠ)

(vraštit čelo)

vyjadřovat nespokojenost

4.1.6 Ucho (*kān*)

Idiomatika lexému „ucho“, podobně jako jiných smyslových orgánů (např. níže uváděné oko či nos), je úzce spjata právě s dotyčnými smysly. Idiomy s komponentem ucho nesou význam spojený se *sluchem* a přeneseně pak s *pozorností*. Tento významový okruh je velice nápadný a se značným množstvím variant a odstínů je nejpočetnější. Nepřekvapí také, že velmi podobné idiomy nalézáme i v češtině. Z nich uvádíme např.: *být jedno ucho*, *donést se k uším*, *napínat/mít našpicované uši* či *sedět si na uších*. Se

sluchem souvisí také *stěny mají uši*, také tento idiom nalezneme v hindštině a uvádíme jej hned v následujícím příkladu. V korpusu je možno najít ještě mnohé další příklady – např. č. 629, 631, 652.

27) *dīvār/dīvār ō ke kān honā* (MK)

(stěny mít uši/uší stěn být)

mluvit potichu někde o samotě (stěny mají uši)

28) *kān/kān ō mē paṛ'nā* (MK+VMŠ)

(do ucha/uší padnout)

slyšet, dovědět se

Z idiomů, v nichž pozornost převažuje nad samotným posloucháním, můžeme uvést alespoň pár následujících:

29) *ek kān sun'nā/sun'kar/ aur dūs're kān se nikāl denā* (MK+VMŠ)

(jedním uchem poslouchat /poslechnuv/ a druhým uchem vypouštět)

nevěnovat pozornost (něčím slovům)

česky: jde mu to jedním uchem tam a druhým ven

30) *kān khaṛe honā* (MK)

(uší být postaveny)

být bdělý, být ve střehu (ze zlé předtuchy, obavy)

Již v souvislosti s jinými částmi těla jsme hovořili o idiomech spojených s *tělesnými projevy a gesty*, která některé lidské projevy doprovázejí. Pro Indii je typické gesto, kdy se mluvčí drží za uši, přísahá-li na něco, zapřísahává-li se nebo slibuje-li, že už něco neudělá. V příkladech se v syntagmatu uplatňuje lexém ucho a sloveso vyjadřující právě držení (v podstatě jde o synonyma):

31) *kān pakaṛ'nā* (MK)

(ucho chytit)

1. slíbit, že už neudělám znovu něco špatného, zapřísahat se, 2. vykrákat za uši

32) *kān par hāth rakh'nā/dhar'nā* (VMŠ)

(na ucho položit ruku, ucho držet)

1. slíbit, že dám pokoj, 2. dát najevo obeznámenost

V příkladu č. 31 ve druhém významu dané jednotky si můžeme všimnout „popisu“ fyzických pohybů, které se dostaly do idiomatiky. Podobné, resp. téměř totožné co do podoby i významu najdeme i v češtině: *vytahat/vykrákat někoho za ucho/uši*. Z jiných můžeme uvést např.: *zacpávat si uši* či *podrbat se za uchem*. K tomuto příkladu přidáváme ještě jeden následující.

33) *kān mal'nā/masal'nā/garm kar'nā* (MK+VMŠ)

(ucho třít/mačkat/zahřát)

vytahat za uši, hubovat

4.1.7 Obočí (*bhaūh*, *tevar*, *bhṛkuṭī*)

Poměrně jednoznačně působí idiomatika lexému obočí. Její významy se v podstatě omezují pouze na vyjádření některých negativních emocí – *hněvu* či *nespokojenosti*. Díky jejich obraznosti je můžeme také počítat k *tělesným projevům*, které se v idiomech odrážejí. V češtině u Mrhačové najdeme pouze dva idiomy – *svraštit obočí* vyjadřující soustředění či nesouhlas, soucit, žal apod. a *zvednout/vytáhnout obočí* s významem grimasy vyjadřující údiv, pohoršení, překvapení. Jde tedy také o podobný typ idiomu, ovšem s jiným významem.

Počet hindských idiomů s tímto komponentem je poměrně zavádějící – jednak se v nich střídají synonymní výrazy označující obočí, jednak slovesa či slovesná spojení s významem daného pohybu obočí. Objevují se v nich také tranzitivní a intranzitivní formy téhož slovesa, které již na významu idiomu příliš nemění (viz *caṛh'nā* a *caṛhānā* v prvních příslušných frazeologických jednotkách korpusu).

34) *tevar par bal paṛ'nā* (MK)

(obochí se zkřivit)

obochí se zkroutit hněvem

35) *tevar caṛh'nā* (MK)

(obochí stoupnout)

obochí se natáhnout, vypnout hněvem

36) *bhaũh ʒəhĩ kar'nā/marəʔ'nā* (VMŠ)

(kroutit obočí)

být naštvaný, nespokojený

4.1.8 Oko (*ākḥ, dīdā, nayan*)

Oko (ve všech třech synonymních výrazech – z perštiny přejaté *dīdā*, tatsamové *nayan* a tatbhavové³⁴ *ākḥ*) je v idiomatických výrazech vedle svých *fyzických projevů* (mrkání, slzení) spojováno zejména s *vnímáním*, tedy svou základní funkcí. Nejedná se však pouze o smysl vidění jako takový, ale také o vnímání v přeneseném smyslu slova (např. nahlédnutí do problému apod.). Významná je také vlastnost přisuzovaná v idiomech oku, která souvisí se schopností estetického či citového hodnocení (líbit se – nelíbit se, mít rád – nerad). Je však zřejmé, že z velkého množství idiomatických jednotek, které v sobě mají komponent „oko“ (v námi vytvořeném korpusu zaujímá co do počtu jednotek první příčku), nelze vytvořit rozumné množství významových okruhů, abychom v nich postihli všechny (nebo alespoň téměř všechny) jednotky. Zaměříme se tedy alespoň na ta nejvýraznější, ačkoliv bychom mohli najít také další (např. *směrové metafor*y, viz korpus č. 327, 328, 329 podobné těm, které jsme uvedli ve spojení s lexémem „hlava“).

Nejjednoduššími jsou takové, které odrážejí ve svých obrazech skutečné projevy, které s okem souvisí a které lze pozorovat zvnějšku (např. slzet, zavírat se, mrkat). Takové vlastně pouze danou mimojazykovou skutečnost popisují a jsou jako idiomy užívány právě pro vyjádření těchto vyzorovaných skutečností. Z nich jsou to například:

37) *nayan ō se nīr jhar'nā/bah'nā* (MK)

(z očí kapat/téci voda)

ronit slzy

38) *ākḥ khul'nā* (MK+VMŠ)

(otevřít se oči)

probudit se, bdít

³⁴ Slova mající stejně jako tatsamová původ v sanskrtu, v hindštině se však vyskytují z různých důvodů /např. z důvodu snazší výslovnosti/ v pozměněné podobě.

Ve výrazech, kde se jedná o funkci oka dívání se a výsledné významy idiomů tomu odpovídají, obvykle druhá část syntagmatu (nejčastěji sloveso) určuje způsob, jakým se tato činnost realizuje, ne vždy je metafora zcela průhledná. Vedle následujících příkladů odkazujeme ještě na korpus (namátkou č. 327, 392, 411 či 579).

- 39) *teḥī ākh se dekh'nā* (MK+VMŠ)
(podívat se křivým okem)
podívat se zle, nepřátelsky
- 40) *ākh nikāl'nā* (MK+VMŠ)
(vyndavat oko)
1. zlostně se dívat, 2. napínat zrak, 3. velice poškodit, potrestat
- 41) *ākh gaḥānā* (MK+VMŠ)
(zarazit, zabodnout oči)
1. upřeně hledět, zírat, zabodávat zrak, 2. toužit něco získat
- 42) *dīde nacānā/maḥkānā* (MK+VMŠ)
(nechat tancovat oči/koketně se předvádět /o očích/)
koketně pokukovat, házet očkem

S vnímáním v přeneseném smyslu jakožto pohledu na věc, problém apod. se pojí také některá idiomatická vyjádření. Podobná najdeme také v češtině – *mít klapky/šupiny na očích, otevřít někomu oči/sejmout někomu klapky/šupiny z očí*:

- 43) *ākh khul'nā* (MK+VMŠ)
(otevřít se oči)
1. vědět, jak se věci mají (prozřít), 2. probudit se, bdít
- 44) *ākh ḍ se par'dā haḥ'nā* (MK)
(z očí se závoj/závěs vzdálit)
prohlédnout, poznat pravdu
- 45) *ākh kī paḥḥ khul'nā* (MK)
(obvaz na očích se uvolnit)
prohlédnout, odstranit nevědomost

Větší množství metaforických vyjádření souvisí s hodnocením či city, převážně kladnými (viz př. č. 47, „zabodnout se“ do něčího oka může vyznít jak pozitivně, tak negativně). Oko v nich jako by vystupuje jako místo, kde se city uchovávají (podobně jako v češtině srdce). V takových výrazech je pak oko často v lokativu (srov. české *padnout do oka*, *lahodit oku* či *padnout si do oka*). Z dalších je možno uvést také jednotky v korpusu např. č. 356, 358.

46) *ākḥ/ākḥō mē ghar/jagah kar'nā* (MK+VMŠ)

(udělat si v očích domov)

zalíbit se, velmi se líbit, okouzlit

47) *ākḥō mē cubh'nā* (MK+VMŠ)

(pronikat/zabodávat se do oka)

1. být protivný, nelíbit se, 2. líbit se, zamlouvat se, 3. nořit se do oka

48) *ākḥō/ākḥ kā tārāhonā* (MK+VMŠ)

(být hvězda oka/očí)

milovaná osoba

4.1.9 Oční víčko (*palak*)

Také idiomatika „očního víčka“ je výrazně spojena s *faktickými pohyby* této části těla, která některé lidské aktivity provází. Mezi těmito je významově nejčastěji zastoupen význam *usínání/spaní*, ten ostatně nápadně připomíná jediný český idiom obsahující tento lexém (který má ostatně podobně jako hindština množství variant): *klíží se mu víčka/oči*, *má těžká víčka*, *nemůže víčka udržet*. Vedle uvedených je možno odkázat na korpus – č. 307, 316, 321).

49) *palak se palak na lag'nā* (MK)

(víčko k víčku nepřilnout)

nespat

v češtině podobné *nezamhouřit oka*

50) *palakē bhārī honā / palakē bojhil honā* (VMŠ)

(víčka být těžká/víčka být tíživá)

usínat, upadat do spánku

U idiomů s komponentem *palak* si můžeme všimnout ještě další faktické záležitosti, která se idiomů promítla. Ta souvisí nejspíše s tím, že pohyb očního víčka je při mrknutí velice rychlý, tyto svaly jsou jedny z nejrychlejších v lidském těle. Mrknutí oka (resp. pohyb očních víček) symbolizuje nebo zastupuje krátký časový úsek – okamžik. Ostatně české kompozitum „okamžik“ je motivováno podobně. U námi předkládaného druhého příkladu je význam okamžiku jen jedním z více možných, které takový pohyb může asociovat a na kterém v idiomu ustrnul.

51) *palak jhapak'te/mār'te (koī kām) honā* (MK+VMŠ)

(nějaká činnost se stát [za] mrkání očním víčkem
rychle, v krátkém časovém úseku – v okamžiku

52) *palak mār'nā* (MK+VMŠ)

(tlouci víčko, tj. mrkat – o očním víčku)

1. na chvíli si odpočinout, 2. naznačovat očima, 3. uplynout okamžik

4.1.10 Panenka (*put'li*)

Část idiomatiky tohoto lexému je v podstatě obdobou některých významových okruhů idiomů s komponentem „oko“ (4.1.8). Oba lexémy jsou v idiomech zaměnitelné, aniž by se změnil význam. Pro srovnání uvádíme bez rozboru následující, oba též uvedeny jako příklady ve významu *oblíby* výše (4.1.8):

put'liyō mē ghar kar'nā (VMŠ)

ākh/ākhō mē ghar/jagah kar'nā (MK+VMŠ)

put'li kā tārā (VMŠ)

ākhō (yā ākh) kā tārā honā (MK+VMŠ)

V češtině jsme pro daný lexém (panenka v oku) nenašli žádný idiom.

4.1.11 Nos (*nāk*)

Také významové okruhy spojené s idiomatikou lexému „nos“ se částečně překrývají s významy idiomů některých jiných částí těla. O důvěrně blízké osobě můžeme mluvit jako o „chlupu v nosu“ (*nāk kā bāl honā*), srov. např. idiomy oka či panenky. S významy idiomů obočí zase můžeme srovnat výraz *nāk sikoṛ'nā/caṛhānā*

(*krčit/natahovat nos* – v češtině v podstatě shodné *krčit nad něčím nos*), který má téměř totožný význam.

V souvislosti s nosem se zaměříme proto raději na idiomy s významy specifitějšími či takovými, které u jiných částí těla nenalezneme.

Nos se v hindských idiomech výrazně uplatňuje v symbolickém spojení s *vážností, ctí* v tom smyslu, že pokud o něj člověk přijde, přijde i o *čest, vážené postavení*. V češtině je tento význam spojen spíše s tváří – *uchovat si tvář/ztratit tvář*.

53) *nāk kāṭ'nā* (MK)

(řezat nos)

urážet, zostouzet

54) *nāk rakh'nā* (MK+VMŠ)

(nos podržet, uchovat)

chránit si dobré jméno, čest

Podobně jako tomu bylo u smyslových orgánů, ucha a oka, také u nosu se idiomatika pojí se *schopností* nosu *cítit*. Vymezení tu je negativní, podobně jako u českého výrazu *praštilo ho to přes nos* (ucítil silný zápach). Viz též korpus – č. 674.

55) *nāk phaṭ'nā/nāk phaṭ'ne lag'nā* (MK+VMŠ)

(praskat/začínat praskat nos)

cítit nesnesitelný zápach

Podobně jako v češtině (*mít něco u nosu/pod nosem*) nalezneme také v hindštině nos spojen s významem *blízkosti*.

56) *nāk ke sīdhe/ke nīce/ nāk kī sīdh mē* (MK+VMŠ)

(před/pod nosem/přímo před nosem)

velmi blízko (přímo u nosu)

4.1.12 Knír (*m ůch*)

Jelikož jsme uvedli i u nosu idiom, který vyjadřuje *osobu blízkou*, pro úplnost a zajímavost jej uvádíme také zde. Je jím opět (podobně jako mezi okem a panenkou) zaměnitelný komponent v idiomu:

m ůch k ā b āl hon ā (MK+VMŠ)

n āk k ā b āl hon ā (MK+VMŠ)

Nejvýraznější významový přenesený význam v idiomech s komponentem „knír“ je však jiný, nápadně připomínající ovšem také již zmiňované významy idiomů s komponentem „nos“. Rovněž knír je totiž symbolem *cti, vážnosti, zmužilosti či hrdinství*, může však symbolizovat i *nadutost, domýšlivost*. Pro srovnání viz též další příslušné idiomy v korpusu. V češtině podobný idiom nenajdeme, jediný uváděný je přirovnání *mít kníry jako mrož*.

57) *m ůch maroŕ'n ā* (MK+VMŠ)

(kroutit knír)

kroutit si domýšlivě kníry, vychloubat se svým hrdinstvím

58) *m ůch/m ůch ē ukh āŕ'n ā* (MK+VMŠ)

(knír/kníry vytrhnout)

1. zničit pýchu, 2. tvrdě ztrestat

V některých takových významech se uplatňuje také již zmiňovaná *směrová metafora*, zde opět ve směru nahoru či dolů. Význam jednotlivých směrů není třeba znovu vysvětlovat, jsou vcelku zřejmé.

59) *m ůch ē jhuk'n ā* (VMŠ)

(kníry se ohýbat /dolů/)

být zahanben, zostuzen, uražen

60) *m ůch ůc ī rakh'n ā / m ůch ke b āl ůce hon ā* (VMŠ)

(knír udržovat vysoký / vousy kníry být vysoké)

uchovat si ůctu, zachovat si tvář

4.1.13 Ústa, pusa (*mūh*)

Na prvním místě chceme zmínit, že druhým významem hindského slova *mūh* je „tvář, obličej“. V třídění však toto opomíjíme zejména vzhledem k tomu, že by takové rozdělení nebylo jednoduché (jednotlivé významy by musel nejspíše odlišit rodilý mluvčí), ale také proto, že se nám jeví, že prvotní význam výrazně převládá.

Podobně jako u jiných částí těla také idiomatika „úst“ souvisí z části s jejich běžnými úkony – u úst si konkrétně všímáme Hlavně *mluvení* a *přijímání potravy*. Zejména první z těchto dvou je v idiomatických jednotkách s tímto komponentem (idiomy obsahující komponent *mūh* svým počtem obsazují druhé místo v našem korpusu) zastoupen velice výrazně. Variant, které zahrnujeme do toho okruhu je po stránce sémantické (dané ostatními komponenty syntagmat) i syntaktické veliké množství, proto je náš popis pouze velice hrubý a předložené příklady mohou jen nastínit rozmanitost těchto frazeologických jednotek (v korpusu je možno též najít další, např. č. 876, 887, 895 či 939. V češtině samozřejmě najdeme také velké množství obdobných idiomů, jejichž komponentem je nejenom lexém „ústa“, ale též další jako „klapačka“, „zobák“, „huba“ apod. Jen namátkou vybíráme např. *dát si ústa na zámek/na petlici, vypustit něco z úst/huby, otevřít/zavřít klapačku/hubu/tlamu*.

61) *mūh par tālā/muhar/mohar ḍāl'nā/lagānā/jaṛ'nā* (MK)

(na ústa nasadit/přípevnit/vložit zámek/pečeť)

zavřít někomu ústa, nenechat mluvit, umlčet

62) *mūh bād kar lenā/kar'nā* (MK+VMŠ)

(zavřít si ústa)

ztichnout

63) *taul-taulkar mūh se śabd nikāl'nā* (MK)

(zvážív z úst slova vytahovat)

mluvit s rozmyslem

v češtině podobně: *vážít slova*

Také idiomy s významem *požívání potravy* najdeme v češtině stejně hojně jako v hindštině. Z českých idiomů zmíníme alespoň *ani do pusy/do huby nevezít, nemít co do úst* nebo *nemít nic v ústech od večera/od rána*. Významově obdobné hindské ekvivalenty mohou být např.:

64) *ek dānā mūh mē na jānā* (VMŠ)
(jediné zrníčko nejít do úst)
nejíst/hladověť

65) *mūh par na rakh'nā* (VMŠ)
(na ústa nepoložit)
ani neochutnat

Ve spojení s černou barvou se komponent *mūh* objevuje v idiomech, jejichž význam je *zneuctění* či provedení nějakého *hříšného jednání*. Pro černou barvu je v takových idiomech užit výraz běžný (*kālā*) i poetičtější (*syāhī* – vedle černi též inkoust, *kālikh* – též saze). S uvedenými příklady možno srovnat také jednotky v korpusu č. 740, 741, 851. (V češtině užíváme v souvislosti s černou barvou též negativního výrazu „očerňovat“.)

66) *kisī ke sāth mūh kālā kar'nā* (MK)
(s někým začerňovat ústa/tvář)
cizoložit s někým

67) *mūh mē syāhī lagānā* (MK)
(do úst/na tvář nanášet inkoust/čerň)
zneuctít, znevažovat

Spíše s významem lexému *mūh* jako tváře se zdá souviset významový okruh některých idiomů vyjadřujících *stud, zastydění se*. Vedle uvedeného je možno odkázat také na další – viz korpus, č. 745, 746, 750 a 754.

68) *mūh curānā/chipānā* (MK+VMŠ)
(tvář krást/skrývat)
stydět se, nemoci ukázat svou tvář

4.1.14 Zuby (*dāḥ, battīsī*)

Ani u idiomů s komponentem „zub“ není ojedinělý výskyt takových, které jsou „popisem“ *konkrétních projevů či pohybů*, které jsou u této části těla běžné. U zubů je to zejména skřípání a cvakání. Význam takových projevů je obdobný jako v češtině – cvakat zuby zimou, skřípět, pokud se nám něco nezamlouvá, vrzat zuby ve spaní. Vedle uvedeno

příkladu je možno odkázat také na jednotky č. 968, 975, 990, 992 v korpusu. V českém slovníku Evy Mrhačové najdeme pouze *skřípat zubama*, jiné takové nejsou zařazeny zřejmě kvůli nízké míře idiomatičnosti.

Do tohoto okruhu můžeme zařadit také ukazování zubů, často s významem „nevychovaně se smát“.

69) *dāṭ pīs kar rah jānā* (MK)

(žít skřípaje zuby)

dusit v sobě hněv

v češtině obdobně *zatínat zuby* ve významu sebeovládání

70) *battīsī dikhānā* (MK+VMŠ)

(ukazovat chrup)

smát se (nezdvořile), až jsou vidět zuby, zubit se

Podobně jako u nosu či kníru znamenala ztráta těchto částí těla ztrátu vážnosti či úcty, také nepříjemné zacházení se zuby od druhé osoby je vnímáno negativně, obvykle jako *porážka* či *trest*. Tento význam je nesen slovesnými komponenty, podobné najdeme také u výše zmíněných lexémů v příslušných idiomech (ale také třeba u následujícího lexému „jazyk“, pro srovnání viz korpus, jednotky č. 1064, 1066).

71) *dāṭ ukhāṛ'nā* (MK)

(vytrhnout zuby)

velice ztrestat

72) *dāṭ jhār denā* (VMŠ)

(vyrazit zuby)

1. vyrazit zuby, 2. potrestat

Vedle těchto dvou okruhů si dovoluujeme uvést pro zajímavost dva velmi obrazné idiomy, který by bylo škoda nezmínit:

73) *dāṭō mē/par jābh-sā rah'nā/honā* (MK+VMŠ)

(být jako jazyk v zubech/na zubech /mezi zuby/)

být obklopen nepřáteli

Druhý uvádíme zejména pro jeho významovou podobnost s českým idiomem *teče mu mléko po bradě*. V hindštině vedle uváděného příkladu najdeme obdobný idiom *dūdh kī bū mūh se ānā* – „z úst být cítit mléko“.

74) *dūdh ke dāṅ na ṭūṭ'nā* (MK+VMŠ)

(nevypadnout mléčné zuby)

1. nemít zkušenosti, 2. být dítě

4.1.15 Jazyk (*zabān, jībh, ras'nā*)

Vedle výše zmíněných idiomů souvisejících s *trestem* (4.1.14) je téměř výhradně spojena idiomatika jazyka³⁵ s *mluvením*, při němž se jazyk jako část těla nejčastěji uplatňuje. Podíváme-li se na jednotlivé idiomy, můžeme konstatovat, že způsob mluvení či jednotlivé jemné významové rozdíly jsou dány zejména verbálním komponentem takových idiomů.

Podobně jako v hindštině je i v češtině význam dotyčných frazeologických jednotek spjat s mluvením. Některé jsou si navzájem také nápadně podobné, jako např.: *polámat si jazyk* a hindské *zabān ṭūṭ'nā* („zlomit se jazyk“), obě ve významu obtíží s mluvením.

Z nepřeberného množství idiomů vybíráme pro ilustraci pouze následující:

75) *zabān mē lagām na honā* (MK)

(na jazyku nebýt uzda/nemít uzdu)

mluvit bez přemýšlení, co mě zrovna napadne, vhodně i nevhodně

v češtině podobné: *držet/udržet jazyk na uzdě*

76) *jībh par sarasvatī bas'nā* (MK+VMŠ)

(na jazyku přebývat Sarasvatí³⁶)

být velký učenec, básník nebo řečník

Jedním z významových odstínů, které se opakují, je také spojení jazyka se *slibem*. V češtině tomu v odpovídá *dát někomu slovo*.

³⁵ Tři lexémy odpovídající českému „jazyk“ jsou opět víceméně synonymními výrazy s různým původem. V běžném jazyce jsou ovšem užívány především první dva výrazy (i v idiomech nejčastější) *zabān* a *jībh*.

³⁶ Sarasvatī – hinduistická bohyně moudrosti, věd, řeči a hudby.

77) *zabān denā/hār'nā* (MK+VMŠ)

(jazyk dát/prohrát, ztratit)

slíbit, dát slib

78) *jībh ke nīce jībh honā* (VMŠ)

(pod jazykem být jazyk)

nedržet slovo

4.1.16 Patro (*tālū*)

Idiomy s komponentem *tālū* jsou obrazné poměrně přímočaře a ve většině případů se nacházejí ve spojení s jinými lexémy označujícími část lidského těla – konkrétně zuby a jazyk:

79) *tālū se jībh lag'nā* (VMŠ)

(jazyk se nalepit na patro)

mluvit a pak ztichnout

80) *tālū mē dāṭ jam'nā/nikal'nā* (MK)

(v patře se zub uchytit/vynořit se)

1. neviditelný, nesnadno dosažitelný, 2. zkáza, špatný stav

4.1.17 Rty (*ōḥ, oḥ, hōṭ, hōḥ*)

Podobně jako tomu bylo u úst či jazyka, také idiomatika rtů je spjata s *mluvením*, na kterém se tato část těla podílí. Podobně s mluvením souvisí i české idiomy *viset někomu na rtech* nebo *slova někomu vážnou na rtech/jazyku*. Jelikož je tento význam zřejmý, uvádíme pouze jeden příklad a odkazujeme na korpus.

81) *oḥ tak na hil'nā* (VMŠ)

(rty se ani nepohnout)

1. zůstat zticha, 2. nic neříct

U rtů, stejně jako u jiných lexémů, je také zastoupen poměrně obvyklý typ, který jsme označovali jako *fyzické projevy* či *gesta*. Rty jsou v takových idiomech obsaženy

spolu výrazy vyjadřujícími třesení, křivení či kousání. Ostatně stejné je i české *hryzat se do rtů* (z nervozity nebo vzteku).

82) *oṭh kāp'nā* (VMŠ)

(rty se třást)

1. velmi se naštvat, 2. cítit velkou zimu

83) *oṭh cabānā/kāf'nā* (MK+VMŠ)

(žvýkat/kousat si rty)

zlostí skousnout spodní ret zuby

Nejen pro srovnání s češtinou uvádíme také následující idiom, v němž jsou rty asociovány se smrtí. V češtině nalezneme velmi podobný výraz, v němž se však místo rtů uplatňuje jazyk, a sice *mít smrt na jazyku*. Obraznost hindského výrazu, kde se život nejspíš chystá opustit ústa, se nám jeví jako přímější:

84) *jān hōṭhō par ānā/honā* (MK)

(život přijít/být na rtech)

být na pokraji smrti

4.1.18 Obličej, tvář, líce (*ceh'rā gāl*)

Podobně jako už u jiných výše zmiňovaných, také lexém *gāl* (tvář, líce) je v idiomech spojován s *nadutostí*, *vychloubáním*, není však spojen s žádnou směřovou metaforou. Vedle uvedeného příkladu možno srovnat s dalšími v korpusu (č. 710, 716).

85) *gāl bajānā* (MK+VMŠ)

(hrát [na] tváře)

vytahovat se, chvástat se

Lexém *ceh'rā* je v idiomech více spojován s výrazy *tváře*, *obličje* (to jsou také hlavní významy tohoto slova), a sice jako s odrazy nějakého duševního stavu. Celkem v našem korpusu můžeme najít 8, uvádíme zde alespoň dva příklady. Takové případy najdeme také v češtině, např. *nasadit/zachovat kamennou tvář* nebo výraz *tvář mu zářila štěstím*.

86) *ceh're par havāyā ur'nā* (MK+VMŠ)

(po tváři létat rachejtle)

strachem, starostmi, rozčilením ztratit/měnit barvu; trápit se, být smutný

87) *ceh'rā utar'nā / ceh're kā rāg ur'nā* (MK+VMŠ)

(tvář klesnout/barva tváře zmizet)

ztratit lesk tváře starostmi, studem, smutkem, strachem...

4.1.19 Krk (*gar'dan*)

Jelikož se metaforické významy krku v mnohém kryjí s hlavou, uvádíme pouze několik příkladů, které to mohou ilustrovat. Z významů, které jsme u lexému hlava vymezili, se jedná o následující: *směrové metafor*y a asociace s *obtížemi* a *odpovědností*.

88) *gar'dan jhuk'nā* (MK+VMŠ)

(krk se snížit, sklonit)

1. sklonit hlavu, uznat porážku, 2. stydět se, 3. být v bezvědomí

89) *gar'dan phās'nā* (MK+VMŠ)

(uvíznout krk)

upadnout do nesnáží

90) *gar'dan par honā* (VMŠ)

(být/mít na krku)

mít na starosti, na krku

v češtině též – *mít někoho na krku*

4.1.20 Hrdlo (*kāḥ, galā*)

Již jsme výše uváděli u mnoha částí těla, které se uplatňují při *mluvení a přijímání potravy*, že se tyto významy objevují také v idiomech, jejichž jsou komponenty. Nejinak je tomu ani u lexému hrdlo, zde také v souvislosti se zpěvem (č. 1171 v korpusu). V češtině mají idiomy také obdobné významy, např. *moci si hrdlo vykřičet* či *svlažit si hrdlo*.

91) *gale mē dhol dāl kar bajānā* (VMŠ)
(dát si do hrdla buben a hrát [na něj])
něco veřejně vytroubit

92) *gale mē thūk aṭak'nā* (VMŠ)
(v hrdle uváznout slina)
1. nemoci říct, 2. mít obtíže s mluvením

93) *kāṭh mē dāl'nā* (VMŠ)
(házet do hrdla)
jíst, pít

Část idiomů s komponentem „hrdlo“ je také spojována *se svobodou, volností, její ztrátou, nátlakem a přenesením odpovědnosti*. Okolnosti opět určují ostatní komponenty spojení, buď komponenty verbální (slovesa s významem chytat, utlačovat, svazovat) nebo substantivní, které v běžných situacích znemožňují volný pohyb apod. – nacházíme zde např. řetěz, zvonec či mlýnský kámen.

94) *gale mē cakkī kā pāṭ/patthar bādh'nā* (VMŠ)
(na hrdlo uvázat mlýnský kámen)
pod nátlakem na někoho přenést/přijmout větší zodpovědnost

95) *gale mē zājīr/juā paṛ'nā* (MK+VMŠ)
(na hrdlo padnout řetěz/jařmo)
ztratit po svatbě svobodu, proběhnout nechtěná svatba; VMŠ – být nepříjemný
v češtině v souvislosti se svatbou používáme podobné *vlézt do chomoutu*

96) *galā dabānā* (MK)
(mačkat hrdlo)
pod nátlakem někoho přimět něco udělat, pod nátlakem získat peníze

4.2 Trup

Podobně jako u prvního pojmu (4.1), pod jehož hlavičkou jsme sjednotili části těla, které se nacházejí na hlavě, je také v případě trupu toto vymezení spíše formální a pomocné, jednotlivé zde uváděné části těla mohou být vzájemně významově i typově vzdálené. Ačkoliv na těle nepatří pouze k trupu, uvádíme v tomto oddíle také lexémy

pokožka a *kost* a jejich idiomy (ještě méně vhodné by totiž bylo jejich zařazení k hlavě nebo končetinám). Z podobného důvodu zařazujeme také jako první do této podkapitoly samotný lexém *tělo*.

Na tomto místě chceme dále učinit krátkou poznámku k otázce termínů označujících srdce. V případě hindštiny je totiž možno rozšířit seznam výrazů označujících primárně srdce zejména o takové, které sice nemusejí být v překladu význam srdce jako prvotní, nýbrž jako druhý či třetí. Je možné, že význam srdce se připojil k jejich původnímu významu pro jejich užití ve spojeních, kde odpovídají právě výrazům primárně srdce označující (*dil*, *hṛday*). Z takových výrazů je třeba uvést zejména *kalejā*, označení prvotně pro játra (tak je také s vědomím výše uvedeného předkládáme v naší práci a v korpusu), dále pro útroby a konečně také pro srdce. Již vzdáleněji sem patří také výrazy *man* či *jī*, označující běžně častěji než srdce mysl, respektive duši, srdce pak jako abstraktnější pojem. Tyto pojmy jsme do naší práce nezahrnuli, jejich idiomatika je však v mnoha případech obdobná, jednotlivé lexémy jsou užívány jako vzájemná synonyma.

Jen doplníme, že také výraz *chāṭī*, který překládáme jako hrud' či prsa, ve svém druhém významu označuje srdce. Podobně jako u lexému *kalejā* však užíváme primární význam, ačkoliv porovnáním s idiomy s lexémem *dil* zjistíme, že význam „srdce“ je zastoupen poměrně často.

4.2.1 Tělo (*āḡ*, *tan*, *deh*, *badan*, *śarīr*)

Významy idiomů s komponentem tělo (jednotlivé uvedené lexémy jsou v podstatě synonymní, ačkoliv mohou mít i jiné významy) souvisejí zejména s *pocity*, *tělesnými stavy* (radost, nemoc, bolest – viz např. jednotky v korpusu č. 1, 2, 14, 28 aj.), jež jsou vyjadřovány zejména pomocí dalších komponentů idiomů. Mohou to být však také *gesta* (např. *āḡ chūnā* - „dotknout se těla“ při přísahání) či „popis“ *pohybů těla*.

Ve spojení se slovesy „opustit“ či „vlastnit“ je výsledný význam idiomu „zemřít“ či naopak „žít“:

97) *deh choṛ'nā* (MK)

(tělo opustit)

zemřít

98) *deh dhar'nā/dhāraṇ kar'nā* (MK+VMŠ)

(tělo držet)

narodit se

Pro srovnání s češtinou je zajímavé následující spojení, které má v češtině biblický původ. Významy prakticky totožných idiomů jsou též téměř doslovné. Mrhačová uvádí *být jedna duše jedno tělo*, u Zaorálka najdeme hindskému protějšku ještě bližší *jedno srdce ve dvou tělech*.

99) *do deh ek prāṇ // do śarīr ek ātmā* (MK)

(dvě těla jedna duše /v obou variantách/)

velmi blízký, důvěrný přítel

4.2.2 Hrud', prsa (*chāī*)

Jelikož u lexému *chāī*, jak jsme uvedli, existují dva významy, pokusíme se rozdělit idiomatické jednotky také podle toho, který význam se v nich objevuje. Můžeme přitom říci, že ve významu „srdce“ je zastoupení lexému početně vyšší, částečně je synonymní s výrazy *dil* a *hṛday*, o nichž pojednáme níže.

Nejprve se tedy zaměříme na významy primární. V nich figuruje výraz jednak ve smyslu ženských prsou ve spojení *s kojením*, tedy značně konkrétně (v našem příkladu jeden idiom nese více významů, v nichž se mísí oba významy lexému *chāī*), dále pak jako hrud'/prsna spojovaná *s pýchou, hrdostí či nadutostí*. Jako „popis“ *vnějších projevů* vnitřních stavů můžeme označit výraz *chāī pīṭ'nā* - „bít hrud'/prsna“ ze smutku (česky podobně *bít se v prsna*, ovšem v jiném významu).

Také v češtině nalezneme podobné frazeologické jednotky – *hrud' se někomu dme pýchou, vypnout hrud'/prsna*.

100) *chāī bhar ānā* (MK+VMŠ)

(prsna/srdce se naplnit)

1. láskou srdce přetékat radostí, 2. prsna se nalít (mlékem), 3. rozněžnit se, roztát soucitem

101) *chāī phulānā* (MK+VMŠ)

(nadouvat hrud')

pyšnit se, vychloubat se

Ve významu „srdce“ je idiomatika úzce spjata s *city*, *pocity* a *vlastnostmi člověka*, což jistě není nijak překvapivé, tato doména je srdci tradičně připisována i v mnoha jiných kulturách. Jelikož se srdci budeme věnovat níže, nerozvádíme tuto problematiku na tomto místě a také příklady uvedeme v následujícím oddíle. Pro srovnání odkazujeme na příslušné jednotky v korpusu.

Pro zajímavost uvádíme ještě jeden příklad, v němž se objevuje výraz *chāī* ve spojení se zátěží/kamenem. Uvádíme ho ze dvou důvodů: jednak nápadně připomíná české *kámen mi spadl ze srdce/z prsou*, jednak jeho druhý význam ilustruje, jak může být význam idiomu podmíněn kulturou, z níž vychází a v níž se užívá. Dcera je totiž tradičně v Indii v porovnání se synem vnímána jako břímě, jelikož je za ni třeba dát při svatbě ženichově rodině věno, navíc dívka odchází do domu manžela s rodiči se již tak často nestýká.

- 102) *chāī se patthar tal'nā / chāī se bojh utar'nā* (MK+VMŠ)
(z hrudi být kámen odstraněn/z hrudi spadnout břemeno)
1. zbavit se nějaké velké starosti, 2. vdát dceru

4.2.3 Srdce (*dil*, *hṛday*)

V předchozím oddíle jsme uvedli, že se srdcem se pojí různé *pocity*, *city* či *vlastnosti*, doplníme ještě, že je to také vnímání, zejména pak *hodnocení*, *duševní stavy* a *vnitřní rozpoložení člověka* („hlubiny duše“) apod. V idiomech s komponentem srdce najdeme výrazy pro vyjádření strachu, nenávisti, soucitu, lásky, přátelství a nepřátelství, důvěry, radosti, spokojenosti, odvahy, rozhodnosti či trpělivosti. Tato významová paleta je, podobně jako jsme to sledovali u idiomů s jinými částmi lidského těla, dána ostatními komponenty výrazu – opět zejména verbálními, ale i substantivními či adjektivními.

Jelikož pro třídění značného množství komponentů by bylo obtížné najít smysluplná kritéria, předkládáme několik příkladů, které dělíme pouze podle negativního a pozitivního vyznění (našli bychom ovšem i jednotky s vyzněním neutrálním). To vyplývá i z významů jednotlivých komponentů.

V češtině najdeme idiomy s podobným vyzněním, z většího množství vybíráme alespoň: *nosit něco/někoho v srdci* (něco/někoho milovat, obdivovat), *mít s někým srdce* (soucítit s někým) či *jít za svým srdcem* (nechat se vést svým citem).

- 103) *dil khaṭṭā honā* (MK+VMŠ)
 (srdce být kyselé)
 ošklivit si, cítit odpor, zášť
- 104) *dil mē phaphole par'nā* (MK+VMŠ)
 (do srdce padnout puchýře – tj. udělat se puchýře)
 trápit se, mít rozedrané srdce
- 105) *dil mē mail lānā* (MK)
 (do srdce nosit špínu)
 nemít rád, kydat na někoho špínu

Z idiomů s pozitivním vyzněním, kterých je ve srovnání s výše uvedenými méně, uvádíme následující. Ve druhém případě je adjektivum „studený“ míněno kladně.

- 106) *hṛday mē basānā* (MK)
 (usazovat v srdci)
 velice milovat
 (podobné idiomy též s komponentem *ākh*)
- 107) *dil ṭhaṇḍā honā* (MK)
 (srdce být chladné)
 být v klidu, spokojený
- 108) *dil hal'kā kar'nā* (MK)
 (srdce dělat lehkým)
 zmenšit se smutek, starosti – ulevit se

4.2.4 Játra (*kalejā*)

Charakteristiku idiomů s komponentem *dil/hṛday* můžeme téměř beze zbytku přenést také na idiomy s lexémem *kalejā*. Je otázkou, jestli v takových případech převládá sekundární význam „srdce“ nebo zda jsou játrům připisovány stejné atributy.

V češtině ustálená spojení obsahující játra odkazují na konkrétní orgán a souvisí s nemocí či cirhózou (*mít chycená játra, mít prochlazaný játra*).

Na tomto místě uvádíme pro srovnání příklady idiomů, v nichž se objevují bez velké změny významu jednotlivá identifikovaná synonyma znamenající „srdce“. Všechny mají význam „zatvrdit srdce“, „ztratit soucit“, či „připravit se na utrpení“.

kalejā patthar kā kar'nā (MK+VMŠ)
(játra/srdce udělat kamenná)

hṛday patthar kar'nā/kar lenā (MK)
(srdce udělat kamenem)

chāṭī patthar kī kar'nā/chāṭī ko patthar kar'nā (MK+VMŠ)
(srdce udělat kamenné/kamenem)

Podobně je možno zaměnit uvedené výrazy v následujícím idiomu:

109) *kaleje/chāṭī/dil par sṅṅ loṭ'nā* (MK+VMŠ)
(na srdci se válet had)

1. být nespůj zármutkem, 2. sžírat se žárlivostí/zármutkem, 3. něco se nelíbit

4.2.5 Břicho (*peṭ*)

Idiomatické významy břicha se točí okolo tří výrazných okruhů. První dva souvisejí přímo s procesy, které se odehrávají v břiše, a to *s jídlem* a *rozením* (těhotenstvím), třetí metaforický význam souvisí s *tajemstvím*, břicho symbolizuje místo, kde se uchovává tajemství, něco, co člověk skrývá před ostatními.

První příklady, které uvádíme, souvisejí s *přijímáním potravy*, *trávením*, *hladem*. Idiomů s ekvivalentním komponentem v češtině, které se týkají jídla, není zase tolik (ostatně celkově Mrhačová uvádí celkem asi 15 idiomů), spíše je třeba je hledat mezi idiomy s lexémem „žaludek“ (*dostat něco do žaludku*, *spravit si něčím žaludek* apod.). Z nich uvádíme pro srovnání alespoň následující – *mít plné/prázdné břicho*, *mít v břichu jako na dvorku* (mít hlad).

110) *peṭ kī āg bujhānā* (VMŠ)
(hasit oheň břicha)
jíst

- 111) *peṭ mē cūhe kūd'nā/peṭ mē cūhe kalābāzī khānā/daur'nā/phudak'nā* (MK+VMŠ)
(v břiše skákat myši/v těle myši provádět akrobacii/běhat/poskakovat)
1. mít hlad jako vlk, 2. mít v hlavě zmatek

V rozšířeném významu přijímání potravy se idiomy s komponentem břicha týkají také *živobytí, obživy*, tj. starosti, jak si naplnit břicho a přežít. I těchto jednotek je značné množství. Vedle uvedených též možno nahlédnout do korpusu, č. 1507, 1515 nebo 1519.

- 112) *peṭ ke lie daur'nā* (VMŠ)
(běžet kvůli břichu)
lopotit se za živobytím
- 113) *peṭ par lāt mār'nā* (MK+VMŠ)
(nakopnout do břicha)
připravit o obživu, vzít obživu

Ve druhém námi identifikovaném významu je břicho spojeno s *těhotenstvím, rozením*. V hindštině se také lexém *peṭ* užívá ve výrazech vyjadřujících pokrevnost, přímý příbuzenský vztah. Zatímco tedy v češtině máme výraz „pokrevní bratři“, hindský ekvivalent by byl doslova „(po)břišní bratři“ (viz též korpus č. 1473).

- 114) *ek peṭ ke honā* (MK+VMŠ)
(být [z] jednoho břicha)
narození stejným rodičům, vlastní sourozenci
- 115) *peṭ girānā* (MK+VMŠ)
(upustit/zmenšit břicho)
nechat provést potrat

Poslední výraznější významový okruh je spjat se symbolikou břicha jako místa, kde člověk uchovává své *tajemství*, něco, co nechce, aby se dozvěděli ostatní či co si člověk nechává pro sebe.

- 116) *peṭ mē ghus'nā* (VMŠ)
(vrazit/vniknout do břicha)
zjistit tajemství

- 117) *peṭmē pānī na pac'nā/ peṭmē bāt na pac'nā* (MK+VMŠ)
(nestrávit vodu v břiše/nestrávit se záležitost v břiše
nemoci si něco nechat pro sebe, nemoci neřít)

4.2.6 Děloha, lůno (*kokh*)

Idiomatické jednotky s lexémem *kokh* jsou téměř výlučně spjaty s *těhotenstvím a vztahem k potomkům*, zejména pak k synovi. Podíváme-li se na skladbu syntagmat s tímto komponentem, zjistíme, že jde o poměrně jednoduché jednotky, složené povětšinou pouze z vlastního komponentu *kokh* a komponentu verbálního. Jak jsme uvedli již výše, v češtině se s idiomatickými výrazy obsahujícími výraz „děloha“ nesetkáváme.

- 118) *kokh ujaṛ'nā* (MK+VMŠ)
(děloha být zpuštěna/ležet ladem)
1. potrat, 2. zemřít (potomek)

4.2.7 Lůno, klín (*god*)

V hindských idiomech symbolizuje lexém *god* (lůno, klín, ale též náruč) často *útočiště*, kam se může druhý člověk uchýlit pod ochranu. S tím je spjat také význam *adoptování*. V některých jednotkách má také podobný význam jako předchozí uvádění výraz *kokh* (významově spojen s těhotenstvím).

- 119) *god mē baiṭh kar ākhō mē ũg'lī kar'nā* (VMŠ)
(posadiv se na klín strkat prsty do očí)
svému dobrodinci způsobit škodu

- 120) *god biṭhānā* (MK)
(posadit [na] klín)
adoptovat

4.2.8 Záda (*kamar, pīchā, pīṭh*)

Nejspíš nepřekvapí, že idiomatika lexému záda je spjata významně s *fyzickými projevy*, je opět jakýmsi „popisem“ projevů, které provázejí různé činnosti člověka, či „popisem“ jeho stavů. To může souviset se stářím, ale nejčastěji s ležením, tj. položením se na záda.

V části idiomů můžeme najít také odkaz na směr, můžeme tedy opět mluvit o *směrové metafoře*. Záda jsou samozřejmě orientována dozadu, významově souvisejí ponejvíc s odvrácením se, odmítáním, odchodem, „ukázáním zad“. Záda jsou také část těla, resp. směr, kam nevidíme – také v hindštině nacházíme spojení *dělat něco za něčími zády*, tedy tajně – *pīṭh pīche kuch kar'nā*.

121) *kamar jhuk'nā* (VMŠ)

(záda se ohýbat)

1. přijít stáří, 2. zeslábnout

122) *kamar sīdhī kar'nā* (MK+VMŠ)

(záda narovnat)

lehnout si a trochu si odpočinout

Podobně jako v češtině (*mít někoho v zádech*) i v hindštině souvisí s pronásledováním či obtěžováním některé idiomy, vedle uvedeného např. č. 1598, 1599, 1600.

123) *pīchā kar'nā* (MK+VMŠ)

(dělat záda)

1. někoho kvůli něčemu trápit, 2. stíhat, pronásledovat

S polohou na zádech je spjat také význam porážky (viz české *položít někoho na lopatky*).

124) *pīṭh mē dhūl lag'nā* (MK+VMŠ)

(na zádech ulpět prach)

1. zvítězit, 2. být poražen – VMŠ (v obou slovnících byl význam jiný, opačný, zřejmě z kontextu by bylo jasné, kdo prohrál, tj. kdo měl na zádech prach)

Pro zajímavost z hlediska srovnání s češtinou uvádíme také následující příklad, který je sémanticky i syntakticky s českým ekvivalentem (*vrážet někomu kudlu/nůž/dýku do zad*) téměř totožný:

- 125) *pīṭh mē churā bhōk'nā* (VMŠ)
(bodat/vrážet nůž do zad)
zradit

4.2.9 Kůže, pokožka (*khāl, cam'ī*)

I přes malé množství idiomů s touto částí těla, které jsme našli ve zdrojových slovnících, můžeme říci, že nejčastěji je spjat tento lexém s *fyzickým trestem* či *újmou na zdraví* (mlácením), v idiomech značně obrazně znázorněnými. V češtině jsou podobně negativní výrazy v menšině (*sedřít z někoho kůži, stáhnout z někoho kůži zaživa*), kůže je spíše často asociována s něčí situací, stavem (*nebýt ve své kůži, nechtít být v něčí kůži, vžít se do něčí kůže*).

- 126) *khāl khīc'vākar us'mē bhūsā bhar'vā denā/khāl khīc'vānā* (MK)
(nechat stáhnout kůži a pak do ní nechat nacpat slámu/kůži nechat stáhnout)
velmi tvrdě trestat

- 127) *mār-mār'kar cam'ī udheṛ denā* (MK+VMŠ)
(zmlátiv-zmlátiv kůži sdírat/rozpárat)
velice zmlátit

4.2.10 Kost (*haḍḍ*)

Také idiomy s lexémem kost jsou spojeny s *výpraskem* či *trestem*. Vedle tohoto významu je to pak ještě spojitost s tím, jak je člověk hubený, zajisté proto, že kosti jsou u hubeného člověka vystouplé a jsou vidět.

I v češtině najdeme pro oba významové okruhy podobné frazeologické jednotky – např. *zprerážet někomu kosti* (potrestat někoho výpraskem) nebo *být kost a kůže/chrastit kostmi/být vyhublý na kost*.

128) *haḍḍī-pas'li cūr ho jānā* (MK)
(kost-žebro se stát drtí/být na padrť)
být pořádně zmlácen

129) *haḍḍyō kī māḷā honā* (VMŠ)
(být věnec/náhrdelík kostí)
být vyhublý

4.3 Končetiny

Posledním ze tří tématických celků, do nichž jsme rozdělili somatické idiomy podle jejich polohy na lidském těle, je oddíl pojmenovaný „končetiny“. V něm se budeme věnovat horním a dolním končetinám, tj. nohám a rukám, a částem těla, které se na nich nacházejí (a jejichž idiomy jsme excerpovali).

4.3.1 Ruka, paže (*bāh*, *hāh*)

K oběma termínům chceme učinit ještě krátkou vysvětlující poznámku, která se týká jejich překladu do češtiny. Výraz *hāh* má v češtině ekvivalent ve slově ruka, *bāh* lze přitom překládat buď jako ruka, nebo jako paže. Ačkoliv mezi oběma existuje podstatný rozdíl z hlediska anatomie, v hindském jazyce můžeme použít oba, ačkoliv pro ruku je mnohem běžnější užití výrazu *hāh*. Zaměnitelnost obou lexémů podporují také zjištěné idiomatické jednotky, v nichž jsou oba lexémy často synonymy. Také z toho důvodu jsme nedělili jednotky s danými komponenty do dvou oddílů a „paži“ a „ruku“ jsme ponechali pospolu.

V idiomech s komponentem označujícím ruku/paži je nejčastějším dalším komponentem sloveso. Významy těchto sloves nám ve spojení se sledovaným somatickým lexémem dávají širokou paletu významů takových syntagmat (co do počtu hovoříme o třetím nejčastěji zastoupeném názvu části těla). Tyto významy se pak týkají značného množství *lidských úkonů a gest*, při nichž člověk ruku používá, jejichž klasifikace by byla velmi obtížná. Pokusíme se tedy vybrat zejména nejčastěji zastoupené příklady takových úkonů a také se zaměříme v příkladech na některé zajímavější idiomy, a sice z hlediska významu i skladby a též v porovnání s českými protějšky.

Velmi časté je spojení ruky a slovesa ve významu *mlátit, bít*. Sloves, která se v takovém významu v syntagmatech objevují, je značné množství. Uvádíme pouze jeden příklad a zároveň pro ilustraci seznam sloves a spojení, která se uplatňují.

130) *hāth se bāt kar'nā* (VMŠ)

(rukou promlouvat)

mlátit

Dalšími komponenty mohou být: *uṭhānā* (zdvihnout), *cal'nā* (jít), *calānā* (pohybovat), *jaṛ'nā* (vsazovat, sázet), *choṛ'nā* (vypouštět), *jhār'nā* (zametát), *denā* (dát), *paṛ'nā* (padnout), *toṛ'nā* (lámat, ničit), *mār'nā* (udeřit), *lagānā* (vsadit, připevnit) a *sāḥ kar'nā* (čistit). Vedle toho ještě je ještě významově s bitím spjat idiom *hāth khuj'lānā* (mít svědění v ruce, tedy mít chuť někoho praštit – v češtině existuje prakticky totožný výraz *svrbí mě ruka/dlaň*).

V češtině jsme mezi velkým množstvím idiomů našli pouze dva (z toho jeden s variantou), které by odpovídaly výše uvedené paletě verbálních komponentů uplatňujících se v idiomech s významem bití – jsou jimi *vztáhnout/položit na někoho ruku* a *pozvednout ruku proti někomu*.

Z dalších přenesených významů idiomů s komponentem *bāh/hāth* vybíráme souvislost s *ovládáním, kontrolou* nějaké věci či osoby. V češtině užíváme v takovém významu např. spojení *mít něco v ruce* či *mít někoho ve svých rukou/v hrsti*. V hindských idiomech se uplatňují slovesa jako *lenā* (vzít), *rakh'nā* (držet) či *honā* (být), pokud člověk něco ovládá, naopak slovesa *khonā* (ztratit se, tj. z ruky) a *nikal'nā* (vycházet), pokud člověk nad něčím kontrolu ztrácí. V některých výrazech se ještě přidává další komponent, který je s ovládáním významově těž spojen a jež je rukou držen – jsou to např. *otěže, provaz* (který se protahuje zvířeti nozdrami) či *cop*. Blíže viz jednotky korpusu č. 1648, 1656, 1657, 1666, 1685, 1686.

131) *sūtr hāth mē lenā* (VMŠ)

(vzít do ruky šňůru/nit)

mít pod kontrolou, držet ve svých rukou, ovládat

132) *hāth se tīr nikal jānā* (MK)

(z ruky vyletět šíp)

ztratit kontrolu nad nějakou záležitostí, ve významu „nemoci už něco vrátit zpět“

Podobně bychom mohli pokračovat také s dalšími významy, které však nejsou již tak časté. Přesto zde alespoň v krátkosti některé uvedeme:

Je to např. spojení ruky se slovesy „dát“, „sdílet“, „držet“ či „chytit“ ve významu *pomoci*. V češtině užíváme podobně *podat někomu pomocnou ruku*.

Výrazy *hāth mē hāth denā* (dát do ruky ruku) či *hāth pakar'nā* (chytit ruku) zase označují *svatbu*, podobně jako *hāth pīle honā* (být/mít žluté ruce). Také v češtině je ruka se sňatkem spjata, neboť o ni žádáme, pokud si chceme někoho vzít.

Uvedli jsme také, že ruka je často užívána v gestech. Za všechny uvádíme následující příklad, kde má jednoduché gesto více významů. Je také si třeba uvědomit, že gesta mohou být podmíněna kulturně:

133) *hāth joṛ'nā* (MK)

(sepnout ruce)

1. zdravít, loučit se, 2. snažně prosit, žádat, 3. přerušovat pouto, neudržovat vztahy (ironicky)

V češtině uvedenému výrazu odpovídají v podstatě dva idiomy: *kynout někomu rukou* (na pozdrav) a *prosit někoho se sepjatýma rukama* (tento význam je tedy podobný v obou kulturách).

Pro srovnání s češtinou se nabízí v případě ruky poměrně značné množství idiomů (např. v obou jazycích najdeme spojení „být něčí pravá ruka“). Za všechny uvádíme dva následující.

134) *khālī hāth honā* (VMŠ)

(být/mít prázdné ruce)

1. nemít peníze, 2. být beze zbraně, 3. mít čas, nemít co na práci, 4. nemít žádný dar

V češtině prvnímu a čtvrtému uvedenému významu odpovídá idiom *mít holé ruce*, resp. *přijít někam s prázdnýma rukama*.

135) *is hāth denā us hāth lenā* (MK+VMŠ)

(touto rukou dávat a tamtou brát)

okamžitě sklízet plody (činnosti)

Naopak tento idiom, ačkoliv skladbou nápadně připomíná české *jednou rukou dává a druhou bere*, má význam jiný. České spojení totiž označuje člověk, který se tváří nezištně, ale ve skutečnosti zjištný je.

Na závěr tohoto oddílu uvádíme poslední dva příklady, který se nám jeví zajímavé svou obrazností:

136) *kisī ke ghar mē āg lagākar ap'nā hāth sek'nā* (MK)

(v něčím domě založiv požár své ruce si ohřívát)
pro svou věc velice uškodit jinému

137) *hāth mē dīpak rah'te kuē mē gir'nā* (VMŠ)

(držet v ruce lampu a [přesto] spadnout do studny)
vědět, jak se vyhnout chybě, ale přesto ji udělat

4.3.2 Rameno (*kādhā*)

Podobně jako ruka je i rameno spojováno v idiomatických jednotkách s *pomocí*, a to ve v syntagmatech s verbálními komponenty *denā* (dát), *lagānā* (přípevnit, přiložit), *milānā* (spojovat, připojovat) a *ḍāl'nā* (vkládat, vhažovat). Ve spojení s prvními třemi slovesy je význam pozitivní (pomoci), ve spojení s třetím negativní (nepomoci). Pozitivní význam mají také spojení *kādhā pakar'kar/milākar cal'nā* („jít drže se ramene/jít připojiv rameno“).

Z idiomů obsahujících *kādhā* jako komponent uvádíme ještě dva příklady, které jsou názorné svou obrazností a opět jsou jakýmsi „popisem“ situace, pro niž se staly zažitým pojmenováním. První z příkladů je zajímavý i pro srovnání s češtinou, kde pro podobnou situaci užíváme výrazu (*byla tam*) *hlava na hlavě*. Druhý výraz vystihuje situaci, kdy je člověk nesen na ramenou čtyřmi osobami (v prvním významu na márách na žároviště či na hřbitov). V češtině ani jeden z uvedených významů s ramenem spojován není.

138) *kādhē se kādhā chil'nā* (MK+VMŠ)

(rameno se dřít o rameno)
velký nával, tlačení

139) *cār ke kād̥hō/kād̥he par caṛh'nā/cal'nā/jānā* (MK+VMŠ)

(na ramenou/rameni čtyř vystoupat/jít/odejít)

1. po smrti být odnesen na žároviště nebo na hřbitov; 2. být nesen na nosítkách

4.3.3 Pěst, hrst (*muṭṭhī*)

Idiomatika lexému *muṭṭhī* se v podstatě kryje s významy lexému *hāth* (ruka), idiomy obou se podobají také po syntaktické stránce.

Opět se tak setkáváme s významem *kontroly*, uváděli jsme také český výraz *mít někoho v rukou/hrsti*, kde se objevují obě dotčená navzájem zaměnitelná pojmenování. V hindštině je tomu tedy nejinak. Mezi idiomy s rukou jako komponentem bychom našli totožný (korpus č. 1784).

140) *muṭṭhī mē ānā/rah'nā/honā* (MK+VMŠ)

(do hrsti přijít/v hrsti být)

být pod kontrolou

Podobně zaměnitelné jsou také oba dotyčné lexémy např. v následujícím idiomu (pro variantu s *hāth* viz korpus, jednotka č. 1712):

141) *muṭṭhī garam kar'nā* (MK+VMŠ)

(hrst zahřívát)

uplácet, dávat úplatek

4.3.4 Dlaň (*hathelī*)

Také idiomy s lexémem *hathelī* velice připomínají po sémantické i syntaktické stránce ty, o nichž jsme mluvili v souvislosti s rukou, ramenem a hrstí, tedy s významy *pomoci* a *kontroly*.

V souvislosti s rukou jsme uváděli také idiom *hāth khuj'lānā* („svědit ruka“, ve významu „mít chuť někoho praštit“ – viz korpus č. 1708), idiom *hathelī khuj'lānā* se nám objevuje ve významu „znamení zisku, získání peněz“ (tento význam je uveden také v případě idiomu s *hāth*. Zajímavý z hlediska komparace mezi hindštinou a češtinou je fakt, že oba tyto možné významy nacházíme i v češtině; pro výraz *svrbí/svědí mě dlaň*

uvádí Mrhačová následující možné významy: 1) asi dostanu peníze, 2) mám chuť někoho praštit. Druhý z obou významů má také již uvedená varianta s rukou.

Na závěr uvádíme následující příklad, u něhož odkazujeme na výrazy s obdobnými významy – *hoṭhō par jān ānā/honā* („život přijít/být na rtech“, uvedený též jako příklad č. 84 v podkapitole 4.1.17) a *kāṭh mē prāṇ aṭ'kānā/prāṇ kāṭh tak ānā* (život/dech se zastavit v hrdle/život přijít až to hrdla).

- 142) *hathelī par jān honā* (MK+VMŠ)
(na dlani být život)
být na pokraji smrti, bát se o život

4.3.5 Palec (*āgūthā*)

Idiomy s palcem jako komponentem v hindštině jsou ustáleným výrazem pro *reálná gesta či popisem situace*. Nacházíme zde výrazy jako „cucat si palec“ (*āgūthā cūs'nā*) ve významu „chovat se jako dítě“, „otisk palce“ (*āgūthā chāp*) jako označení pro negramotného člověka či následující idiom s více významy:

- 143) *āgūthā dikhānā* (MK+VMŠ)
(ukázat palec)
1. nic nedat, 2. škádlit, dráždit, posmívat se, 3. vyhýbat se nějaké práci

V češtině podobné významy nenacházíme, jako gesto (přání úspěchu) můžeme uvést *držet někomu palce*.

4.3.6 Prst (*ūg'lī, aṅgulī*)

Idiomatika lexému *ūg'lī/aṅgulī* je též, podobně jako například u ruky, částečně spjata s *gesty*, které doprovázejí některé lidské úkony. Mohou to být např. následující:

- 144) *ūg'lī cāṭ'nā* (VMŠ)
(olizovat prst)
1. mít velkou zálibu v jídle, 2. být velmi chutné (jídlo)

- 145) *ũg'li dikhānā* (MK+VMŠ)
(ukazovat prst)
ukázat na chybu, provinění

V češtině užíváme velmi podobný výraz *ukázat na něco/někoho prstem*, pokud něco/někoho označujeme jako viníka.

Pro srovnání jsou zajímavé také jiné idiomy, které mají v češtině obdobné protějšky. V případě prvního je to významově identické přísloví *Podej mu prst, chytne se celé ruky*.

- 146) *aṅgulī pakar'kar pahūcā pakar'nā* (MK)
(chytiv prst chytit zápěstí)
po získání malé pomoci zvýšit své požadavky

Český protějšek *mohl by to/něco spočítat na prstech jedné ruky//dalo by se to spočítat na prstech jedné ruky* následujícího idiomu je též významově i po formální stránce velmi podobný. V obou je prst jednotka, která je limitována počtem prstů na lidské ruce. Podobně viz též jednotky v korpusu č. 1881 a 1891.

- 147) *ũg'liyō par gine jā sak'nā* (MK)
(moci být spočítán na prstech)
velmi malý počet

4.3.7 Noha (*caraṇ, ṭāg, pair, pāṅ*)

U idiomů s hindským komponentem s významem „noha“³⁷, podobně jako u dalších početně hojně zastoupených idiomů, můžeme identifikovat větší množství významových okruhů. Opět se zaměříme na ty nejčastější a také na ty, které jsou nějak zajímavé, např. při srovnání s češtinou či pro svou metaforu, obraznost.

Noha je v idiomech nejčastěji asociována s *pohybem*, obdobně jako tomu bylo i u jiných názvů částí těla, které jsou v těle k nějaké činnosti „užívány“ či určeny. Stejně jako

³⁷ Jednotlivé lexémy pro označení nohy jsou v podstatě synonymní, nejčastěji jsou užívány *pair* a *pāṅ*. Slovem *ṭāg* označujeme v hindštině část nohy od stehna po chodidlo, ostatními spíše spodní část nohy. Tatsamový výraz *caraṇ* se užívá jen zřídka. Pro účely této práce však s jednotlivými významovými odlišnostmi nepracujeme a ponecháváme je všechny pospolu v jednom oddíle.

u jiných idiomů, o nichž jsme již hovořili, způsob či okolnosti provázející chůzi jsou modifikovány dalšími komponenty idiomatického výrazu, nejčastěji verbálními a substantivními. V češtině také nacházíme několik podobně motivovaných výrazů, uvádíme z nich následující: *jde co noha nohu mine* (pomalu), *pohnout nohama* (zrychlit), *nemoct na nohy* (chodit špatně nebo vůbec). Vedle uvedených příkladů viz též korpus, jednotky č. 1901, 1903, 1921, 1940 či 1961.

148) *pāṅ patthar honā* (VMŠ)

(nohy být kámen, tj. kamenné)

nejít, nebýt schopn jít

149) *pāṅ ghis'nā* (MK)

(nohy se dřít)

unavit se chůzí, unavit se neustálým chozením někam (ušoupat si nohy)

S pohybem souvisí také jeho *volnost* a přeneseně *svoboda*, tj. možnost se volně pohybovat, být svobodný. I ta se do idiomů promítá, a to jak v pozitivním, tak i v negativním vyznění (podobně jako české *házet někomu klacky pod nohy*).

150) *pairō mē beṛiyā dāl'nā* (VMŠ)

(na nohy nasazovat okovy)

zakazovat, omezovat

151) *ghar se pāṅ nikāl'nā* (MK+VMŠ)

(z domu vytahovat nohy)

1. dělat si, co chci, překračovat meze slušnosti; stýkat se se ženou jiného muže, 2. být volný, nevázaný

Nikoliv nevýznamný počet idiomů s pojmenováním označujícím nohu souvisí s *úctou* a s *gesty, kterými se úcta projevuje*. Můžeme zde opět říci, že se jedná o záležitost typickou pro indickou kulturu, kde se člověk dotýká a klaní k nohám vážené a ctěné osoby (např. při pozdravu doslova či symbolicky ten, kdo zdraví, snímá prach z nohou toho, kdo je zdraven). V takových idiomech se často vyskytuje výraz *carañ*. Odkazujeme též na další výrazy z korpusu (č. 1926, 1965, 1984, 2015).

152) *caraṇ chūnā* (MK)
(dotýkat se nohou)
uctít někoho dotykem jeho nohou

153) *pāṅ dhokar pīnā* (MK+VMŠ)
(umyv nohy pít)
projevovat úctu, vážit si někoho

Následující případy jsou po významové stránce spíše ojedinělé, vybíráme je však, jak jsme již předesílali, z důvodu srovnání s češtinou, neboť tyto výrazy se buď významem či skladbou (případně obojím) vybraným českým idiomům podobají. Českou variantu a komentář uvádíme vždy pod hindským idiomem.

154) *pāṅ tale se dhar'tī (zamīn/ miṭṭī) khisak jānā/nikal jānā* (MK)
(z pod nohou se ztrácet/mizet půda/zem)
ztratit rozum/hlavu, velmi se trápit, oněmět

Český výraz *ztrácet půdu pod nohama*, který v podstatě odpovídá doslovnému překladu, má mírně odlišný význam, totiž „znejistět“.

155) *pāṅ kā ṭhikānā na honā* (VMŠ)
(nebýt cíl cesty nohy/noha nemít cíl cesty)
nemít kde bydlet

V češtině užíváme ve stejném smyslu podobný výraz, v němž se však objevuje jiný somatický komponent, totiž hlava – *nemít kde hlavu složit*.

V krátkosti uvádíme ještě idiom *pāṅ sonā* („usnout noha“). Zatímco v hindštině noha usíná, pokud si ji přesedíme, v češtině dřevění.

Podobných idiomů, které jsou zajímavé svou obrazností i z hlediska možnosti porovnání s češtinou bychom jen v případě idiomů s komponentem „noha“ více, bylo by jim však třeba věnovat více prostoru či práci, která by byla na možnosti překladu a hledání ekvivalentů v jiném jazyce zaměřena úžeji.

4.3.8 Koleno (*ghuṭ'nā*)

Idiomy lexému *ghuṭ'nā* jsou relativně nepočtené. Co se jejich významů týká, zmíníme dva příbuzné. Jeden souvisí s újmou, které se kolenům dostává, v tom případě má idiom význam *oslabení*. V češtině je mu významově podobné spojení *srazit někoho na kolena* s významem někoho pokořit, zbavit vlivu, souvisí však spíše s ponížením, v idiomu doslovným.

- 156) *ghuṭ'ne toṭ'nā* (VMŠ)
(rozbít kolena)
někoho oslabit

Také druhý idiom souvisí s oslabením, *porážkou*, kterou poloha člověka na kolenou vyjadřuje. Poměrně přesně mu odpovídá české *být na kolenou*.

- 157) *ghuṭ'ne tek'nā* (MK+VMŠ)
(spočívat na kolenou/klečet)
prohrát; přijmout porážku

4.3.9 Chodidlo (*tal'vā*)

Co se týče lexému chodidlo a jeho idiomů, identifikujeme dva výraznější významové okruhy. Srovnání s češtinou zde provést nemůžeme, jelikož pro tento název části těla žádný idiom nemáme.

První význam souvisí opět, podobně jako v případě lexému noha, s *chůzí, pohybem*.

- 158) *tal'vā/tal've khuj'lānā* (MK+VMŠ)
(svědit chodilo/chodidla)
svědění v chodidle, což se považuje za znamení, že se má člověk vydat na cestu
- 159) *tal've chal'nī honā* (VMŠ)
(chodidla být [jako] řešeto)
unavit nohy chůzí

Druhým opakujícím se významem je *lichotit, pochlebovat*. Vedle uvedeného příkladu se chodidlo objevuje v idiomech ve spojení se slovesy *cāṭ'nā* (lízat, olizovat) a *sahlānā* (hladit) – viz korpus, č. 2034, 2040.

- 160) *tal've tale ākh mal'nā/tal'vō se ākh mal'nā* (VMŠ)
(pod chodidly si mnout oči/chodidly si mnout oči)
pochlebovat

4.3.10 Pata (*eṭ*)

Nejvýrazněji je lexém *eṭ* zastoupen v idiomech společně s lexémem *coḥ*, který označuje vrchol, cop či drdol. Oba výrazy tak vystupují společně a znamenají v podstatě totéž, co české *od hlavy až k patě*.

- 161) *eṭ se coḥ tak āg lag'nā* (VMŠ)
(oheň se vznítit od paty až k vrcholku [hlavy])
velmi se rozčítit
- 162) *eṭ-coḥ kāzor lagānā* (MK+VMŠ)
(napnout sílu paty-vrcholku [hlavy])
vynaložit velké úsilí

5. Poznámka k překladu idiomatických výrazů

Závěrem chceme učinit poznámku k možnosti překládání idiomatických výrazů z jednoho jazyka do druhého, konkrétně z jazyka hindského do českého.

Již jako jednu ze základních charakteristik frazémů a idiomů jsme uvedli, že jsou tyto jazykové jednotky každému jazyku vlastní a nepřenositelné do jazyků jiných. Převod z hindského do českého jazyka tedy není samozřejmě možné provést prostým překladem. Jako jediný způsob se nám jeví vyhledat v cílovém jazyce takové idiomatické jednotky, které svým významem odpovídají významům jednotek v jazyce, z něhož překlad pořizujeme. Jen tak je nejspíše možné, např. při překládání v literárním díle, zachovat jak význam, tak i jazykovou figuru ve formě co možná nejbližší originálu, abychom pokud možno neztratili příliš z estetické, expresivní a evaluativní stránky sdělení, z hodnot, pro něž především jsou idiomy oblíbeny, ceněny, a proto také užívány.

V mnoha případech nacházíme v obou jazycích idiomy s podobným významem, v nichž se uplatňují odpovídající si lexémy, což je nejspíše dáno funkcí částí těla, které pojmenovávají, a metaforami, které se k tomu nabízejí, a tak se objevují podobně v různých jazycích. Takových jsme našli poměrně značné množství. Příkladem takových mohou být *khāl khīc'vānā* („nechat stáhnout kůži“) a *stáhnout z někoho kůži zaživa* (viz 4.2.9), *muṭṭhī/hāth mē honā* („být v hrsti/ruce“) a *mít někoho v rukou/hrsti* nebo *kabr mē pāṅ laṅkānā* („zavěsit nohu do hrobu“) a *být jednou nohou v hrobě*.

Zároveň je zřejmé, což již jistě vyplynulo z některých námi uváděných a analyzovaných somatických idiomů, u nichž jsme uváděli pokud možno významově odpovídající či blízké české ekvivalenty, že se vždy nemusí jednat o idiomy, které obsahují stejné komponenty, v našem případě stejné pojmenování části těla. Příkladem toho mohou být třeba již uváděná dvojice *kādhe se kādhā chil'nā* („rameno se dřít o rameno“) a *(byla tam) hlava na hlavě* (viz 4.3.2) nebo *tal'vā cāṭ'nā* („lízat chodidlo“) a české spojení *lízat někomu paty*.

Frazeologická jednotka v cílovém jazyce přitom nemusí ani obsahovat jiný lexém z oblasti pojmenování části těla. Např. při překladu výrazu *mom kī nāk honā* („být voskový nos“), který označuje člověka bezzásadového, co mění své názory, bychom mohli užít české *být kam vítr tam pláště*. (Ovšem také *mít ohebnou páteř*.)

Rozdíly mezi významy českých a hindských (jistě nejen somatických) idiomů dobře ilustrují též již zmíněné výrazy *is hāth denā us hāth lenā* a *jednou rukou dává a druhou bere* (viz komentář v 4.3.1). Tyto dvě jednotky, ač jde po stránce syntaktické téměř o doslovný překlad, si významově příliš blízké nejsou.

Výše uvedené příklady ukazují, že pro značnou část hindské slovní zásoby tvořené somatickými idiomy (nejspíše však mimo ty, v nichž se odráží kulturní podmíněnost) by bylo možné najít odpovídající idiomatický protějšek v češtině a z nalezených ekvivalentních jednotek případně vytvořit slovník, podobný např. tomu, jaký vytvořila Eva Mrhačová se svou spoluautorkou v případě somatických idiomů v češtině a polštině.

6. Závěr

V práci jsme se zabývali problematikou hindské idiomatiky, konkrétně idiomy somatickými, tj. jednotkami, které obsahují pojmenování části lidského těla. Práce byla zaměřena na popis těchto jednotek, zejména pak na jejich výsledné významy.

Jako uvedení k problematice jsme ve druhé kapitole podali teoretické pozadí užívání idiomů a také jejich definice a popis jejich nejvýznačnějších vlastností, které také bylo možno ověřit na samotných příkladech popisovaných hindských idiomů.

Ve třetí a čtvrté kapitole jsme se zabývali již vlastním tématem práce, kterým byl popis hindských somatických idiomů. Tento popis jsme pojali jako popis nejčastějších a nejvýraznějších významů těchto idiomů, přičemž jsme poukázali zejména na symbolické významy jednotlivých lexémů označujících části lidského těla. Tyto významy byly demonstrovány na příkladech, kterých jsme ke 40 lexémům uvedli celkem 162, průměrně tedy 4 ke každému lexému, počet příkladů u jednotlivých pojmenování se lišil zejména množstvím identifikovaných významů. V drtivé většině jsme u těchto zvolených frazeologických jednotek poukázali též na významově blízké protějšky v jazyce českém, a to za použití českých frazeologických sborníků.

Přílohu práce tvoří korpus somatických idiomů, který jsme vytvořili excerpcí s hindsko-hindských slovníků frazeologie. Excerpci jsme prováděli mechanicky (neboť elektronická verze slovníků psaných v písmu dévanágarí není k dispozici) a zahrnuli jsme do ní celkem vybraných 43 lexémů, z nichž jsme 40 popsali v kapitole 4. V této kapitole jsme také na korpus poukazovali v případě, kdy to bylo vhodné pro srovnání s jinými výrazy, nebo tehdy, kdy jsme chtěli čtenáře odkázat na další příklady. Výběr excerpovaných idiomů byl zaměřen na nejvýrazněji zastoupené části těla a obsahuje celkem 2050 jednotek.

Přínos práce vidíme zejména v tom, že toto téma dosud nebylo v souvislosti s hindštinou zpracováno a popsáno, ačkoliv jsme si vědomi, že ani naše pojednání není v tomto ohledu vyčerpávající. Praktičtější přínos, zejména z hlediska možnosti překladu, by ovšem mělo systematické zpracování nejlépe všech somatických idiomů tak, že by k nim byl nalezen český významem odpovídající idiomatický ekvivalent. Výsledkem by mohl být soubor takových idiomů uspořádaný slovníkovou formou. Možnosti jsme naznačili jak v průběhu zpracovávání a popisování hindských idiomů (kapitola 4), tak

krátkou poznámkou tvořící kapitolu 5. Tato práce tedy není uceleným popisem a souborem hindských somatických idiomů, mohla by však sloužit jako východisko k takové práci, která by svým objemem naše pojednání výrazně předčila. Při komplexnější analýze a komparaci by bylo též více prostoru k zamyšlení či zkoumání původu jednotlivých idiomů a možnost objasnění podobnosti některých v tak poměrně vzdálených jazycích, kterými jsou hindština a čeština.

Použité zkratky

V práci jsme použili pouze zkratk pro dva slovníky, plné bibliografické údaje jsou uvedeny níže v seznamu literatury.

MK *Muhāv'rā koś* (autor Śarmā H. R.)

VMŠ *Viśva muhāv'rā koś* (autor Śarmā G. S.)

Literatura

- Bhaṭṅar R., *Muhāv're, lokoktiyā evaṃ śabd jñān*. Pītambar pabliśiṅg kampānī prā. li., Naī Dillī 2001.
- Paramhans S. P., Trivedī Ś., *Lokokti evaṃ muhāv'rā koś*. Dillī pustak sadan, Dillī 2007.
- Śarmā H. R., *Muhāv'rā koś*. Rājpal, Dillī 2006.
- Kahāv'at koś (cār bhāṣāō mē)*, Rājpal, Dillī 2008 (pův. vydání 1926).
- Phailan S. W. (Felon, S. W.), *Hindustānī kahāv'at-koś*. Neśanal buk ṭraṣṭ, Inḍiyā, Naī Dillī 2007 (první vydání 1968)
- Śarmā G. S., *Viśva muhāv'rā koś*, Viśva vijay prāiveṭ limiṭeḍ, Naī Dillī 2003 (první vydání 1993).
- Śarmā Ś., *Mānak hindī muhāv'rā koś*. Takṣaśilā prakāśan, Naī Dillī 1997.
- Kapūr B., *Lokbhāratī muhāv'rā koś*, Lokbhāratī prakāśan, Ilāhābād 1975.
- Čermák F., *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Karolinum, Praha 2007.
- Gupta Om., *Muhāv'rā-mīmāṃsā*. Bihār-rāṣṭrbhāṣā-pariṣad, Paṭnā 1960.
- Kolektiv autorů., *Slovník české frazeologie a idiomatiky (Přirovnání, Výrazy neslovesné, Výrazy slovesné A-P, Výrazy slovesné R-Ž)*. Academia, Praha 1983 – 1994).
- Kostić S., *Verb Syntagmata in Hindi (Structure and Functions)*. Karolinum, Praha 1999.
- Lakoff G., Johnson M., *Metafory, kterými žijeme*. Host, Brno 2002.
- Mrhačová E., *Názvy částí lidského těla v české frazeologii a idiomatice*. Ostravská univerzita, Ostrava 2000.
- Mrhačová E., Ponczová R., *Lidské tělo v české a polské frazeologii a idiomatice. Česko-polský a polsko-český slovník*. FF Ostravské univerzity v Ostravě a nakl. Tilia, Šenov u Ostravy 2004.
- Nunberg G., Sag I. A., Wasow T., „Idioms“, v: *Language*, 70/3 (1994), s. 491–538.
- Zaorálek J., *Lidová rčení*. Academia, Praha 2000 (4. vydání, reprint 1. vydání z r. 1946).

Příloha

Korpus hindských somatických idiomů

Tělo.....	77
Hlava.....	77
Vlasy.....	82
Mozek.....	82
Lebka.....	83
Čelo.....	84
Obočí.....	84
Oční víčko.....	85
Oko.....	85
Panenka.....	93
Ucho.....	93
Nos.....	94
Knír.....	95
Líce, tvář, obličej.....	96
Ústa.....	96
Patro.....	103
Zuby.....	103
Jazyk.....	104
Rty.....	106
Brada.....	107
Krk.....	107
Hrdlo.....	108
Hrud', prsa (srdce).....	109
Srdce.....	111
Játra.....	115
Břicho.....	117
Děloha.....	119
Lůno, klín.....	119
Záda.....	120
Pozadí.....	121
Kůže, pokožka.....	121
Kost.....	121
Ruka.....	121
Rameno.....	127
Pěst, hrst.....	127
Dlaň.....	127
Prst.....	128
Palec.....	128
Noha.....	129
Stehno.....	132
Koleno.....	132
Chodidlo.....	132
Pata.....	133

TĚLO

1) *āg-āg dhīlā/dhīle honā* (MK+VMŠ)
unavit se

2) *āg-āg muskānā* (VMŠ)
radovat se z celého srdce, překypovat radostí

3) *āg ubhar'nā* (VMŠ)
začít se objeovat znaky dospívání

4) *āg kar'nā* (VMŠ)
přijímat

5) *āg chūnā* (VMŠ)
dotknout se těla a přisáhat

6) *āg tūṭ'nā* (MK+VMŠ)
bolet (tělo)

7) *āg denā* (VMŠ)
trochu si odpočinout

8) *āg dhar'nā* (VMŠ)
obléci se

9) *āg mē āg curānā* (VMŠ)
být omezený v pohybu (např. v plném autobuse)

10) *āg mē āg na samānā* (MK)
velmi se radovat

11) *āg moṛ'nā* (VMŠ)
1. krčit se, choulit se, 2. stáhnout se, odtáhnout se

12) *āg lag'nā* (VMŠ)
hodit se, použít jako

13) *āg lagānā* (VMŠ)
1. obejmout, 2. přilnout k srdci, 3. dělat společnost, 4. přijmout, 5. obléci si

14) *kāyā palaṭ jānā/kāyā palaṭ ho jānā* (MK)
zcela změnit vzhled, vlastnosti, směr, situaci, úplně se změnit

15) *tan kī tapan bujhānā/miṭānā* (MK+VMŠ)
1. uspokojit sexuální touhu, 2. zahnat hlad

16) *tan ko lag'nā* (MK+VMŠ)
1. posílit tělo vydatnou stravou, dopřát si/vejít se do někoho, 2. utkvět někomu v mysli

17) *tan chūṭ'nā* (MK)
zemřít

18) *tan toṛ'nā* (MK)
protahovat se líně

19) *tan mē phūle na samānā* (MK+VMŠ)
být radostí bez sebe

20) *deh/śarīr chūṭ'nā* (MK+VMŠ)
zemřít

21) *deh choṛ'nā* (MK)
zemřít

22) *deh tūṭ'nā* (MK)
tělesná bolest

23) *deh dhar'nā/dhāraṇ kar'nā* (MK+VMŠ)
narodit se

24) *deh bhar'nā* (MK)
být tlustý

25) *do deh ek prāṇ // do śarīr ek ātmā* (MK)
velmi blízký, důvěrný přítel

26) *badan kā hoś/kī sudh na rah'nā* (VMŠ)
být v bezvědomí/nedbat

27) *badan curānā* (VMŠ)
studem se stáhnout

28) *badan tūṭ'nā* (VMŠ)
1. bolet tělo, 2. utrpět zranění

29) *badan dhīlā paṛ'nā/honā* (VMŠ)
1. pocítit slabost, 2. zestárnout

30) *badan phal/phar jānā* (VMŠ)
mít po těle vředy

31) *badan bigar'nā* (VMŠ)
mít lepru

32) *badan bhārī honā* (VMŠ)
cítit se nezdravě

33) *badan mē āg lag jānā* (MK+VMŠ)
velmi se dopálit

34) *badan hal'kā honā* (VMŠ)
těšit se zdraví

35) *śarīr pulak'nā/pul'kāy'mān honā* (MK)
radostí mít husí kůži

36) *śarīr sūkh'kar kāṭā honā* (MK)
velice zeslábnout, zhubnout, být kost a kůže

HLAVA

37) *ap'nā sir okhalī mē denā* (MK)

- vědomě se vydávat do nebezpečí
- 38) *ap'ne sir lenā* (VMŠ)
vzít zodpovědnost
- 39) *āfat mol/sir par lenā* (MK+VMŠ)
vědomě na sebe povolat nesnáze, zbytečně se pohádat
- 40) *okhalī mē sir denā yā dāl'nā// sir okhalī mē denā* (MK+VMŠ)
vědomě padnout do nesnázi, být rozhodnut podstoupit újmu nebo nesnáze
- 41) *kafan sir se bādh'nā* (MK)
být připraven zemřít
- 42) *kālī mā kā sir par rakh'nā* (VMŠ)
velmi se bát
- 43) *kālī hāḡī sir par rakh'nā* (VMŠ)
dělat nečestnou práci
- 44) *kisī ke sir dev'tā/pret ānā* (MK)
být pod vlivem bohů/předků
- 45) *kisī ke sir seh'rā bādh'nā* (MK)
dostat se někomu pozhnání
- 46) *khūn sir par caḡh kar bol'nā* (VMŠ)
neskrývat svůj prohřešek/vraždu
- 47) *khūn sir/gar'dan par savār honā* (MK+VMŠ)
1. velmi se hněvat, 2. mít chuť vraždit
- 48) *ghar sir par uḡhānā* (VMŠ)
dělat rámus
- 49) *chāyā sir par honā (kisī kī)* (MK)
být někomu pomoci, oporou
- 50) *tal'vār sir par laḡak'tī rah'nā* (MK)
neustále být v nějakém nebezpečí
- 51) *do sir honā* (VMŠ)
pravděpodobnost umřít
- 52) *dhar'tī sir par uḡhā lenā* (MK)
působit výtržnosti, dělat rámus
- 53) *binā sir-pair kī bātē kar'nā/besir-pair kī bātē kar'nā* (MK)
říkat věci, které nemají hlavu ani patu, nesmysly
- 54) *sir-ākhō par biḡhānā* (MK+VMŠ)
projevovat úctu, oddanost, pokoru
- 55) *sir-ākhō par rakh'nā/honā* (MK+VMŠ)
1. být vážený, ctěný, 2. být přijímán s radostí
- 56) *sir ānā* (MK+VMŠ)
být pod vlivem bohů nebo duchů, být posedlý duchem
- 57) *sir uḡhānā* (MK+VMŠ)
1. dostat se z nemoci, 2. hrdě stát (se vztyčenou hlavou), 3. oponovat, být proti, říci něco proti, 4. zradit
- 58) *sir uḡhākar cal'nā* (VMŠ)
žít podle svého
- 59) *sir uḡhāne kī fur'sat na mil'nā* (MK+VMŠ)
být velmi zaměstnán
- 60) *sir uḡrānā/utar'nā/utar'vānā* (MK+VMŠ)
useknout hlavu, oddělit hlavu od těla
- 61) *sir ūcā uḡhānā* (MK)
hrdě se postavit, povstat
- 62) *sir ūcā kar'nā* (MK+VMŠ)
1. být hrdý, 2. povzbuzovat někoho, zvyšovat jeho reputaci, úctu
- 63) *sir ūcā honā* (MK)
být pyšný, nadouvat se pýchou
- 64) *sir aūdhō kar'ke paḡ'nā* (VMŠ)
být smutný, litovat, kát se
- 65) *sir qadamō par honā* (MK)
mít skloněnou hlavu
- 66) *sir kar'nā* (MK+VMŠ)
1. dát na starost, vložit na někoho odpovědnost, 2. upravovat si účes (u žen)
- 67) *sir kā ek bāt na choḡ'nā* (VMŠ)
vzít s sebou všechno
- 68) *sir kā pasīnā eḡ/pair tak ānā* (MK+VMŠ)
dělat těžkou práci, dřít
- 69) *sir kā bojh utar'nā* (MK)
mít klid, volno od nějaké práce
- 70) *sir kā bojh utār'nā* (MK)
dělat lhostejně nějakou práci
- 71) *sir kā bojh ḡāl'nā* (VMŠ)
1. přenést na někoho zodpovědnost, 2. nemít starosti
- 72) *sir ke bal jānā/cal'nā* (MK+VMŠ)
jít s velkou úctou, uctivě
- 73) *sir ke bāl noc'nā* (MK)
trápit, týrat, tahat za vlasy a mlátit

- 74) *sir khapānā* (MK+VMŠ)
lámat si hlavu, bez výsledku přemýšlet
- 75) *sir khānā* (MK+VMŠ)
trápit se zbytečností; VMŠ – hodně mluvit
- 76) *sir khālī kar'nā* (MK+VMŠ)
1. žvanit, 2. lámat si hlavu, přemýšlet
- 77) *sir gājā kar'nā* (MK+VMŠ)
zmlátit tak, že na hlavě nezbyde jediný vlas
- 78) *sir ghuṭ'nō mē denā* (MK+VMŠ)
být skleslý; stydět se
- 79) *sir ghūm'nā/cak'rānā/cakkar khānā* (MK)
1. mít bolest hlavy, 2. mít závrať, omdlít
- 80) *sir caḥ'nā* (MK)
být drzý, neomalený
- 81) *sir caḥā honā* (VMŠ)
být velmi drahý, milý
- 82) *sir caḥānā* (MK+VMŠ)
1. obětovat bohům, 2. chovat se drze, nezdvořile, 3. oddanost, úctu projevat, prokazovat
- 83) *sir calā jānā* (MK)
zemřít
- 84) *sir joḥ kar baiḥ'nā* (VMŠ)
důvěrné přátelství
- 85) *sir jhuk'nā* (MK)
věšet hlavu, stydět se
- 86) *sir jhukākar cal'nā* (MK)
chovat se pokorně
- 87) *sir jhukānā* (MK+VMŠ)
1. zdravít, 2. přijímat podřízené postavení, 3. studem věšet hlavu
- 88) *sir tek'nā* (MK)
uznat porážku, přijmout podřízenost, odevzdat se pro něco
- 89) *sir toḥ kośiś/meh'nat kar'nā* (MK)
velice se namáhat, ze všech sil
- 90) *sir thām'kar baiḥ jānā/baiḥ'nā* (MK+VMŠ)
ze zármutku, trápení, bolesti sednout s hlavou v dlaních, trápit se
- 91) *sir dard mol lenā* (MK)
dostat se do nesnází
- 92) *sir denā* (MK+VMŠ)
obětovat život, položit život
- 93) *sir dhar'nā* (MK)
uctivě přijímat, prokazovat úctu
- 94) *sir dhun'nā/pīḥ'nā* (MK+VMŠ)
litovat, bědovat, zármutkem nebo lítostí se bít do hlavy
- 95) *sir navānā* (MK)
uklonit se, pozdravit, projevat někomu úctu a podřízenost
- 96) *sir nīcā kar'nā* (MK+VMŠ)
1. stydět se, 2. klonit hlavu, studem, 3. porazit, srazit hřebínek
- 97) *sir pacānā* (MK+VMŠ)
hodně přemítat, přemýšlet
- 98) *sir paṭak'nā* (MK+VMŠ)
1. bědovat, litovat, 2. rozbíjet hlavu, 3. velice dít, snažit se
- 99) *sir paḥ'nā* (MK)
1. podílet se, 2. mít na krku
- 100) *sir par ānā* (MK)
1. velice se přiblížit, 2. mít potíže, 3. být v moci duchů, bohů
- 101) *sir par ā paḥ'nā* (MK+VMŠ)
padnout někomu na krk, získat za něco nechtěnou odpovědnost
- 102) *sir par āre calānā* (VMŠ)
zlobit, otravovat, utlačovat
- 103) *sir par ās'mān uḥānā* (MK)
dělat rámus, nepokoj
- 104) *sir par ās'mān/pahār ṭīḥ'nā/phaḥ'nā* (VMŠ)
dostat se do velkých obtíží, problémů
- 105) *sir par ek hī bāl na bac'nā* (VMŠ)
velký výprask/velká pohroma
- 106) *sir par/se kafan bādh'nā* (MK+VMŠ)
být připraven zemřít
- 107) *sir par qayāmat ṭīḥ'nā* (MK+VMŠ)
dostat se do velkých nesnází
- 108) *sir par kāl/maut nāc'nā/caḥ'nā/khel'nā* (MK+VMŠ)
být na pokraji smrti
- 109) *sir par koī na honā* (MK+VMŠ)
bez opatrovníka, ochránce
- 110) *sir par khaḥā rah'nā* (MK+VMŠ)
být stále nablízku

- 111) *sir par khūn caḥ'nā / sir par khūn savār honā* (MK+VMŠ)
1. mít chuť vraždit, 2. být mimo sebe po vykonání vraždy
- 112) *sir par khūn khel'nā* (VMŠ)
1. být velice blízko smrti, 2. uvrhnout svůj život do nesnází
- 113) *sir par caḥ'nā* (MK)
být drzý, otravovat
- 114) *sir par caḥ'kar bol'nā* (MK+VMŠ)
samo od sebe se projevit, ukázat
- 115) *sir par caḥānā* (MK)
1. být drzý, neomalený, otravný, 2. ctít, jednat s úctou
- 116) *sir par chāyā rah'nā* (VMŠ)
1. opora, podpora, 2. být blízko, nablízku
- 117) *sir par choḥ'nā* (VMŠ)
předat, odevzdat
- 118) *sir par jūtā paḥ'nā* (MK+VMŠ)
být bit, trestán, být uražen
- 119) *sir par thīk'rā phoḥ'nā* (VMŠ)
svalovat vinu
- 120) *sir par de mār'nā/paḥak'nā* (VMŠ)
vrátit nechtěnou/vadnou věc (např. v obchodě)
- 121) *sir par dhar'nā* (MK)
jednat uctivě
- 122) *sir par (nāḡī) tal'vār laḥak'nā* (MK+VMŠ)
být v nebezpečí, cítit velký neklid
- 123) *sir par paḥak denā* (VMŠ)
vrátit nechtěnou věc
- 124) *sir par pahār rakh'nā* (MK)
přenechat někomu nějakou obtížnou práci
- 125) *sir par pāv rakh'nā* (VMŠ)
urážet/chovat se nevychovaně
- 126) *sir par pāv/pair rakh'kar bhāḡ'nā* (MK+VMŠ)
velice rychle utéci (vzít nohy na ramena)
- 127) *sir par balā lenā* (MK)
vzít na sebe
- 128) *sir par bhūt/saitān savār honā* (MK+VMŠ)
1. bláznit, být potřeštěný, 2. chovat se jako blázen, 3. být posedlý duchy
- 129) *sir par miḥḥ/dhūl dāl'nā* (VMŠ)
projevit zášť, nechut', odpor
- 130) *sir par musībatō kā ṭok'rā paḥak'nā* (VMŠ)
uvrhnout do velkých nesnází, těžké situace
- 131) *sir par rakh'nā* (MK+VMŠ)
1. chovat se uctivě, 2. hodit na někoho odpovědnost
- 132) *sir par lenā* (MK+VMŠ)
vzít na sebe zodpovědnost, přijmout
- 133) *sir par vajr^a gir'nā* (VMŠ)
stát se velmi velká nesnáz
- 134) *sir par vipatti kā vitān tan'nā* (VMŠ)
najednou přijít spousta problémů
- 135) *sir par savār rah'nā* (MK+VMŠ)
být poblíž, být spolu
- 136) *sir par savār honā* (MK+VMŠ)
1. být přítomen, 2. být neklidný (z chudoby, starostí), 3. být posedlý bohy, duchy
- 137) *sir par sah'nā* (VMŠ)
protrpět si sám
- 138) *sir par sīḡ jam'nā/nikal'nā* (VMŠ)
mít chuť se prát, hádat se
- 139) *sir par sīḡ honā* (MK+VMŠ)
nějaká zvláštnost
- 140) *sir par se sāyā/chāyā uḥ jānā* (VMŠ)
zemřít ochránce, poručník
- 141) *sir par seh'rā bād'h'nā/honā* (MK+VMŠ)
uspět v nějaké činnosti, být pochválen
- 142) *sir parastī kar'nā* (VMŠ)
chránit, ochraňovat
- 143) *sir par hāth pher'nā* (VMŠ)
1. vyjadřovat lásku, obveselovat, 2. žehnat
- 144) *sir par hāth dhar kar ronā* (VMŠ)
obviňovat osud
- 145) *sir par hāth rakh'kar ronā* (MK+VMŠ)
bédovat, plakat nad svým osudem; VMŠ – 1. pomáhat, 2. přísahat
- 146) *sir par honā* (MK+VMŠ)
1. živitel, ochránce, podporovatel být, 2. být velmi blízký
- 147) *sir pāv/pair na honā* (VMŠ)
bez základu, nejasný

- 148) *sir pīṭ'ne phir'nā* (VMŠ)
litovat
- 149) *sir pīṭ'lenā* (VMŠ)
litovat, být smutný
- 150) *sir phaṭ'nā* (MK)
mít velkou bolest hlavy
- 151) *sir phir'nā/phir jānā* (MK)
1. točit se (hlava), 2. být blázen, 3. být domýšlivý
- 152) *sir phūṭ'nā* (VMŠ)
být hádka
- 153) *sir pher'nā* (VMŠ)
1. balamutit, tím škodit, 2. odmítat
- 154) *sir phoṭ'nā* (VMŠ)
1. hádat se, 2. dělat si starosti
- 155) *sir bacāte phir'nā* (VMŠ)
zachránit se útekem/snažit se
- 156) *sir bacānā* (VMŠ)
chránit sám sebe
- 157) *sir bādh'nā* (VMŠ)
dělat si cop
- 158) *sir bec'nā* (VMŠ)
1. stát se vojákem/být připraven zemřít, 2. dělat ponižující práci
- 159) *sir bhadr kar'nā* (VMŠ)
dát věci do pořádku, očistit nečisté
- 160) *sir bhārī honā* (VMŠ)
bolet hlava, být unavená
- 161) *sir bhinnānā/bhannānā* (VMŠ)
točit se hlava/rozhněvat se
- 162) *sir maṭh'nā* (MK+VMŠ)
1. vnutit někomu nějakou práci, 2. učinit někoho zodpovědným za nějakou nekalost, prohřešek
- 163) *sir māṭhe (par) kar'nā/caṭhānā* (MK+VMŠ)
přijímat uctivě
- 164) *sir māṭhe par honā* (MK+VMŠ)
radostně být přijímán, ctěn
- 165) *sir mār'nā* (MK)
1. ustarat se vysvětlováním, uvysvětlovat se, 2. lámat si hlavu, ale bez výsledku, 3. snažit se ze všech sil
- 166) *sir muṛāte ole paṭ'nā* (MK+VMŠ)
už na začátku nějaká potíž
- 167) *sir muṛānā* (MK)
1. dát si oholit hlavu, 2. stát se asketou, sádhuem
- 168) *sir mūṛ'nā* (VMŠ)
lstí se zmocnit
- 169) *sir mē/par bāl honā* (VMŠ)
mít výdrž, toleranci
- 170) *sir rāg'nā* (MK+VMŠ)
rozbít hlavu, zbrotit krví
- 171) *sir ragaṭ kar mar jānā* (VMŠ)
několikrát v něčem neuspět
- 172) *sir ragaṭ'nā* (VMŠ)
1. velice se snažit, 2. být podřízený
- 173) *sir rah'nā* (VMŠ)
1. zachránit si reputaci, čest, 2. zůstat naživu, 3. hodit na někoho své vlastní břemeno
- 174) *sir safed honā* (MK+VMŠ)
vyblednout vlasy, zestárnout
- 175) *sir sah'lānā* (VMŠ)
1. mít rád, 2. lichotit, pochlebovat
- 176) *sir sah'lānā bhejā khānā* (VMŠ)
chovat se mazaně, chytře/falešně
- 177) *sir sūgh'nā* (MK)
čichat k hlavě dětí při dokazování své lásky k nim, čichat k hlavě dětí jako požehnání
- 178) *sir se utār'nā* (VMŠ)
zmenšit odpovědnost/obtíže
- 179) *sir se tin'kā utār'nā* (VMŠ)
oplácet dobrodiní
- 180) *sir se pair tak āg lag'nā/dāl'nā* (VMŠ)
velmi se naštvat
- 181) *sir se pāv tak (kuch) honā* (VMŠ)
v celém těle
- 182) *sir se khel jānā* (MK)
položít život, schválně zemřít
- 183) *sir se pair tak dekh'nā* (MK+VMŠ)
od začátku do konce, od shora dolů, úplně (od hlavy k patě) si prohlédnout
- 184) *sir se boj/bhār utar'nā* (MK)
bezstarostnost, nemít starosti
- 185) *sir se bhoj/bhār utār'nā* (MK+VMŠ)
zbavit se odpovědnosti, zbavit se břemene

186) *sir se bhūt utar'nā* (VMŠ)
přestat mít rozmarné choutky

187) *sir se lagānā* (MK)
cítit

188) *sir se sāyā uṭh'nā* (MK)
osiřet

189) *sir se hāth uṭh'nā* (VMŠ)
přijít o ochranu

190) *sir hathelī par dhar'nā/liye phir'nā*
(MK+VMŠ)
být připraven hrdinně položit život

191) *sir hal'kā honā* (VMŠ)
přestat bolet hlava

192) *sir hilānā* (MK+VMŠ)
1. odmítat, 2. projevovat spokojenost, radost, 3. VMŠ
- zakazovat

193) *sir hilāne kī jagah na honā* (VMŠ)
1. velký dav, tlačence, 2. nemít příležitost zakázat,
zabránit

194) *sir honā* (MK+VMŠ)
1. být na starosti, 2. pronásledovat, opakovaně trápit
požadováním něčeho, 3. být něčí starost, 4.
komplikovat se

195) *mastak ūcā kar'nā* (MK)
zvyšovat něčí úctu, dobré jméno

196) *mastak jhukānā* (MK)
1. přijmout podřízenou pozici, porážku, 2. uctivě
přijmout, 3. pozdravit (uctivě)

197) *mastak nīcā kar'nā* (MK)
snižovat něčí úctu, jednat neuctivě

198) *mastak par hāth honā* (MK)
přízeň, ochrana (jako slunečník)

VLASY

199) *dhūp mē bāl pak'nā* (MK)
v životě nic neprožít

200) *dhūp mē bāl safed kar'nā* (MK+VMŠ)
prožít velkou část života, aniž by člověk něco prožil
nebo se nějak vzdělal; nemít zkušenosti

201) *bāl kā kambal banānā* (VMŠ)
zveličovat

202) *bāl kī khāl nikāl'nā* (MK+VMŠ)
kritizovat kvůli maličkostem, dohadovat se kvůli
maličkostem

203) *bāl khic'ī honā* (MK+VMŠ)
prošedivělé vlasy, příchod stáří

204) *bāl dhūp mē pak'nā/safed honā* (MK+VMŠ)
zestárnout, ale nemít zkušenosti (nezmoudřet)

205) *bāl pak'nā* (MK+VMŠ)
zbělet (vlasy), mít zkušenosti

206) *bāl pakānā* (VMŠ)
mít zkušenosti

207) *bāl banānā* (VMŠ)
upravit vlasy

208) *bāl barābar lagī na rakh'nā* (VMŠ)
nic nezanedbat, neopomenout

209) *bāl bākā na kar'nā* (MK)
ani trošku neublížit (nezkřivit ani vlásek)

210) *bāl bākā na honā* (MK+VMŠ)
ani trošku nepřijít k úhoně

211) *bāl bādhā niśānā* (VMŠ)
jasný, zřejmý cíl

212) *bāl-bāl bac'nā* (MK)
jen tak tak uniknout, uniknout/zachránit se o vlásek

MOZEK

213) *dimāg ās'mān par caṭh'nā/honā* (MK+VMŠ)
být velmi domýšlivý

214) *dimāg ūcā honā* (MK+VMŠ)
1. domýšlivý, 2. být velmi chytrý

215) *dimāg kā koī pur'zā ḍhīlā honā* (MK)
něco nemít v hlavě v pořádku (přeskočit někomu)

216) *dimāg ko kauṛiyō ke mol kharīd'nā* (VMŠ)
koupit něco za babku

217) *dimāg khānā/cāṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. žvanit, otravovat, 2. hodně přemýšlet

218) *dimāg khālī kar'nā* (MK+VMŠ)
usilovně přemýšlet, lámat si hlavu, unavit se
vysvětlováním

219) *dimāg caṭh'nā* (MK+VMŠ)
být domýšlivý

220) *dimāḡ jhaṛ'nā* (MK)
nemít sebedůvěru, spadnout hřebínek

221) *dimāḡ dikhānā* (MK)
ukazovat pýchu, nadutost

222) *dimāḡ dauṛānā* (MK)
přemýšlet

223) *dimāḡ na pāyā jānā/dimāḡ na mil'nā*
(MK+VMŠ)
být domýšlivý

224) *dimāḡ phir jānā* (MK)
1. zbláznit se, 2. být velice domýšlivý

225) *dimāḡ baṛh'nā*
1. být domýšlivý, 2. rozvíjet se inteligence, zvětšovat se odvaha

226) *dimāḡ mē khalal honā* (MK+VMŠ)
být blázen

227) *dimāḡ mē rah'nā* (MK+VMŠ)
1. být nadutý, domýšlivý, 2. pamatovat si

228) *dimāḡ laṛānā* (MK)
velmi správně myslet, přemýšlet

229) *dimāḡ sāt'vē ās'mān par honā/rah'nā* (MK)
viz „*dimāḡ ās'mān par honā*“

LEBKA

230) *ul' ḡ khop' ḡ kā honā* (VMŠ)
být hloupý

231) *aūdhī khop' ḡ honā* (MK+VMŠ)
být hloupý, neinteligentní

232) *khop' ḡ ko mān'nā* (VMŠ)
uznat schopnosti/krásu (hlavy)

233) *khop' ḡ khānā yā khā jānā (cāṭ'nā/cāṭ' jānā)*
(MK+VMŠ)
obtěžovat mnoha řečmi/otázkami

234) *khop' ḡ khālī ho jānā* (MK+VMŠ)
unavit se (mozek) něčím tlacháním nebo přemýšlením

235) *khop' ḡ khilānā* (VMŠ)
1. rozbít hlavu, 2. pořádně zmlátit

236) *khop' ḡ khuj'lānā* (MK+VMŠ)
dělat práci, při níž je pravděpodobný výprask, koledovat si

237) *khop' ḡ khul'nā* (VMŠ)
rozbít se hlava, dostat namlácano

238) *khop' ḡ gāṭī kar'nā* (MK)
zmlátit; hodně mlátit do hlavy

239) *khop' ḡ gāṭī honā* (MK+VMŠ)
vypadat vlasy po výprasku, dostat natřískáno

240) *khop' ḡ garam honā* (VMŠ)
1. naštvat se, 2. mít starosti

241) *khop' ḡ cak'rānā* (VMŠ)
velmi se trápit

242) *khop' ḡ caṭak'nā* (VMŠ)
1. velmi se snažit, lopotit, 2. cítit teplo, být někomu teplo

243) *khop' ḡ cal'nā* (VMŠ)
zbláznit se

244) *khop' ḡ cāṭ'nā* (VMŠ)
hodně se ptát, mluvit, otravovat

245) *khop' ḡ ṭhaṇḍī honā* (VMŠ)
být v klidu

246) *khop' ḡ par it'ne bāl na honā* (VMŠ)
nemít sílu vydržet výprask

247) *khop' ḡ par ek bāl na rah'nā* (VMŠ)
dostat výprask

248) *khop' ḡ par kharā honā* (VMŠ)
stát blízko/dohlížet

249) *khop' ḡ par caṭh'nā* (VMŠ)
být drzý, otravovat, lézt na nervy

250) *khop' ḡ par caṭhe rah'nā* (VMŠ)
1. velmi se přiblížit, 2. být drzý

251) *khop' ḡ par nāc'nā* (VMŠ)
být nablízku/beze strachu

252) *khop' ḡ par lād'nā* (MK+VMŠ)
vnutit někomu nějakou práci

253) *khop' ḡ mān'nā* (MK)
chválit chytrost, uznat něčí chytrost

254) *khop' ḡ rāḡ jānā* (MK)
téci krev z hlavy po výprasku

255) *khop' ḡ/cād par bāl na choṛ'nā* (MK+VMŠ)
1. pořádně zmlátit botou, sandálem, 2. všechno sebrat

256) *khop' ḡ par baiṭh'nā* (VMŠ)
1. sednout si velmi blízko, 2. být drzý

257) *khop'ṛi mē ānā/ghus'nā* (VMŠ)
pochopit

258) *khop'ṛi mē jor/dam honā* (VMŠ)
mít sílu hovořit/hádat se

259) *khop'ṛi mē samānā* (VMŠ)
pochopit

260) *khop'ṛi lāl kar'nā* (VMŠ)
zmlátit, rozbít hlavu

ČELO

261) *caukhaṭ par māthā tek'nā* (MK)
pokorně prosit

262) *dūs're ke māthe phulauṛiyā khānā* (MK)
užívat si za cizí peníze

263) *matthā tek'nā* (MK+VMŠ)
pozdravit, sklánět hlavu (uctivě)

264) *matthā mār'nā* (VMŠ)
dřít se bez úspěchu, jít hlavou proti zdi

265) *māthe dāl'nā* (VMŠ)
předat, svalit na někoho zodpovědnost

266) *māthā kūṛ'nā* (VMŠ)
lítovat

267) *māthā garam honā* (VMŠ)
naštvat se

268) *māthā ghis'nā* (MK+VMŠ)
pokorně prosit, lichotit, doprošovat se

269) *māthā caṛh'nā* (VMŠ)
1. být pyšný, 2. naštvat se

270) *māthā jhallānā/bhannānā* (VMŠ)
zatočit se hlava/přemýšlením se ustarat

271) *māthā tek'nā* (MK+VMŠ)
1. zdravit s dotykem hlavy o zem, 2. odevzdat se (něčemu, pro nějaký cíl)

272) *māthā ṭhanak'nā* (MK+VMŠ)
obávat se nějakého neštěstí, mít zlou předtuchu

273) *māthā thōk'nā/pīṭ'nā* (MK+VMŠ)
úderem ruky do hlavy vyjádřit neštěstí nebo potíže

274) *māthā nīcā honā* (VMŠ)
stydět se

275) *māthā pakaṛkar baith jānā* (VMŠ)
1. zoufat, upadnout v nečinnost, 2. kát se, činit pokání

276) *māthā phir'nā* (MK)
bláznit, viz „*sir phir jānā*“

277) *māthā mār'nā* (MK)
usilovně přemýšlet, lámat si hlavu

278) *māthā ragaṛ'nā* (MK+VMŠ)
doprošovat se, lichotit

279) *māthā sikoṛ'nā* (MK+VMŠ)
vyjadřovat nespokojenost

280) *māthe kā likhā, māthe kī līk* (MK)
věc/záležitost osudu

281) *māthe kī maṇi/māthe kā ṭkā honā* (VMŠ)
být vážený, ctihodný

282) *māthe caṛh'nā* (VMŠ)
1. být neslušný, 2. mít odpovědnost

283) *māthe caṛhānā yā dhar'nā* (MK+VMŠ)
uctivě přijímat

284) *māthe ṭkā honā* (MK+VMŠ)
zvláštnost určitého druhu

285) *māthe paṛ'nā* (VMŠ)
mít zodpovědnost

286) *māthe par bal paṛ'nā* (MK+VMŠ)
tváří vyjadřovat hněv, trápení nebo nespokojenost, být naštvaný

287) *māthe par sīg honā* (VMŠ)
nějaká zvláštnost

288) *māthe mān'nā* (VMŠ)
uctivě, laskavě přijímat

289) *māthe mē kīṛe kul'bulānā* (VMŠ)
1. mít obrovskou chuť něco udělat, 2. nemoci zůstat zticha, 3. bláznit

290) *māthe rolī cāval caṛhānā* (VMŠ)
dát tečku na čelo

OBOČÍ

291) *tevar caṛh'nā* (MK)
natáhnout se obočí hněvem

292) *tevar caṛhānā* (MK+VMŠ)
svraštit obočí hněvem

- 293) *tevar par bal par'nā* (MK)
obočí se zkřivít hněvem (viz „*tevar caḥ'nā*“)
- 294) *tevar badal'nā* (MK+VMŠ)
1. být nerad, hněvat se, 2. nechovat se vlídně, 3. vypadat jako blízko smrti
- 295) *tevar bure nazar ānā* (VMŠ)
něha se měnit na lásku (= negativně)
- 296) *tevar maile honā* (MK+VMŠ)
být smutný, nazlobený, sklíčený
- 297) *bhḥkuṭī/bhaūh caḥ'nā / bhaūh(ē) ṭeḥī kar'nā* (MK)
hněvat se, mračit se
- 298) *bhḥkuṭī/bhaūh caḥānā* (MK)
hněvat se
- 299) *bhḥkuṭī tan jānā* (MK)
mračit se, hněvat se
- 300) *bhḥkuṭī ṭeḥī kar'nā* (VMŠ)
hněvat se
- 301) *bhaūh caḥānā* (VMŠ)
být naštvaný, nespokojený
- 302) *bhaūh ṭeḥī kar'nā/maroḥ'nā* (VMŠ)
být naštvaný, nespokojený
- 303) *bhaūh tāk'nā* (VMŠ)
pozorovat, odhadovat situaci/znát záměr
- 304) *bhaūh nacānā* (VMŠ)
projevovat rozpaky
- 305) *bhaūhō mē bal par'nā* (VMŠ)
být nespokojený/nahněvaný
- 311) *palakō par biḥānā* (MK)
velmi uctivě vítat
- 312) *palak pasij'nā* (VMŠ)
zaslzet, slitovat se
- 313) *palak pāḥre bichānā* (MK)
velmi uctivě vítat
- 314) *palak mār'nā* (MK+VMŠ)
1. na chvíli si odpočinout, 2. naznačovat očima; 3. uplynout okamžik
- 315) *palak mār'te kuch honā* (MK+VMŠ)
ve chvílce, v okamžiku
- 316) *palak lag'nā* (MK+VMŠ)
usínat
- 317) *palak se palak lag'nā* (VMŠ)
usínat
- 318) *palak se palak na lag'nā* (MK)
nespat (nezamhouřit oka)
- 319) *palak/palakē bichānā* (MK+VMŠ)
velice uctivě vítat
- 320) *palakē bhārī honā / palakē bojhil honā* (VMŠ)
usínat
- 321) *palakō mē rāt bīt'nā* (MK)
celou noc oka nezamhouřit
- 322) *palakō se zamīn jhār'nā / tin'ke cunnā / namak uḥānā* (MK+VMŠ)
s úctou sloužit (udělat první poslední, snést modré z nebe)
- 323) *palakō se tin'kā cun'nā* (VMŠ)
chovat se lakomě, skoupě

OČNÍ VÍČKO

- 306) *palak uḥānā* (MK)
dívat se
- 307) *palak jhapak'nā* (MK+VMŠ)
na chvíli usnout, zdřímnout si
- 308) *palak jhapak'te/mār'te (koī kām) honā* (MK+VMŠ)
rychle, v krátkém čase – v okamžiku
- 309) *palak jhap'kānā* (VMŠ)
nedbat
- 310) *palak na pasij'nā* (VMŠ)
z nějakého důvodu/z nedostatku soucitu neuronit slzu

OKO

- 324) *ākhē āgāre bar'sānā* (MK)
hroznou zuřivostí zčervenat (oči)
- 325) *ākh aṭak'nā* (VMŠ)
1. velmi se líbit, 2. mít rád
- 326) *ākh ānā/uḥ'nā* (MK+VMŠ)
být zarudlé, bolavé a oteklé (oči)
- 327) *ākh uḥānā* (MK+VMŠ)
1. pokusit se ublížit, 2. odvážit se podívat, 3. soustředit se

- 328) *ākḥ uṭḥākar na dekh'nā* (MK+VMŠ)
1. nevyšímat si, přezírat, pohrdat (nestojí za pohled),
2. stydět se
- 329) *ākḥ ūpar na uṭḥ'nā* (VMŠ)
studem mít skloněnou hlavu
- 330) *ākḥē umaṛ'nā* (VMŠ)
1. toužit spatřit, 2. ronit slzy
- 331) *ākḥ ulajh'nā* (VMŠ)
zamilovat se
- 332) *ākḥ ulaṭjānā* (VMŠ)
považovat ostatní za nicotné, dívat se spatra
- 333) *ākḥ ūcī na honā/ūpar na uṭḥ'nā* (VMŠ)
stydět se
- 334) *ākḥ ojhal/oṭhonā* (VMŠ)
nebýt poblíž, v dohledu
- 335) *ākḥ kaṇuānā* (VMŠ)
bolet oči
- 336) *ākḥ kā ājan/ājan honā* (VMŠ)
velmi malé množství
- 337) *ākḥ kā ādhā* (VMŠ)
být hloupý
- 338) *ākḥ kā ādhā, gāṭh kā pūrā honā / gāṭh kā pūrā,*
ākḥ kā ādhā (MK+VMŠ)
nerozvážný, hloupý boháč
- 339) *ākḥ kā isārā kar'nā* (VMŠ)
dát k něčemu svolení
- 340) *ākḥ kā kāṭā honā* (MK+VMŠ)
neoblíbená osoba/věc, věc/osoba, která vadí (trn
v oku)
- 341) *ākḥ kā kājal kar'ke rakh'nā* (VMŠ)
být velmi šikovný zloděj, velmi opatrně krást
- 342) *ākḥ kā kājal curānā* (MK+VMŠ)
velmi čistě krást; dělat nemožné (ukrást nos mezi
očima)
- 343) *ākḥō kā jāte rah'nā* (VMŠ)
oslepnout
- 344) *ākḥō (yā ākh) kā tārā honā* (MK+VMŠ)
milovaná osoba
- 345) *ākḥ kā tel nikāl'nā* (MK+VMŠ)
dělat tak jemnou práci, při které se hodně namáhají
oči
- 346) *ākḥ-kān khule rah'nā/rakh'nā* (MK+VMŠ)
být ve střehu
- 347) *ākḥ kān kā durust honā* (VMŠ)
být bezvadná po stránce krásy
- 348) *ākḥ kān denā* (VMŠ)
dávat pozor
- 349) *ākḥ kān honā* (VMŠ)
1. způsob, jak si zjistit novinky, 2. nebýt schopen
zjistit pravdu, skutečnost
- 350) *ākḥ kā nūr honā* (VMŠ)
drahé, milé dítě/milá osoba
- 351) *ākḥ kā pānī gir'nā/gir jānā/mar jānā/calā*
jānā/utar jānā (MK+VMŠ)
nemít/ztratit stud
- 352) *ākḥō kā ronā honā* (VMŠ)
toužit vidět, soatřit
- 353) *ākḥ kā saccā honā* (VMŠ)
být mravný, čestný
- 354) *ākḥ kir'kirānā* (VMŠ)
nelíbit se, být na obtíž
- 355) *ākḥō kī kasam* (VMŠ)
1. „ať oslepnu, jestli lžu“, 2. dětská přísaha
- 356) *ākḥ kī kir'kirī honā* (MK+VMŠ)
nepříjemný člověk, věc
- 357) *ākḥ kī paṭṭī khul'nā* (MK)
být odstraňován – o nevědomosti, omylu (spadnout
klapky z očí)
- 358) *ākḥ kī put'lī honā* (MK+VMŠ)
milovaná osoba
- 359) *ākḥō kī rāh dil mē ānā* (VMŠ)
být velmi krásný
- 360) *ākḥ ke āge palakō kī burā kar'nā* (VMŠ)
plísnit osobou milou kamarádovi
- 361) *ākḥ/ākḥō ke āge/tale/sām'ne ādherā*
chānā/honā (MK+VMŠ)
být velmi zoufalý z neštěstí, krize
- 362) *ākḥō ke āge ānā* (VMŠ)
Zakoušet plodů svých činů
- 363) *ākḥō ke āge cād'nā honā* (VMŠ)
Jasně se ukázat, jasně být vidět

- 364) *ākh/ākhō ke āge cin'gārī chūṭ'nā yā tāre nāc'nā* (MK+VMŠ)
1. být omráčen po nárazu nebo ráně do hlavy (mít hvězdičky před očima), 2. být slabý, 3. být naštvaný
- 365) *ākh ke āge/sām'ne nāc'nā yā phir'nā* (MK+VMŠ)
vynořit se z paměti, pamatovat si
- 366) *ākhō ke dikh'te kuch kar'nā* (VMŠ)
dělat vědomě, schválně
- 367) *ākhō ke nākhūn kaṭ'vānā/lenā/ ākhō par ainak lagānā* (VMŠ)
odstranit neznalost, nevědomost
- 368) *ākhō ke pāv'ṛe bichānā* (VMŠ)
nemoci se dočkat/být zamilovaný
- 369) *ākhō ke bal par koī kām kar'nā* (VMŠ)
pracovat soustředěně
- 370) *ākh ke sām'ne rah'nā* (VMŠ)
být přítomen
- 371) *ākhō ke sām'ne/āge rah'nā* (VMŠ)
dohlížet na někoho, starat se
- 372) *ākhō ko bādh lenā* (VMŠ)
velice se líbit, být velmi krásný
- 373) *ākhē khil'nā* (VMŠ)
rozzářit se radostí oči
- 374) *ākh khul'nā* (MK+VMŠ)
1. probudit se, bdít, 2. vědět, jak se věci mají (prozíř)
- 375) *ākhē khulī kī khulī rah jānā* (VMŠ)
1. vyprchat život, 2. být udiven (mít oči otevřené údivem)
- 376) *ākh khulī rakh'nā/khol'kar cal'nā* (VMŠ)
dávat pozor, být ve střehu
- 377) *ākhē khol'kar dekh'nā* (VMŠ)
dívat se bedlivě
- 378) *ākh khol'nā/khol denā* (MK+VMŠ)
1. být odstraňován - o nevědomosti, omylu, 2. dozvědět se, zakusit, 3. dávat pozor
- 379) *ākh gaṛānā* (MK+VMŠ)
1. upřeně hledět, zírat, 2. toužit něco získat
- 380) *ākh gir'nā* (VMŠ)
zastydět se/sklopit zrak
- 381) *ākhē guddī mē honā* (VMŠ)
1. být hloupý, 2. vidět, ale nic nedělat, přehlížet
- 382) *ākhē caṛh'nā* (MK)
1. opilostí, spánkem nebo bolestí se rozšiřovat (oči) a správně nepadat (víčka), 2. rozložit se
- 383) *ākhē caṛhānā* (MK+VMŠ)
zlobit se
- 384) *ākhē cam'kānā* (VMŠ)
gestikulovat očima
- 385) *ākh/ākhē car'ne jānā* (MK+VMŠ)
nebýt vidět (o věci před námi)
- 386) *ākh cār kar'nā* (VMŠ)
1. setkat se pohledem, 2. přijít na oči
- 387) *ākh/ākhē cār honā* (MK+VMŠ)
1. setkat se očima, 2. být na očích (před očima)
- 388) *ākhē cārō taraf cakar makar kar'nā* (VMŠ)
nezbednost v pohledu
- 389) *ākhē cārō taraf rah'nā/honā* (VMŠ)
člověk, co na všechno dbá, o vše se stará, co má oči všude
- 390) *ākh cīr'kar dekh'nā* (VMŠ)
podívat se velmi bedlivě, zkoumavě
- 391) *ākh curākar koī kām kar'nā* (VMŠ)
dělat něco skrytě/tajně (např. kouřit)
- 392) *ākh/ākhē curānā* (MK+VMŠ)
1. vyhýbat se (někomu), 2. stydlivě hledět
- 393) *ākh cūk'nā* (MK+VMŠ)
1. ztratit se (o věci, když někdo nedával pozor)
- 394) *ākhē caūdhīyānā* (MK)
být oslněn/oslepen na chvíli silným světlem nebo krásou
- 395) *ākh chipānā* (VMŠ)
neukázat se, nepřijít na oči
- 396) *ākh jamānā/joṛ'nā* (VMŠ)
upřeně hledět
- 397) *ākhē zamīn se lag'nā* (VMŠ)
sklopit zrak/stydět se
- 398) *ākhē zamīn se silī honā* (VMŠ)
velmi se stydět
- 399) *ākhē jal'nā* (VMŠ)
trápit se, být smutný
- 400) *ākh jānā* (MK+VMŠ)
oslepnout

- 401) *ākh joṛ'nā* (VMŠ)
milovat
- 402) *ākh jhapak'nā* (MK+VMŠ)
usnout, padnout (víčka)
- 403) *ākh jhapak'te kuch honā* (VMŠ)
v okamžiku, velice rychle se něco stát
- 404) *ākh/ākhē ṭāg'nā* (MK+VMŠ)
1. znehybnět (o oční panence v okamžiku smrti); 2. VMŠ – upřeně hledět
- 405) *ākh teṭhī kar'nā* (VMŠ)
1. být naštvaný, 2. být proti
- 406) *ākh/ākhē ṭhaṇḍī honā/rah'nā* (VMŠ)
být trpělivý/klidný, spokojený
- 407) *ākh dab'dabānā* (VMŠ)
zaslzet
- 408) *ākh dāl'nā* (MK+VMŠ)
1. dívat se, 2. chtít (něco získat)
- 409) *ākhē ḍhūṭh'nā* (MK+VMŠ)
toužit spatřit
- 410) *ākh taras'nā* (VMŠ)
toužit spatřit nějakou věc/osobu
- 411) *ākh tarer'nā* (MK+VMŠ)
dívat se zlostně
- 412) *ākhē tal'vō se lagānā* (VMŠ)
vítat
- 413) *ākhō tale andherā chānā* (MK)
viz „ākh ke āge ādherā chānā“
- 414) *ākh tale na lānā* (VMŠ)
shlížet spatra, považovat za nicotné
- 415) *ākhō tale lahū utar'nā* (VMŠ)
zrudnout hněvem
- 416) *ākh/ākhē dikhānā* (MK+VMŠ)
podívat se zlostným pohledem
- 417) *ākh dīde se ḍar'nā* (VMŠ)
1. bat se boha, 2. bát se hříčů
- 418) *ākhē duḥkh'nā* (VMŠ)
mít nemocné oči
- 419) *ākh dekh'te* (VMŠ)
vědomě, schválně
- 420) *ākhē dekh'nā* (VMŠ)
znát okolnosti, podstatu
- 421) *ākh dekhā* (VMŠ)
na vlastní oči
- 422) *ākh dauṛānā* (VMŠ)
dívat se na všechny strany
- 423) *ākhē dhoī dhulāi honā* (VMŠ)
člověk s čistým srdcem
- 424) *ākh na uṭhānā* (VMŠ)
studem klopat zrak
- 425) *ākh na khol'nā* (VMŠ)
být v mdlobách
- 426) *ākh na ṭhahar'nā/jam'nā* (VMŠ)
těkat pohledem
- 427) *ākh na dāl'nā* (VMŠ)
nepodívat se
- 428) *ākh nāk se ḍar'nā* (VMŠ)
bázeň z boha
- 429) *ākh nikāl'nā* (MK+VMŠ)
1. zlostně se dívat, 2. napínat zrak, 3. velice poškodit, potrestat
- 430) *ākh nīlī pīlī kar'nā* (VMŠ)
hněvat se
- 431) *ākh/ākhē nīcī honā* (MK+VMŠ)
stydět se, klonit hlavu
- 432) *ākh paṛ'nā* (VMŠ)
náhodou na něco padnout očima, náhodou něco spatřit
- 433) *ākh paṭṭabh honā* (VMŠ)
oslepnout
- 434) *ākhē patharānā* (MK+VMŠ)
Před smrtí se běžně nezavřít (víčka) a ustat (pohyb panenek)
- 435) *ākh par caṭh'nā* (MK)
1. napohled být nedůvěryhodný, nepadnout do oka, 2. cítit náklonnost a důvěru, mít na zřeteli (z obluby) – padnout do oka
- 436) *ākh par ṭhik'rī rakh denā* (VMŠ)
tvářit se nevědomým, dělat se nevědomým
- 437) *ākhō par ṭhik'rā rakh'nā* (VMŠ)
nemít stud, nestydět se za něco
- 438) *ākh par tin'kā rakh'nā* (VMŠ)
přimhouřit oko, dělat, že něco nevidím

- 439) *ākh par pardā paṛ'nā/paṛṭī bād'h'nā* (MK+VMŠ)
z neznalosti, omylu nerozlišovat dobro a zlo, neznat skutečnost, věřit nepravdám
- 440) *ākhō se par'dā haṭ'nā* (MK)
prohlédnout, poznat pravdu
- 441) *ākhē band kar lenā* (MK)
vidět něčí pochybení, ale přesto proti tomu nic neudělat (= přimhouřit oči)
- 442) *ākhō par biṭhānā* (MK+VMŠ)
hostit, pohostit, mít v úctě
- 443) *ākhō par rakh'nā* (MK+VMŠ)
ctít
- 444) *ākhō par hāth rakh'nā* (VMŠ)
záměrně se nesoustředit, nedávat pozor
- 445) *ākh palaṭ'kar jānā* (VMŠ)
1. naštvat se, 2. zapírat
- 446) *ākh pasār'nā* (VMŠ)
napínat zrak, chtít vidět do dálky
- 447) *ākh pasij'nā* (VMŠ)
uronit slzu
- 448) *ākh pah'cān'nā* (VMŠ)
rozumět gestům
- 449) *ākh pānā* (VMŠ)
vědět, na co se smí a nesmí koukat (být dobře vychován v tom ohledu)
- 450) *ākhē pyāsī honā* (VMŠ)
touha spatřit
- 451) *ākh phaṭ'nā* (VMŠ)
být udiven, překvapen
- 452) *ākhē phaṭī kī phaṭī rah jānā* (MK)
mít oči otevřené nadšením nebo údivem
- 453) *ākh pharāk'nā* (MK)
spontánně chvíli mrkat (považováno za šťastné/nešťastné)
- 454) *ākhē phār-phār'kar dekh'nā* (MK+VMŠ)
dívat se s údivem nebo s nedočkavostí
- 455) *ākh phir'nā* (VMŠ)
1. být proti, 2. omdlít
- 456) *ākh phūṭ'nā* (VMŠ)
nebýt vidět
- 457) *ākhē pher'nā* (MK)
1. přestat mít něco rád, mít v oblibě, 2. dívat se, přejíždět očima
- 458) *ākh/ākhē phoṛ'nā* (VMŠ)
1. čekat a trpět tím, ale vydržet, 2. vypíchnout oči, připravit o zrak
- 459) *ākh bacākar koī kām kar'nā* (MK)
oklamat, tajně, skrytě něco udělat
- 460) *ākhē badal jānā* (MK+VMŠ)
Přestat mít něco rád, mít v oblibě
- 461) *ākh band kar'ke kuch kar'nā* (MK+VMŠ)
1. dělat něco bez rozmyslu, 2. dělat svou práci bez ohledu na okolnosti
- 462) *ākh band kar'nā* (VMŠ)
1. jednat nebojácně, směle, 2. zapomenout
- 463) *ākhē band kiye cale jānā* (VMŠ)
jít bez váhání, odvážně
- 464) *ākh/ākhē band honā* (MK+VMŠ)
1. zemřít, 2. nedívat se
- 465) *ākh ban'vānā* (VMŠ)
nechat si vyléčit oči
- 466) *ākh barābar kar'nā* (VMŠ)
přinést na oči, ukázat, předvést
- 467) *ākh/ākhē bichānā* (MK+VMŠ)
1. s láskou někoho vítat, 2. láskyplně očekávat
- 468) *ākh baiṭh jānā* (VMŠ)
propadat se oči
- 469) *ākhē bhar ānā* (MK+VMŠ)
naplnit se slzami (oči)
- 470) *ākh bhar kar dekh'nā* (MK+VMŠ)
dívat se dosyta, dívat se a být spokojený
- 471) *ākh bhar lānā* (VMŠ)
vehnat si do očí slzu
- 472) *ākh bhītar dhās jānā* (VMŠ)
oči se propadnout, nebýt vidět
- 473) *ākh bhaū caṭhānā* (VMŠ)
štvát, zlobit
- 474) *ākh bhaū sikoṛ'nā* (VMŠ)
nemít rád
- 475) *ākh maṭ'kānā* (MK+VMŠ)
1. otevřít a zavřít oči, bezvýznamně jezdit očima, 2. pokynout, učinit gesto

- 476) *ākhē māḡ'nā* (VMŠ)
chtít vidět (slepy)
- 477) *ākh mār'nā* (MK+VMŠ)
1. pokynout, 2. posunkem zakázat
- 478) *ākh mic'kānā* (VMŠ)
dát znamení očima
- 479) *ākhē miṭjānā* (VMŠ)
oslepnout
- 480) *ākh/ākhē milānā* (MK+VMŠ)
při setkání se na druhého pěkně podívat; VMŠ –
upřeně hledět
- 481) *ākh mūd'kar kuch kar'nā* (MK)
viz „*ākh band arthāt binā soce-sam'jhe kuch kar'nā*“
- 482) *ākh mūd'nā* (VMŠ)
1. zemít, 2. nedávat pozor, nesoustředit se
- 483) *ākhō mē ākhē dāl'nā* (MK+VMŠ)
1. setkat se očima, 2. dívat se drze, 3. dívat se
zamilovaně
- 484) *ākhō mē ūg'liyā dāl'nā* (VMŠ)
upozorňovat
- 485) *ākhō mē khaṭak'nā/kasak'nā* (MK+VMŠ)
1. nelíbit se, 2. být nepřítel
- 486) *ākhō mē kah'nā* (VMŠ)
dávat znamení
- 487) *ākhō mē kāṭe kī tarah cubh'nā* (VMŠ)
1. nelíbit se, 2. být nepřítelem
- 488) *ākhō mē kūṭkūṭ kar motī bare honā* (VMŠ)
mít krásné oči
- 489) *ākhō mē khāk kā cuṭkī dāl'nā* (VMŠ)
podvádět, přelstít
- 490) *ākhō mē khāye jānā* (VMŠ)
vynadat posunkem (ale neříct)/vyplísnit
- 491) *ākhō mē khūn utar'nā/utar jānā* (MK+VMŠ)
zlostí zrudnout (oči)
- 492) *ākhō mē gaṛ'nā* (MK)
1. nezamlouvat se, jít na nervy, 2. líbit se, být milý
- 493) *ākhō mē gir'nā* (VMŠ)
nemít důvěru (klesnout v něčích očích)
- 494) *ākh/ākhō mē ghar/jagah kar'nā* (MK+VMŠ)
zalíbit se, velmi se líbit, okouzlit
- 495) *ākhō mē caḡh'nā* (MK)
líbit se
- 496) *ākhō mē car'bī chānā* (MK+VMŠ)
být opojený, domýšlivý
- 497) *ākhō mē cubh'nā* (MK+VMŠ)
1. být protivný, nelíbit se, 2. líbit se, zamlovat se, 3.
nořit se do oka
- 498) *ākhō mē jān ānā* (VMŠ)
být na pokraji smrti, být na umření
- 499) *ākhō mē jhāṭ paṛ'nā* (VMŠ)
nebýt příliš vidět, jen se mihnout
- 500) *ākhō mē ḡar na honā* (VMŠ)
1. být nebojácný, odvážný/beze studu, 2. nevýrazný
- 501) *ākhō mē tarāvaṭ ānā* (VMŠ)
zaradovat se, „ožít“
- 502) *ākhō mē tit'liyā ur'nā* (VMŠ)
velice zeslábnout
- 503) *ākhō mē dhūl jhōk'nā* (MK+VMŠ)
podvést, klamat
- 504) *ākhō mē namak dāl'nā/mircē jhōk'nā* (VMŠ)
podvést, oklamat
- 505) *ākhō mē naśā chānā* (VMŠ)
být pyšný, domýšlivý/opojený, opilý
- 506) *ākhō mē nūr/roś'nī honā* (VMŠ)
vidět na oči
- 507) *ākhō mē pānī honā* (MK)
ostýchat se
- 508) *ākhō mē pānī nahī* (VMŠ)
nestydět se
- 509) *ākhō mē pāl'nā* (VMŠ)
velice milovat
- 510) *ākh/ākhō mē phir'nā/ghūm'nā/nāc'nā*
(MK+VMŠ)
tančit před očima, vracet se na mysl, tanout na mysl
- 511) *ākhō mē bas'nā* (MK+VMŠ)
usadit se někomu v srdci
- 512) *ākhō mē bāt honā* (VMŠ)
řici neverbálně, gesty, náznaky
- 513) *ākhō mē baiṭhānā* (MK+VMŠ)
hostit nebo hýčkat, mít rád

- 514) *ākḥō mē mach' lī tair' nā* (VMŠ)
zaslzet
- 515) *ākḥō mē muravvat/ lihāz honā* (VMŠ)
láskyplné chování/příbuznost
- 516) *ākḥ mē mail lānā* (VMŠ)
urazit se
- 517) *ākḥō mē mail honā* (VMŠ)
zlomyslnost/nečestnost
- 518) *ākḥō mē mohinī honā* (VMŠ)
přitažlivost/vliv, účinek (mít nějaké kouzlo)
- 519) *ākḥ mailī kar' nā* (VMŠ)
mít zlý úmysl, být nepoctivý
- 520) *ākḥō mē rakh' nā* (MK)
1. velice rozmazlovat, hýčkat, 2. bedlivě na něco hledět
- 521) *ākḥō mē rah' nā/ bas' nā/ phir' nā* (VMŠ)
být velmi milý/tanout na myslí stále
- 522) *ākḥō mē rāt kāf' nā* (MK+VMŠ)
nespat kvůli potížím nebo starostem, probdít celou noc
- 523) *ākḥō mē samānā* (MK+VMŠ)
stále mít na myslí; VMŠ – být velmi milý
- 524) *ākḥō mē sarsō phūl' nā* (MK)
vypadat zeleně (tj. růžově)
- 525) *ākḥō mē sar' sō phūl' nā* (VMŠ)
velmi se zaradovat
- 526) *ākḥō mē salāi pher' nā* (VMŠ)
1. podvést, oklamat, 2. oslepit
- 527) *ākḥ rakh' nā* (VMŠ)
dávat pozor
- 528) *ākḥē ro ro kar sujānā* (VMŠ)
velmi plakat
- 529) *ākḥē rośan kar' nā* (VMŠ)
1. poučit, dát vědomosti, 2. mít radost
- 530) *ākḥ lag' nā* (MK+VMŠ)
1. usnout, 2. být milovaný, 3. upřeně hledět
- 531) *ākḥ lagānā* (MK+VMŠ)
1. ulpět pohledem, očekávat, 2. milovat
- 532) *ākḥ lajānā* (VMŠ)
být zahanben
- 533) *ākḥē laṛānā* (MK+VMŠ)
setkat se očima (zamilovaně)
- 534) *ākḥ lal' cānā* (VMŠ)
touha spatřit
- 535) *ākḥ lāl kar' nā* (VMŠ)
hněvat se
- 536) *ākḥē safed honā* (VMŠ)
mít šedý zákal
- 537) *ākḥ sīdhī kar' nā/ honā* (VMŠ)
udržovat vzájemné přátelství, shodu, soulad
- 538) *ākḥ/ākḥō se āgāre nīkal' nā/ baras' nā* (MK)
být velmi rozhněvaný
- 539) *ākḥō se adhik pyārā honā* (VMŠ)
být velmi milý
- 540) *ākḥō se ākh mil' nā* (MK)
setkat se pohledem, dívat se na sebe
- 541) *ākḥō se āsū/ek āsū na nīkal' nā* (VMŠ)
nebýt ani tochu smutný
- 542) *ākḥō se āg baras' nā* (MK)
velmi se rozčílit, naštvat se
- 543) *ākḥ se utar' nā/ gir' nā* (MK+VMŠ)
ubýt na ceně, vážnosti, ztratit důvěru
- 544) *ākḥō se ojhal honā* (VMŠ)
schovat se/odejít
- 545) *ākḥō se kabūl kar' nā* (VMŠ)
souhlasit
- 546) *ākḥō se gāyab kar' nā/ uṛā lenā* (VMŠ)
koukat se a nakonec nějakou věc ukrást
- 547) *ākḥō se kām kar' nā* (VMŠ)
naznačovat, dávat znamení
- 548) *ākḥō se cin' gāṛiyā nīkal' nā/ chūṭ' nā*
(MK+VMŠ)
zlostí zrudnout (oči), být velmi naštvaný
- 549) *ākḥō se khūn ṭapak' nā* (VMŠ)
mít velmi zarudlé oči/zrudnout hněvem
- 550) *ākḥō se dekh' nā* (VMŠ)
znát, vidět na vlastní oči
- 551) *ākḥō se lagānā/ lagākar rakh' nā* (MK+VMŠ)
mít velmi rád, mít ve velké úctě
- 552) *ākḥ se salām kar' nā* (VMŠ)
projevovat úctu očima

- 553) *ākh honā* (MK)
1. být nafoukaný, 2. být zkoušen, 3. dohlédnout na něčí neplechy/pohyb
- 554) *ur'tī ākhō se dekh'nā* (VMŠ)
zběžně/s nezájmem pohlídnout, přejet/přeletět pohledem
- 555) *ek ākh dekh'nā* (VMŠ)
1. měřit jedním metrem, 2. letmý pohled
- 556) *ek ākh na dekh sak'nā* (VMŠ)
nelíbit se, nemoci snést
- 557) *ek ākh na bhānā/suhānā* (MK+VMŠ)
ani trochu se nelíbit
- 558) *ek ākh se sab'ko dekh'nā/ ek ākh dekh'nā* (MK+VMŠ)
ke všem se chovat stejně (měřit jedním metrem)
- 559) *ek ākh se hās'nā aur ek ākh se ronā* (MK)
zároveň se radovat i být sklíčený
- 560) *kaṛī ākh rakh'nā* (MK+VMŠ)
mít plně pod kontrolou, dozorem
- 561) *kaṛī ākh se dekh'nā* (MK)
chovat se krutě
- 562) *kālī pīlī ākhē kar'nā* (VMŠ)
zlobit se
- 563) *kisī ke sām'ne/āge ākhē uṭhānā* (MK)
zdvihnout hlavu, dívat se zpřímá
- 564) *guddī mē ākhē honā* (VMŠ)
1. nebýt bdělý, nedávat pozor při práci, 2. být hloupý
- 565) *cār ākhē kar'nā* (MK+VMŠ)
setkat se očima
- 566) *cār ākh honā* (MK+VMŠ)
setkat se očima
- 567) *teḥī ākh kar'nā* (VMŠ)
zlobit se, hněvat se
- 568) *teḥī ākh se dekh'nā* (MK+VMŠ)
podívat se zle, nepřátelsky
- 569) *tote kī tarah ākhē pher'nā/badal'nā* (MK+VMŠ)
být velmi nezdvořilý
- 570) *dāhinī ākh pharak'nā* (MK)
cukání pravého oka – pro ženu považováno za nepřívznivé, pro muže příznivé
- 571) *dīdā dalel samajh'nā* (VMŠ)
považovat za nestoudníka, nestydatého člověka
- 572) *dīde kā pānī dhal jānā* (MK+VMŠ)
nestydět se, ztratit stud
- 573) *dīde dhonā* (VMŠ)
nestydět se něco dělat, nemít stud
- 574) *dīde nacānā/maṭ'kānā* (MK+VMŠ)
házet očkem
- 575) *dīde nikāl'nā* (MK+VMŠ)
1. zlostně se podívat, 2. napínat zrak/oslepit
- 576) *dīde phāṛ kar dekh'nā* (VMŠ)
upřeně hledět
- 577) *dīde phoṛ'nā* (MK+VMŠ)
napínat zrak tak, že začnou oči bolet // oslepit (VMŠ)
- 578) *dīde lag'nā* (VMŠ)
usmyslet si
- 579) *nayan caḥānā* (MK)
zlostně se zamračit
- 580) *nayan calānā* (MK)
házet očkem, vyjádřit své pocity
- 581) *nayan nacānā* (MK)
nezbedně koulet očima
- 582) *nayan pher'nā* (MK)
dopálit se, nemít vlídný pohled
- 583) *nayan bhar ānā* (MK)
naplnit se slzami (oči)
- 584) *nayan bhar dekh'nā* (MK)
mile se dívat, mít radost
- 585) *nayan milānā* (MK)
hledět vpřed, zírat
- 586) *nayan lag'nā* (MK)
láska
- 587) *nayan lagānā* (MK)
hledět
- 588) *nayan śītal honā* (MK)
vidět nějakou osobu nebo věc a mít radost
- 589) *nayanō kā tārā // nayanō kī put'li* (MK)
velice milá osoba nebo věc
- 590) *nayanō mē chānā/bas'nā/samānā* (MK)
velká láska

591) *nayanō mē bhar rakh'nā* (MK)
velice milovat

592) *nayanō mē rakt kī dhār bah'nā* (MK)
veliký zármutek

593) *nayanō se nīr jhar'nā* (*yā bah'nā*) (MK)
téci slzy

594) *phūṭī ākhō na dekh'nā* (MK)
ani trochu se nelíbit

595) *phūṭī ākhō na bhānā yā suhānā* (MK+VMŠ)
ani trochu se nelíbit, zdát se být velmi špatný

596) *bāṭjoh'te ākhē path'rā jānā* (VMŠ)
očekávat/čekáním se unavit

597) *rāh mē ākhē bichānā* (MK+VMŠ)
s úctou čekat

598) *lāl-lāl ākhē dikhānā* (MK)
velmi se hněvat

599) *sūrat ākhō se na utar'nā* (VMŠ)
mít stále před očima, nemoci zapomenout, stále si na něco vzpomínat

PANENKA

600) *ākh kī put'lī phir'nā* (VMŠ)
1. zemřít, 2. omdlít

601) *put'liyā phir'nā* (VMŠ)
1. být nafoukaný, domýšlivý, 2. zemřít

602) *put'liyō mē ghar kar'nā* (VMŠ)
usadit se v něčím srdci, získat si místo v něčím srdci

603) *put'lī kā tārā* (VMŠ)
milá osoba (viz *ākhō kā tārā*)

604) *put'lī phir jānā* (MK+VMŠ)
1. oči znehybnět – zemřít, 2. být domýšlivý, pyšný

UCHO

605) *is kān kī bāt us kān tak na jāne denā* (MK)
držet nějakou věc ve velké tajnosti

606) *is kān sun'kar us kān se nikal denā* (VMŠ)
nevěnovat pozornost

607) *is kān sun'nā us kān uṛā denā* (MK+VMŠ)
nevěnovat pozornost

608) *ek kān sun'nā aur/sun'kar/dūs're kān se nikāl denā* (MK+VMŠ)

nevěnovat pozornost (něčím slovům) – jedním uchem dovnitř a druhým uchem ven

609) *kān umeṭh'nā/aīṭh'nā* (MK)
kroutit uši při hubování nebo varování (vykrákat, vytahat za ucho)

610) *kān kar'nā* (MK)
dávat pozor, poslouchat

611) *kān kā kaccā* (MK)
ten, kdo věří řečem ostatních bez rozmyslu

612) *kān kāṭ'nā* (MK)
v chytrosti, mazanosti apod. převyšovat ostatní

613) *kān kā par'dā/ke par'de phaṭ'nā* (MK)
být trápen velkým rámušem

614) *kān khaṛe honā* (MK)
být bdělý, být ve střehu ze zlých předtuch, obavy

615) *kān khānā/khā jānā* (MK)
ptát se několikrát na to samé, žádat stále tu samou věc, opakovat to samé

616) *kān khol'kar sun'nā* (MK)
poslouchat soustředěně

617) *kān garm kar'nā* (MK)
hubovat, trestat (vykrákat)

618) *kān dekar sun'nā/kān denā* (MK)
soustředěně poslouchat

619) *kān dhar'nā* (MK)
1. dávat pozor, 2. slibovat, že něco nebudu dělat

620) *kān na diyā jānā* (MK)
1. nesnesitelný hluk pro uši, 2. úpěnlivý nářek nebýt vyslyšen, roztavené srdce

621) *kān pakaṭ'nā* (MK)
1. vykrákat za uši, 2. slíbit, že už neudělám znovu něco špatného, zapřísahat se

622) *kān pak'nā/pak jānā* (MK)
trápit se poslechem stále stejného

623) *kān par hāth rakh'nā/dhar'nā* (VMŠ)
1. dát najevo obeznamenost, 2. slíbit, že dám pokoj

624) *kān/kānō par jū na rēg'nā* (MK)
i po několikáté něco slyšet a přesto nevnímat, nereagovat

625) *kān phaṭkār'nā* (VMŠ)
být bdělý, v pozoru

- 626) *kān phaṭ'nā* (MK+VMŠ)
být trápen hlasitým zvukem
- 627) *kān phāṛ'nā/phoṛ'nā* (VMŠ)
dělat rámus
- 628) *kān phūḱ'nā* (MK+VMŠ)
1. poradit, poučit, 2. balamutit, namluvit o někom něco zlého
- 629) *kān phūṭ'nā* (MK)
být hluchý
- 630) *kān bād kar lenā / kān bād honā/mūd'nā* (MK+VMŠ)
nedávat pozor, neslyšet
- 631) *kān baj'nā* (VMŠ)
1. zvonit v uších, 2. nebýt dobře slyšet
- 632) *kān bah'nā* (MK+VMŠ)
vytékat z ucha voda nebo hnis
- 633) *kān bah're kar denā / kān bah're honā* (MK+VMŠ)
1. opakovat stále jednu věc, až to posluchače unudí;
1. nedávat pozor, 2. dělat, že neslyším –VMŠ
- 634) *kān bhar'nā/bhar denā* (MK+VMŠ)
namluvit něco proti někomu (stěžovat si), unudit se posloucháním
- 635) *kān mal'nā/masal'nā/garm kar'nā* (MK+VMŠ)
vytahat za uši, hubovat
- 636) *kān mē kah'nā* (VMŠ)
říci potichu, tajně
- 637) *kān mē ḍāl denā* (MK+VMŠ)
říci
- 638) *kān mē/tak bhanak paṛ'nā* (VMŠ)
dát něco vědět po kouskách
- 639) *kān mē tel/ruī ḍāl'nā/ḍāl denā* (MK+VMŠ)
1. slyšet, ale nedávat pozor, 2. být lhostejný, neznalý, unudit se posloucháním něčeho dokola
dělat, že neslyším
- 640) *kān/kānō mē paṛ'nā* (MK+VMŠ)
být slyšet, dovědět se
- 641) *kān mē phūḱ'nā* (VMŠ)
1. pošeptat, 2. stěžovat si
- 642) *kān mē bāt ḍāl'nā* (MK)
někomu něco říci nebo sdělit
- 643) *kān lag'nā* (MK)
toužit/chtít něco slyšet
- 644) *kān lagākar sun'nā/kān lagānā* (MK+VMŠ)
soustředěně poslouchat
- 645) *kān se kān lagānā* (VMŠ)
pošeptat
- 646) *kān honā* (VMŠ)
1. být ostražitý, 2. získat vzdělání
- 647) *kānō-kān khabar na lagānā yā honā* (MK+VMŠ)
1. něco nevědět, 2. tajit něco, 3. skrývat
- 648) *kānō par hāth dhar'nā/rakh'nā* (MK+VMŠ)
1. vyhýbat se děláni nějaké věci, považovat za velmi špatnou, 2. vyjadřovat údiv, žasnout, 3. zbavit se zlozvyku
- 649) *kānō mē amṛt uṛel'nā/kān mē miṣrī ghol'nā* (VMŠ)
říkat líbivé věci
- 650) *kānō mē ūg'li/ūg'liyā ḍāl'nā* (MK+VMŠ)
snažit se něco neslyšet, nechťit něco slyšet, zacpávat si uši prsty
- 651) *kānō mē gūj'nā* (VMŠ)
pamatovat si
- 652) *kānō mē theṭh honā* (VMŠ)
nebýt slyšet
- 653) *kānō se kān lenā* (VMŠ)
1. něco dobře slyšet, 2. poslouchat bedlivě
- 654) *dīvār/dīvārō ke kān honā* (MK)
tajně říci potichu někde o samotě (stěny mají uši)
- 655) *bāt kān mē paṛ'nā* (MK+VMŠ)
slyšet něco, dozvědět se
- 656) *bāt kān mē ḍāl'nā* (VMŠ)
dávat pozor, mluvit pomalu
- 657) *sun'te-sun'te kān pak jānā/bah're ho jānā* (MK)
unudit se posloucháním něčeho dokola
- NOS**
- 658) *ap'nī nāk kaṭākar dūs'rō kā asagun cāh'nā yā manānā* (MK)
sám sobě uškodit hodně při malém uškození jiným
- 659) *gussā nāk par rah'nā/honā/rakhā honā* (VMŠ)
velmi prudce, rychle se rozčílit
- 660) *nāk ūcī rakh'nā/honā* (MK+VMŠ)
požívat úcty, vážnosti

- 661) *nāk kaṭ'nā/kāṭ'nā* (MK+VMŠ)
přijít o vážnost
- 662) *nāk kaṭānā* (MK)
znevažovat, zostuzovat, urážet
- 663) *nāk kāṭ kar cūtaṭṭo tale rakh denā* (VMŠ)
nestydět se, nedělat si nic z urážky
- 664) *nāk kāṭ'nā* (MK)
urážet, zostouzet
- 665) *nāk kā bāl honā* (MK+VMŠ)
velice důvěrná nebo milá osoba
- 666) *nāk kān kāṭ'nā* (VMŠ)
tvrdě ztrestat
- 667) *nāk ke nīce* (MK)
velmi blízko
- 668) *nāk ke sīdhe yā nāk kī sīdh mē* (MK+VMŠ)
přímo před (přímo u nosu)
- 669) *nāk ghis'nā/ragar'nā* (MK+VMŠ)
velmi pokorně prosit
- 670) *nāk caṭhānā* (MK+VMŠ)
1. mračit se, hněvat se; 2. vyjadřovat výrazem tváře nezájem, nespokojenost, lhostejnost apod.
- 671) *nāk coṭī kāṭ'nā* (VMŠ)
tvrdě ztrestat
- 672) *nāk tak khānā* (MK+VMŠ)
cpát se k prasknutí
- 673) *nāk tak bhar'nā* (VMŠ)
1. plnit po okraj, 2. cpát se k prasknutí
- 674) *nāk na dī jānā* (MK+VMŠ)
velmi páchnout
- 675) *nāk par ūg'lī rakh kar bāt kar'nā* (VMŠ)
mluvit koketně
- 676) *nāk par gussā rah'nā/honā* (MK+VMŠ)
být velmi hněvivé povahy, rozčlít se z maličkostí
- 677) *nāk par dīyā bāl kar ānā* (VMŠ)
dosáhnout někde úspěchu a pak přijít
- 678) *nāk par makkhī na baiṭh'ne denā* (MK+VMŠ)
1. nedat někomu příležitost promluvit, zejména něco namítnout; z pýchy někomu neustoupit, 2. nedat někomu příležitost prokázat dobrodiní, 3. být velmi čistý
- 679) *nāk par rakh denā* (VMŠ)
stále mít před sebou, mít na očích
- 680) *nāk par supārī toṭ'nā/phoṭ'nā* (MK+VMŠ)
velmi zlobit
- 681) *nāk phaṭ'nā/nāk phaṭ'ne lag'nā* (MK+VMŠ)
nesnesitelný smrad
- 682) *nāk bol'nā* (VMŠ)
chrápat
- 683) *nāk-bhaū caṭhānā/sikoṭ'nā // nāk sikoṭ'nā* (MK+VMŠ)
výrazem tváře vyjádřit nezájem, nespokojenost, hněv atd.
- 684) *nāk mē dam ānā* (MK)
mít starosti
- 685) *nāk mē dam kar'nā* (MK+VMŠ)
dělat starosti
- 686) *nāk mē nakel dāl'nā* (MK)
mít pod kontrolou, ovládat
- 687) *nāk mē bol'nā* (MK+VMŠ)
mluvit nosovým hlasem; vyslovovat přehnaně nosovky
- 688) *nāk rakh'nā* (MK+VMŠ)
chránit si dobré jméno, čest
- 689) *nāk lagākar baiṭh'nā* (VMŠ)
stát se váženou osobou
- 690) *nākō ānā* (VMŠ)
být smutný, sklíčený
- 691) *nākō cane cab'vānā* (MK+VMŠ)
velmi otravovat, zlobit
- 692) *nākō cane cabānā* (MK)
zlobit se, mít starosti
- 693) *nākō dam ānā/honā* (MK)
mít starosti
- 694) *nākō dam kar'nā* (MK)
velmi zlobit
- 695) *mom kī nāk honā* (MK+VMŠ)
bezzásadový člověk, kdo snadno a rychle mění názor

KNÍR

696) *mūch ānā* (MK)
růst knír

697) *mūch/mūchē ukhār'nā* (MK+VMŠ)
1. zničit pýchu, 2. tvrdě ztrestat

698) *mũch ũcī rakh'nā / mũch ke bāl ũce honā* (VMŠ)
uchovat si ũctu, zachovat si tvář

699) *mũch aīṭh'nā* (MK+VMŠ)
dávat na odív hrdinství, nadutost, naparovat se

700) *mũch kā bāl honā* (MK+VMŠ)
někdo velmi blízký, někdo ũctyhodný, důležitý;
předmět ũcty, vážnosti

701) *mũch ke bāl gin'nā/bīn'nā* (VMŠ)
urážet, znepríjemňovat život

702) *mũch/mũchē nīcī kar'nā* (VMŠ)
být zahanben, zostuzen, uražen

703) *mũch nīcī honā* (MK)
1. stydět se, být zostuzen, ponížen, 2. přestat být
domýšlivý

704) *mũch/mũchō par tāv denā* (MK+VMŠ)
kroutit si domýšlivě kníry, vychloubat se svým
hrdinstvím

705) *mũch maroṛ'nā* (MK+VMŠ)
kroutit si domýšlivě kníry, vychloubat se svým
hrdinstvím

706) *mũchō par hāṭh pher'nā* (MK+VMŠ)
kroutit si domýšlivě kníry, vychloubat se svým
hrdinstvím

707) *mũch muṛ'vānā* (MK)
uznat porážku, vzdát se nároku na zmužilost

708) *mũchē jhuk'nā* (VMŠ)
být zahanben, zostuzen, uražen

709) *mũchō par lāj rah'nā* (VMŠ)
chránit si čest, moc, mužnost

LÍCE, TVÁŘ, OBLIČEJ

710) *gāl kar'nā* (MK+VMŠ)
drže se vychloubat

711) *gāl par māl caṭh'nā* (VMŠ)
ztloustnout

712) *gāl picak'nā* (VMŠ)
zhubnout

713) *gāl phulānā* (MK+VMŠ)
zlobit se, mračit se, VMŠ – ukázat strach, respekt,
ũctu

714) *gāl bajānā* (MK+VMŠ)
vytahovat se, chvástat se

715) *gāl mē jānā (kāl ke)* (VMŠ)
umřít

716) *gāl mār'nā* (MK+VMŠ)
1. vychloubat se, 2. klamat, lhát

717) *ceḥ'rā utar'nā / ceḥ're kārāṅg uṛ'nā* (MK+VMŠ)
ztratit lesk tváře starostmi, studem, smutkem,
strachem...

718) *ceḥ'rā khil'nā/khil uṭh'nā* (MK)
zaradovat se, v tváři se zračit radost

719) *ceḥ'rā tam'tamānā* (MK+VMŠ)
zčervenat tvář vedrem, horečkou, hněvem

720) *ceḥ'rā pīlā paṛ'nā* (MK)
nemocí, strachem atp. zežloutnout nebo ztratit barvu
(tvář)

721) *ceḥ'rā phak paṛ jānā* (MK)
slyšet něco nečekaného a zblednout

722) *ceḥ'rā bigar'nā* (VMŠ)
tvář získat nevýraznou barvu

723) *ceḥ'rā bigār'nā* (MK+VMŠ)
tak zmlátit, že není poznat obličej; že zrudne

724) *ceḥ'rā laṭak'nā* (MK)
zesmutnět, tvář nešťastná, ve tváři se zračit utrpení

725) *ceḥ're par havāyā uṛ'nā* (MK+VMŠ)
strachem, starostmi atp. ztratit barvu; trápit se, být
smutný

726) *do do gāl hās lenā* (VMŠ)
usmát se, lehce se zasmát

ÚSTA

727) *ap'nā mūh dekh'nā* (MK)
zvážit svoje schopnosti a pokusit se o nějakou
složitou práci

728) *ap'nā-sā mūh lekar rah jānā* (MK+VMŠ)
stydět se za neúspěch, nestat se nějaká práce

729) *ap'nī girah'vā mē mūh dāl'nā* (VMŠ)
zhodnotit své schopnosti, podívat se sám na sebe

730) *ap'ne mūh miyā miṭṭhū ban'nā* (MK+VMŠ)
sám sebe vychvalovat

731) *it'nā baṛā mūh ho jānā* (MK+VMŠ)
velmi se stydět

- 732) *it'nā sā mūh nikal ānā* (VMŠ)
být slabý
- 733) *uj'lā mūh kar'nā* (VMŠ)
1. splatit dluh, 2. dělat čest
- 734) *ul'te mūh gir'nā* (MK+VMŠ)
1. ve snaze někoho ukázat nízkého sám vypadat nízký, 2. být neúspěšný/škodit
- 735) *ek dānā mūh mē na jānā* (VMŠ)
nejíst/hladovět
- 736) *ek mūh/svar se kah'nā/bol'nā* (MK)
souhlasně promluvit
- 737) *aūdhe mūh gir'nā* (MK+VMŠ)
být hrozně podveden, být neúspěšný
- 738) *aūdhe mūh bāt na kar'nā* (VMŠ)
1. vůbec nemluvit, 2. urážet 3. být pyšný
- 739) *kaṇuā mūh* (MK)
hrubý, sprostý člověk
- 740) *kālā mūh kar'nā* (VMŠ)
1. zahanběně odejít, 2. zneuctít
- 741) *kālā mūh honā* (MK+VMŠ)
být zneuctěný
- 742) *kis mūh se* (MK)
myslet na své nedostatky a neschopnost a považovat se za ubohého
- 743) *kis mūh se bāt kar'nā* (VMŠ)
velmi se stydět
- 744) *kisī ke sāth mūh kālā kar'nā* (MK)
cizoložit s někým
- 745) *kaun'sā mūh lekar (koī kām kar'nā)*
(MK+VMŠ)
ze studu nebýt schopen něco udělat, nemít odvahu
- 746) *kyā mūh dikhāoge/dikhānā* (MK+VMŠ)
udělat něco hanebného, ostudného (nemoci pak někomu přijít na oči)
- 747) *cik'ne mūh kā thag* (MK+VMŠ)
tak prohnaný, že na pohled a když se o něm mluví, vypadá líp (falešný), přítel jen na oko, ve skutečnosti nepřítel – vlk v rouše beránčím
- 748) *choṭā mūh baṇī bāt* (MK)
mluvit z postavení většího, než jaké opravdu je
- 749) *choṭe ke mūh lag'nā* (MK)
dohadovat se s níže postaveným člověkem
- 750) *zarā-sā mūh nikal ānā* (MK)
1. velmi se stydět, 2. kvůli nemoci být velice slabý
- 751) *thepī mūh mē denā* (VMŠ)
mlčet
- 752) *taul-taulkar mūh se śabd nikāl'nā* (MK)
mluvit s rozmyslem, vážít slova
- 753) *dūdh kī bū mūh se ānā* (MK+VMŠ)
být nezkušený, prostinký (mléko mu teče po bradě)
- 754) *nanhā-sā mūh nikal jānā* (MK)
zastydět se
- 755) *pah'le ap'nā mūh to dekho* (MK)
nejprve zjistit, jestli jsem schopen udělat nějakou práci nebo získat nějakou věc
- 756) *pāṇī kā haḡā mūh par ānā* (VMŠ)
získat ovoce činů
- 757) *phire mūh* (MK)
pokárání, výtka
- 758) *phūṇī mūh se na bol'nā/bāt kar'nā* (VMŠ)
mluvit nenávisťně, pohrdavě
- 759) *bāt mūh par lānā* (MK+VMŠ)
povídat o něčem, vést o něčem řeči
- 760) *mīṭhā mūh kar'nā* (VMŠ)
pozvat někoho, ať se taky raduje/jíst sladké
- 761) *mūh ādhere* (MK+VMŠ)
za úsvitu
- 762) *mūh āḡ ugal'nā* (VMŠ)
říkat nepřijemné věci
- 763) *mūh ānā (kisī ke)* (MK+VMŠ)
drze mluvit ke starším lidem
- 764) *mūh uj'lā honā* (MK+VMŠ)
zachránit, získat prestiž
- 765) *mūh ujāle/ādhere kuch kar'nā* (MK+VMŠ)
dělat za úsvitu
- 766) *mūh uṭh'nā* (VMŠ)
přát si
- 767) *mūh uṭhāye cal'nā* (VMŠ)
jít bez váhání, směle
- 768) *mūh uṭhākar kah'nā* (VMŠ)
říct bez přemýšlení
- 769) *mūh utar'nā* (MK+VMŠ)
nezářít (obličej), být smutný

- 770) *mūh kar'nā* (VMŠ)
1. jít/dívat se, 2. dávat pozor, 3. jít vpřed, 4. být průkopník, kdo jde v čele
- 771) *mūh kā kaccā honā* (MK+VMŠ)
1. člověk, který neumí uchovat tajemství, 2. kůň, který nesnese uzdu
- 772) *mūh kā karā* (MK)
1. kdo říká ostré nebo drzé řeči, vzpurný, 2. zvíře, které nedbá uzdy
- 773) *mūh kā kaur* (MK)
velmi jednoduchá práce nebo věc
- 774) *mūh kā kaur/nivālā chīn'nā* (MK+VMŠ)
připravít někoho o živobyčí
- 775) *mūh kā cik'nā yā mīthā* (MK+VMŠ)
výmluvný, sladce mluvící
- 776) *mūh kā tākā tūṭ'nā* (VMŠ)
přestat se zdráhat mluvit
- 777) *mūh kā-sā/ kā rāg uṛ jānā* (MK+VMŠ)
zblednout strachy, starostmi
- 778) *mūh kālā kar'nā (ap'nā)* (MK+VMŠ)
1. dělat něco špatného, očernit se, 2. cizoložit, smilnit, 3. odejít
- 779) *mūh kālā kar'nā (dūs're kā)* (MK)
1. očerňovat, zneuctit, 2. odstranit nějakou špatnost nebo špatnou osobu
- 780) *mūh kālā/syāh honā* (MK)
být zneuctěný, zostuzený
- 781) *mūh (kī) khānā* (MK+VMŠ)
1. být poražen, prohrát, 2. stydět se
- 782) *mūh kī bāt chīn'nā* (MK+VMŠ)
říci něco, co se chystal říci někdo jiný, vzít slova z úst
- 783) *mūh kī makkhī na uṛā sak'nā* (MK+VMŠ)
velmi zeslábnout
- 784) *mūh kī roṭī chīn'nā* (MK)
připravít někoho o živobyčí
- 785) *mūh kī lālī rakh'nā* (MK+VMŠ)
zachránit čest
- 786) *mūh ke jāle buhār'nā* (VMŠ)
dát sílu mluvit, umět se ozvat
- 787) *mūh ke tote uṛ jānā* (VMŠ)
nemoci promluvit
- 788) *mūh ke bhāv paṭh'nā* (VMŠ)
přečíst z tváře, co si druhý myslí
- 789) *mūh kundan honā* (VMŠ)
1. rozjasnit se tvář, 2. přijmout pocty, proslavit se
- 790) *mūh kharāb kar'nā* (VMŠ)
nadávat, očerňovat
- 791) *mūh khil uṭh'nā/khil'nā* (MK+VMŠ)
po tváři se rozlít radost
- 792) *mūh khul'nā* (MK+VMŠ)
1. s obtížemi něco říct, promluvit, 2. mít ve zvyku mluvit drze
- 793) *mūh khul'vānā* (VMŠ)
nutit něco říci
- 794) *mūh khulā/khulā kā khulā rah jānā* (VMŠ)
být velmi překvapený (zírat s pusou dokořán)
- 795) *mūh khol kar kah'nā* (VMŠ)
říci jasnými slovy, jasně, artikulovaně, bez zadržávání
- 796) *mūh khol kar māṅ'nā* (VMŠ)
zřetelně požadovat
- 797) *mūh khol kar rah jānā* (VMŠ)
zdráhat se/bát se něco říci
- 798) *mūh khol'nā* (MK+VMŠ)
mluvit
- 799) *mūh gir'nā* (MK+VMŠ)
být zoufalý, nespokojený nebo smutný
- 800) *mūh caṭhānā (kisī ko)* (MK+VMŠ)
být drzý, neurvalý
- 801) *mūh caṭhā honā (kisī kā)* (VMŠ)
být milý, drahý
- 802) *mūh calānā* (MK+VMŠ)
1. jíst, 2. mluvit jízlivě, prostořece
- 803) *mūh cāṭ'nā* (MK+VMŠ)
mít rád; lichořit
- 804) *mūh ciṭhānā* (MK+VMŠ)
pošklebovat se, napodobovat někoho (v chování, mluvení, výrazu)
- 805) *mūh curānā yā chipānā* (MK+VMŠ)
stydět se, nemoci ukázat svou tvář

- 806) *mūh cūm'nā* (MK+VMŠ)
někomu vyjádřit úctu (koho považujeme za
přitažlivého nebo chvályhodného)
- 807) *mūh cūm lenā* (MK+VMŠ)
uznat něčí výjimečnost, schopnost
- 808) *mūh chūnā* (MK+VMŠ)
mluvit jen povrchně, nikoli ze srdce (aby se neřeklo);
zeptat se jen, aby se neřeklo
- 809) *mūh zarā sā'it'nā sā nīkal ānā/rah jānā* (VMŠ)
být velmi zahanbený, uražený
- 810) *mūh zahar honā* (MK)
1. ostrý jazyk, jedovatý, 2. mít nepříjemně hořko v
puse
- 811) *mūh jūḥā kar'nā/juḥār'nā* (MK+VMŠ)
trošku jíst, málo ochutnat, zobnout si
- 812) *mūh jūḥā karānā* (MK)
trochu nakrmit
- 813) *mūh joḥ'nā* (VMŠ)
sedět velmi blízko sebe
- 814) *mūh zor honā* (VMŠ)
kdo má ostrý jazyk, vede trpké řeči, kdo kecá
- 815) *mūh joh'nā* (MK+VMŠ)
1. toužit po milosti, vzhlížet k někomu s nadějí, 2.
brát v úvahu štěstí a neštěstí, 3. očekávat rozkazy
- 816) *mūh jhaṭak jānā* (VMŠ)
zeslábnout tvář, zesmutnět
- 817) *mūh jhulas'nā* (MK+VMŠ)
nadávka (ženská)
- 818) *mūh ḡūṭ jānā* (VMŠ)
1. být uražený, poražený, 2. být zticha
- 819) *mūh ṭeḥā kar'nā* (VMŠ)
být naštvaný
- 820) *mūh ḡāl'nā* (VMŠ)
1. žrát (zvířata), 2. žádat
- 821) *mūh tak ānā* (MK+VMŠ)
1. být až po okraj, 2. chtít něco říct
- 822) *mūh tak na dekh'nā* (VMŠ)
1. nemít u sebe, protože je to opovrženíhodné,
nicotné – nechť ani vidět, 2. vůbec nepoznávat
- 823) *mūh tak bhar'nā* (VMŠ)
naplnit se až po okraj
- 824) *mūh tāk'nā/joh'nā* (MK+VMŠ)
1. bezradně nebo zahanbeně se po někom podívat,
2. podívat se někoho s nadějí na zisk nějaké věci,
3. zahálčivě tiše sedět
- 825) *mūh tāk'ne rah jānā* (MK+VMŠ)
nemoci něco pochopit, zoufale se po někom koukat
- 826) *mūh to dekho* (MK)
podívej se na své schopnosti, sílu
- 827) *mūh toḥ javāb denā* (MK+VMŠ)
odpovědět tak, že už na to není co říct, co namítat,
umlčet svou odpovědí
- 828) *mūh tob'ḡā-sā laṭak jānā* (MK+VMŠ)
tvářit se nespokojeně
- 829) *mūh thak'nā* (VMŠ)
několikrát omílat
- 830) *mūh dar mūh kah'nā* (VMŠ)
přednést, ozřejmit
- 831) *mūh dikhā kar'nā* (MK+VMŠ)
svatební šperky, majetek daný ženě při prvním
spatření na svatbě, dát tento majetek
- 832) *mūh dikhānā* (MK+VMŠ)
předstoupit
- 833) *mūh dikhāne lāyaq na rah'nā* (VMŠ)
být uražený, zostuzený
- 834) *mūh dekh'kar uḥ'nā* (MK)
myslet na nejpříznivější plody, spát a vidět
něco/někoho poté, co vstane
- 835) *mūh dekh'kar jīnā* (VMŠ)
důvěřovat někomu z veliké lásky, být někomu velmi
drahý
- 836) *mūh dekh'te-dekh'te rah jānā* (MK)
zírat překvapěně, s rozumem v koncích, bezradně
- 837) *mūh dekh'kar bāt kar'nā/kah'nā* (VMŠ)
stranit, neměřit jedním metrem
- 838) *mūh dekh'kar bīḡā denā* (MK+VMŠ)
jednat s lidmi podle jejich postavení, vhodně podle
toho, neměřit jedním metrem
- 839) *mūh dekh'tā/tāk'tā rah jānā* (MK)
být udiven, překvapen
- 840) *mūh dekh'nā* (MK+VMŠ)
1. vzhled hned po vylezení z postele, 2. vidět se
v zrcadle, 3. přijít, ukázat se, 4. překvapěně nebo
rozpačitě koukat, 5. dbát příkazů, lichořit, 6. při

- zvyku prvního pohledu na novomanželku jí dát šperky
- 841) *mūh dekhī bāt* (MK)
ohleduplná, stranící, vlídná, pochlebovací řeč
- 842) *mūh dekhe kī prīti/prem/muhabbat* (MK)
falešná, předstíraná láska
- 843) *mūh dhūā̃ honā* (MK)
být velmi smutný, ztrápený
- 844) *mūh dhonā̃/dho kar rakh'nā̃/dho lenā̃*
(MK+VMŠ)
nedoufat v dosažení nějaké věci
- 845) *mūh na dekh'nā̃* (VMŠ)
nesnášet
- 846) *mūh nikal ānā̃* (MK+VMŠ)
nemocí, zeslábností nebo studem se propadnout obličej
- 847) *mūh pakaṛ'nā̃* (MK+VMŠ)
nenechat promluvit, přerušit někoho v řeči
- 848) *mūh paṛ'nā̃* (MK+VMŠ)
odvaha něco říct
- 849) *mūh par kah'nā̃/mūh par bāt kah'nā̃*
(MK+VMŠ)
říci v něčí přítomnosti, do očí
- 850) *mūh par kālikh lag'nā̃* (MK)
mít zneucnět, znevážen
- 851) *mūh par jānā̃* (MK+VMŠ)
1. brát na někoho ohled, 2. věřit
- 852) *mūh par jhāyū-sī phir jānā̃* (MK)
velmi se zarmoutit, být velmi sklíčený
- 853) *mūh par tālā̃/muhar/mohar*
ḍāl'nā̃/lagānā̃/jaṛ'nā̃ (MK)
zavřít někomu ústa, nenechat mluvit, umlčet
- 854) *mūh par tālā̃/muhar/mohar paṛ'nā̃/lag'nā̃/honā̃*
(MK)
nemoci promluvit, nesmět mluvit
- 855) *mūh par thūk'nā̃* (MK+VMŠ)
pohrdat, urážet, kárat, vynadat
- 856) *mūh par na rakh'nā̃* (VMŠ)
ani neochutnat
- 857) *mūh par pānī phir'nā̃* (VMŠ)
zaradovat se
- 858) *mūh par phēk'nā̃/mār'nā̃* (VMŠ)
rozzlobeně někomu něco dát, hodit to po někom
- 859) *mūh par basant phūl'nā̃/khil'nā̃* (VMŠ)
zežloutnout tvář
- 860) *mūh par bāt ānā̃* (VMŠ)
touha něco říct
- 861) *mūh par makkhiyā̃ bhinak'nā̃* (MK)
být ve velmi špatné a nízké pozici, situaci
- 862) *mūh par mur'danī chānā̃* (VMŠ)
zežloutnout tvář
- 863) *mūh par rakh'nā̃* (VMŠ)
mít na očích
- 864) *mūh par lānā̃* (VMŠ)
říci
- 865) *mūh par khānā̃* (MK)
mluvit
- 866) *mūh par havāiyā̃ uṛ'nā̃* (MK+VMŠ)
zblednout studem nebo strachy (viz *ceh're par havāiyā̃ uṛ'nā̃*)
- 867) *mūh par hāth rakh'nā̃* (MK+VMŠ)
sám sebe nebo jiné umlčet, nenechat mluvit
- 868) *mūh pasār kar dauṛ'nā̃* (VMŠ)
běžet v touze něco získat
- 869) *mūh pasār kar rah jānā̃* (VMŠ)
ostýchat se, stydět se
- 870) *mūh pānā̃* (VMŠ)
pozorovat, odhadovat
- 871) *mūh pīlā̃ paṛ'nā̃/honā̃* (MK)
zblednout strachy nebo zármutkem
- 872) *mūh-peṭ cal'nā̃* (MK+VMŠ)
zvracet a mít průjem, dostat cholery
- 873) *mūh phak honā̃* (MK+VMŠ)
zblednout studem nebo strachy
- 874) *mūh phaṛ'nā̃* (VMŠ)
udělat se praskliny uvnitř úst
- 875) *mūh phāṛ'kar kah'nā̃* (MK+VMŠ)
beze studu něco říct
- 876) *mūh phir'nā̃/phir jānā̃* (MK+VMŠ)
1. zkrivená nebo ošklivá tvář, 2. ochrnout, 3. nebýt schopen odporu nebo soupeření (odvrátit se)

- 877) *mūh phulākara baiṭh'nā/mūh phulānā* (MK+VMŠ)
tvářit se nespokojeně
- 878) *mūh phūk'nā* (VMŠ)
popálit si pusu
- 879) *mūh phūl'nā* (MK+VMŠ)
být nerad, nespokojen, nahněván, rozzloben
- 880) *mūh pher'nā* (MK+VMŠ)
1. odejít, 2. netvářít se mile (odvrátit se), 3. porazit a zahnat na útěk, 4. odvracet se od práce, 5. prohrát, utéci
- 881) *mūh pher'kar calā jānā/mūh pher lenā* (MK)
z rozčilení, sklíčenosti nebo smutku odejít
- 882) *mūh phailānā* (MK+VMŠ)
1. toužit získat víc
- 883) *mūh phār'kar khānā* (VMŠ)
jíst beze studu (o ženě)
- 884) *mūh bād'kar lenā'kar'nā* (MK+VMŠ)
ztichnout
- 885) *mūh bād'kar'nā/kar denā* (MK+VMŠ)
umlčet, přerušit v řeči
- 886) *mūh bād'ho jānā* (MK)
nezmoci se na odpověď
- 887) *mūh banānā* (MK+VMŠ)
výrazem tváře vyjádřit nespokojenost, pohrdání, hněv apod.
- 888) *mūh bād'h'kar baiṭh'nā* (MK+VMŠ)
1. ztichnout, nic neříkat, 2. mít hlad
- 889) *mūh bānā* (MK+VMŠ)
1. otevřít ústa, 2. zívat, 3. chtít ještě více získat (*mūh phailānā*), 4. zarazit se, zkoprnět
- 890) *mūh bigar'nā* (MK+VMŠ)
1. mít v puse špatnou chuť, 2. mít rozbitou pusu, 3. vyjadřovat nespokojenost
- 891) *mūh bigār'nā* (MK)
1. mít v puse špatnou chuť, 2. zatvářít se zle, špatně, 3. zmlátit, 4. vyjadřovat nezájem, nespokojenost, 5. zostuzovat
- 892) *mūh bic'kānā* (MK)
vyjadřovat nezájem, nespokojenost
- 893) *mūh burā banānā* (VMŠ)
zatvářít se nazlobeně
- 894) *mūh bol'nā* (VMŠ)
mluvit hezky
- 895) *mūh bhar ānā* (VMŠ)
slintat/zvracet
- 896) *mūh bhar'nā* (MK+VMŠ)
1. nacpat, 2. krmit, 3. dát úplatek
- 897) *mūh bhar pānā* (MK)
dostat oprávněný trest, sklídit plody svých špatných skutků
- 898) *mūh bhar bol'nā/bāt kah'nā* (MK)
láskyplně mluvit
- 899) *mūh bharā denā* (VMŠ)
dát úplatek
- 900) *mūh mal'nā* (MK)
trestat
- 901) *mūh māgā phal pānā* (MK)
dosáhnout požadovaného výsledku
- 902) *mūh māgī murād pānā* (MK+VMŠ)
splnit se přání (*mūh māgā phal pānā*)
- 903) *mūh mār'nā* (MK+VMŠ)
1. žrát (zvířata), jíst, 2. porazit, předčít, 3. kráčet za ziskem
- 904) *mūh mīṭhā kar'nā* (MK+VMŠ)
1. jíst sladkosti, 2. dávat něco darem, jako úplatek
- 905) *mūh mīṭhā karānā* (MK)
dávat sladkosti
- 906) *mūh mulāhizā kar'nā* (VMŠ)
známá osoba
- 907) *mūh mē āg lag'nā* (MK)
nadávka žen
- 908) *mūh mē ānā* (MK+VMŠ)
mít chuť něco říct
- 909) *mūh mē kālikh put'nā/lag'nā* (MK+VMŠ)
udělat nějakou špatnost a být zneuctěn, znevážen
- 910) *mūh mē kālikh pot'nā/lagānā* (MK)
po špatném činu, zneuctit, znevážit
- 911) *mūh mē kīrā paṛ'nā* (MK)
velice špatná situace, tvrdý trest, kletba
- 912) *mūh mē khūn/lahū lag'nā* (MK+VMŠ)
zvyk nevhodného zisku, získat špatný návyk

- 913) *mūh mē dhun'dhuniyā bhar lenā* (MK)
zmlknout, oněmět
- 914) *mūh mē zabān/jībh na honā* (MK+VMŠ)
1. nemít sílu promluvit, 2. být nemluvný, málomluvný
- 915) *mūh mē tin'kā lenā* (MK+VMŠ)
vyjadřovat svou podřízenost
- 916) *mūh mē dahī jamāyā honā* (MK)
sedět zticha, nemluvit
- 917) *mūh mē paṛ'nā* (MK)
být sněden
- 918) *mūh mē pānī bhar ānā* (MK+VMŠ)
1. něco spatřit a pak to toužit získat (dělat si na něco chutě), 2. mít na něco chuť (jídlo) (sbíhat se sliny)
- 919) *mūh mē bāt paṛ'nā* (VMŠ)
být slyšen
- 920) *mūh mē bol'nā* (MK+VMŠ)
mluvit potichu nebo nezřetelně
- 921) *mūh mē makkhiyā bhinak'nā* (MK)
umírat hladu, být bezmocný
- 922) *mūh mē syāhī lagānā* (MK)
zneuctít, znevažovat
- 923) *mūh mē lagām denā* (VMŠ)
mluvit s rozmyslem
- 924) *mūh mē lagām na honā* (MK+VMŠ)
nedbat na to, jestli mluvím vhodně nebo nevhodně, mluvit neomaleně nebo drze
- 925) *mūh moṛ'nā* (MK)
1. nevsímat si, přehlížet, nedbat, 2. odvrátit tvář, 3. ztratit zájem, 4. něčeho se zbavit, 5. vyhýbat se něčemu
- 926) *mūh rakh'nā* (MK+VMŠ)
brát ohled, uznat něčí řeč, žádost
- 927) *mūh lakh'nā* (MK)
očekávat příkaz, povolení, toužit po vlídnosti
- 928) *mūh lag'nā* (MK+VMŠ)
1. mluvit drze, 2. jednat drze, mít námitky, 3. debatovat, odporovat, „*sir caṛh'nā*“ (být drzý), 4. být zvyklý jíst
- 929) *mūh lagānā* (MK+VMŠ)
1. být drzý, neomalený, 2. zakusit, ochutnat
- 930) *mūh laṭak'nā/laṭak jānā* (MK)
zesmutnět, zastydět se, znepokojit se
- 931) *mūh laṭ'kānā* (MK)
zesmutnět, zastydět se, znepokojit se
- 932) *mūh lapeṭ'kar paṛ rah'nā* (MK)
zakrývat si tvář ze smutku, zármutku
- 933) *mūh lāl kar'nā* (MK+VMŠ)
zčervenat po face, být pořádně zmlácen; dát facku
- 934) *mūh lāl honā* (MK+VMŠ)
1. tvář zrudnout hněvem, zrudnout studem
- 935) *mūh lekar rah jānā/laṭ ānā/ jānā* (MK)
studem ztichnout nebo se otočit a odejít; stydět se za neúspěch
- 936) *mūh sābhāl'nā/sābhāl'kar bātē kar'nā* (MK+VMŠ)
mluvit s rozmyslem, držet jazyk na uzdě
- 937) *mūh sikoṛ'nā* (MK+VMŠ)
tváří vyjadřovat nezáměr, nespokojenost
- 938) *mūh sil'nā/sīnā* (MK+VMŠ)
nemluvit, mlčet, VMŠ – nenechat mluvit
- 939) *mūh sīdhā honā* (MK)
mít radost
- 940) *mūh sujānā* (VMŠ)
velmi zmlátit
- 941) *mūh sūkh'nā* (MK+VMŠ)
velikou žízni oschnout jazyk a vyschnout v hrdle
- 942) *mūh se kaccī-pakkī nikāl'nā* (MK)
nadávat, mluvit vulgárně
- 943) *mūh se dūdh kī bū ānā/dūdh ṭapak'nā* (MK+VMŠ)
být naivní, dětinský, hloupý (v žertu)
- 944) *mūh se nikāl'nā* (MK+VMŠ)
vyhrknout nebo bez přemýšlení říci
- 945) *mūh se nikāl'nā* (MK)
říci
- 946) *mūh se phūṭ'nā* (VMŠ)
říci
- 947) *mūh se phūl jhaṛ'nā* (MK+VMŠ)
mluvit krásně, něžně
- 948) *mūh se baras'nā* (VMŠ)
vyjadřovat tváří, být na někom vidět, vyzařovat z někoho

949) *mūh se bāt chīn'nā* (MK+VMŠ)
řící něco, co se chystal říci někdo jiný (*mūh kī bāt chīn'nā*)

950) *mūh se bhāp na nīkal'nā* (VMŠ)
strachy oněmět

951) *mūh se lagānā* (MK)
1. přiložit ke rtům za účelem pití, 2. za účelem snědení

952) *mūh se lār ṭapak'nā/gir'nā* (MK+VMŠ)
chtít získat nebo sníst

953) *mūh se lāl ugal'nā/gir'nā* (MK+VMŠ)
řící něco sladkého (*mūh se phūl jhaṛ'nā*)

954) *motiyō se mūh bhar denā* (MK+VMŠ)
bohatě obdarovat

955) *sīdhe mūh bāt na kar'nā* (MK+VMŠ)
nemluvit s někým zdvořile, uhlazeně, nechovat se taktně, jednat nadutě

956) *harām mūh lag'nā* (MK)
mít zlozvyk

PATRO

957) *tālū caṭak'nā* (MK)
1. žízni mít vyschlá ústa, 2. z nedostatku tuku se dětem propadat patro

958) *tālū mē dāt jam'nā/nīkal'nā* (MK)
1. neviditelný, nesnadno dosažitelný, 2. mít příznaky zkázy, špatného stavu

959) *tālū mē jībh na lag'nā* (MK)
nebýt chvíli zticha, zpívat, mluvit neustále

960) *tālū se jībh lag'nā* (VMŠ)
mluvit a pak ztichnout

ZUBY

961) *kauṛī-kauṛī dātō se pakar'nā* (MK)
být velmi lakomý

962) *dāt ukhaṛ'nā* (VMŠ)
1. vytrhnout zub, 2. potrestat

963) *dāt ukhār'nā* (MK)
velice ztrestat

964) *dāt kāṛ roṭi honā* (MK+VMŠ)
velká důvěrnost (důvěrný vztah), důvěrné přátelství

965) *dāt kāṛh'nā* (VMŠ)
růst zuby

966) *dāt kiṭ'kiṭānā* (VMŠ)
skřípat zlostí zuby

967) *dāt kir'nā* (MK)
vrzat zuby ve spaní

968) *dāt kir'kirānā* (MK+VMŠ)
1. vrzat zuby ve spaní, 2. mít mezi zuby písek nebo kamínky a skřípat mezi zuby

969) *dāt kir'kire honā* (VMŠ)
uznat porážku

970) *dāt kured'ne ko tin'kā tak na honā* (MK)
promarnit veškerý majetek, úplně zchudnout

971) *dāt khaṭṭe kar'nā* (MK+VMŠ)
1. porážet, 2. trápit

972) *dāt khaṭṭe honā* (MK+VMŠ)
1. být porážen, 2. být trápen, trápit se

973) *dāt gaṛ'nā* (VMŠ)
zakousnout se

974) *dāt gaṛānā* (MK)
chtít nebo snažit se dosáhnout nějakou věc

975) *dāt cabānā* (MK+VMŠ)
zlostí skřípět zuby

976) *dāt jam'nā (kisī ke tālū mē)* (MK+VMŠ)
být starý

977) *dāt jhār denā* (VMŠ)
1. vyrazit zuby, 2. potrestat

978) *dāt ṭiṭ'nā* (MK)
být starý

979) *dātō tale ūg'lī dabānā* (MK+VMŠ)
1. být překvapen, 2. vyjadřovat trápení, lítost

980) *dāt toṛ'nā* (MK+VMŠ)
porážet, tvrdě trestat

981) *dāt dikhānā* (MK)
1. povrchně a nestydatě se smát, 2. hrozit, ukazovat svoji sílu, 3. projevovat neschopnost

982) *dāt denā* (MK)
chtít něco vzít

983) *dāt na lag'nā* (VMŠ)
slabý a viklající se zub

- 984) *dāṭṭ nīkal'nā* (VMŠ)
růst zuby
- 985) *dāṭṭ nīkāl'nā* (MK+VMŠ)
1. trhat zub, 2. vyjadřovat pokoru, 3. nezdvořile se smát, 4. ukazovat zuby
- 986) *dāṭṭ nīpor'nā* (MK+VMŠ)
1. žadonit, 2. nevychovaně se smát
- 987) *dāṭṭ par na rakhā jānā* (VMŠ)
1. něco velmi kyselého, 2. bolení zubů
- 988) *dāṭṭ par mail na honā* (VMŠ)
být velmi chudý
- 989) *dāṭṭ pīs kar rah jānā* (MK)
dusit v sobě hněv
- 990) *dāṭṭ pīs'nā* (MK+VMŠ)
z hněvu skřípat zuby, velice se hněvat
- 991) *dāṭṭ bādh'vānā* (VMŠ)
dát rovnátka, svázat křivé zuby drátem
- 992) *dāṭṭ baj'nā* (MK)
zimou skřípat zuby
- 993) *dāṭṭ ban'vānā* (VMŠ)
nechat si udělat umělé zuby
- 994) *dāṭṭ banānā* (MK)
nasadit si kamenné (umělé) zuby poté, co vypadnou vlastní
- 995) *dāṭṭ baiṭh jānā* (MK+VMŠ)
1. v bezvědomí tak stisknout zuby, že nelze otevřít pusa, 2. tento idiom se užívá tehdy, když ani po několikátém vyzvání druhý nepromluví, 3. z nemoci/ochrnutím nemoci hýbat čelistí
- 996) *dāṭṭ mē pānī lag'nā* (MK)
cítit bolest při pití vody kvůli kazu apod.
- 997) *dāṭṭ rakh'nā* (VMŠ)
1. chovat nepřátelství, hněv, 2. mít v úmyslu
- 998) *dāṭṭ rah'nā* (VMŠ)
chtít získat
- 999) *dāṭṭ lag'nā* (MK+VMŠ)
1. být v bezvědomí (*dāṭṭ baiṭh jānā*), 2. mít touhu získat nějakou věc, 3. mít umělý zub, 4. zakousnout se
- 1000) *dāṭṭ se dāṭṭ baj'nā* (VMŠ)
cvakat zuby
- 1001) *dāṭṭ se kauṛiyā pakar'nā* (MK)
být velmi lakomý
- 1002) *dāṭṭ o caṛh'nā* (VMŠ)
1. dívat se zle, 2. lézt na nervy, otravovat
- 1003) *dāṭṭ o caṛhānā* (VMŠ)
1. dívat se zle, 2. nenávidět
- 1004) *dāṭṭ o tale jībh dabānā* (MK)
cítit lítost, z velkého trápení nemoci promluvit
- 1005) *dāṭṭ o par rakh'nā* (VMŠ)
ochutnat
- 1006) *dāṭṭ o par honā* (VMŠ)
být ve věku, kdy rostou zuby
- 1007) *dāṭṭ o mē tin'kāṭṛṇ pakar'nā/lenā* (MK+VMŠ)
vyjadřovat podřízenost, pokoru, přijímat podřízené postavení
- 1008) *dāṭṭ o mē/par jībh-sā rah'nā/honā* (MK+VMŠ)
být obklopen nepřáteli
- 1009) *dāṭṭ o mē/ dāṭṭ o pasīnā ānā* (MK+VMŠ)
nutnost velkého úsilí
- 1010) *dāṭṭ o se uṭhānā* (VMŠ)
být velmi lakomý
- 1011) *dāṭṭ o se hāth kāṭ'nā* (VMŠ)
lítovat
- 1012) *dāṭṭ honā* (VMŠ)
1. chtít získat, 2. nenávidět
- 1013) *dūdh ke dāṭṭ* (MK+VMŠ)
mléčné zuby
- 1014) *dūdh ke dāṭṭ na ṭīṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. nemít zkušenost, 2. být dítě
- 1015) *battīsī khil'nā* (MK+VMŠ)
usmívat se tak, že jsou vidět všechny zuby
- 1016) *battīsī dikhānā* (MK+VMŠ)
smát se tak nezdvořile, až jsou vidět zuby
- 1017) *battīsī peṭ mē dāl'nā* (VMŠ)
zmlátit
- 1018) *battīsī baj'nā* (MK)
cvakat zuby zimou

JAZYK

- 1019) *katar'nī-sī zabān cal'nā* (MK)
říci, co přijde na mysl bez velkého přemýšlení

- 1020) *gaj bhar kī jībh honā* (MK+VMŠ)
1. velmi dychtit se najíst, 2. hodně mluvit, 3. hodně nadávat, 4. zveličovat svou situaci
- 1021) *zabān ulaṭnā* (VMŠ)
1. mluvit, promluvit, 2. pokaždé říkat něco jiného
- 1022) *zabān kāṭkar denā* (VMŠ)
slíbit napevno
- 1023) *zabān kāṭnā* (MK+VMŠ)
1. nemluvit pravdu, 2. nevyslyšet prosbu, 3. porušit vlastní slib, 4. projevit žal, lítost
- 1024) *zabān kāṭlenā* (MK)
tvrdě potrestat
- 1025) *zabān kātez* (MK)
být v řeči prudký, agresivní, hádavý
- 1026) *zabān kāśer* (MK)
ten, kdo přehání při mluvení
- 1027) *zabān ke nīce zabān honā/ rakh'nā* (MK+VMŠ)
říkat dvě různé věci, něco říct a popřít to
- 1028) *zabān ko mūh mẽ rakh'nā* (VMŠ)
držet jazyk na uzdě, nemluvit zbytečně
- 1029) *zabān khīc'nā* (MK+VMŠ)
tvrdě potrestat za nevhodné nebo neslušné mluvení (viz *zabān kāṭlenā*)
- 1030) *zabān khul'nā* (MK+VMŠ)
mluvit, něco říci
- 1031) *zabān khol'nā* (MK)
mluvit, říkat, namítat nebo si stěžovat
- 1032) *zabān ghis jānā/ghis jānā* (MK+VMŠ)
několikrát opakovat, mluvením se unudit
- 1033) *zabān cal'nā* (MK)
1. mluvit velmi rychle, 2. mluvit s plnou pusou 3. užívat nevhodná slova
- 1034) *zabān calānā* (MK)
1. mluvit rychle, 2. mluvit s plnou pusou, 3. mluvit drze, užívat nevhodná a neslušná slova
- 1035) *zabān calāne/calāe kī roṭī khānā* (MK)
živit se lichocením, pochlebováním
- 1036) *zabān ṭūṭnā* (MK+VMŠ)
1. malé dítě přijít do takové situace, kdy může vyslovit obtížná slova a spřežky, moci říct obtížná slova (dítě), mluvit zřetelně, 2. mít problémy s mluvením (ironicky)
- 1037) *zabān ḍāl'nā* (VMŠ)
1. zeptat se, 2. žádat
- 1038) *zabān dabākar kah'nā/bol'nā/ dabī zabān se bol'nā* (MK+VMŠ)
mluvit se strachem, váhavě, potichu
- 1039) *zabān denā/hār'nā* (MK+VMŠ)
slíbit, dát slib
- 1040) *zabān pakar'nā/thām'nā/dhar'nā* (MK+VMŠ)
1. skočit někomu do řeči, přerušit ho, nenechat mluvit, 2. hledat chyby v něčí řeči
- 1041) *zabān par ānā* (MK+VMŠ)
promluvit (něco přijít na jazyk), chtít něco říct
- 1042) *zabān par caṭh'nā* (MK)
umět nazpaměť, mít v paměti
- 1043) *zabān par tālā lag'nā* (MK)
nesmět, nemoci něco říct
- 1044) *zabān par banā rah'nā/honā* (MK)
pamatovat si
- 1045) *zabān par rakh'nā* (VMŠ)
1. ochutnat, 2. vzpomínat, zmiňovat
- 1046) *zabān par lānā* (MK+VMŠ)
řici
- 1047) *zabān par honā/dharā honā* (VMŠ)
náhle promluvit/vzpomenout si
- 1048) *zabān band kar'nā* (MK+VMŠ)
1. (o mluvčím) zmlknout, 2. přikázat zmlknout, nedovolit promluvit, 3. porazit v diskuzi
- 1049) *zabān band honā* (MK+VMŠ)
1. mlčet, nemít odvalu promluvit, 2. být poražen v hádce
- 1050) *zabān badal'nā/palaṭnā* (MK+VMŠ)
popírat svým mluvením, porušovat své slovo
- 1051) *zabān bigar'nā* (MK+VMŠ)
1. zvyknout si mluvit vulgárně, nadávat, 2. být mlsný, zvyknout si jíst dobrá a kořeněná jídla
- 1052) *zabān mẽ kāṭe honā* (VMŠ)
mít sucho v puse, mít žízeň
- 1053) *zabān mẽ (yā par) tālā lagānā* (MK)
muset mlčet
- 1054) *zabān mẽ/par lagām denā* (VMŠ)
příkaz, aby člověk mluvil s rozmyslem

1055) *zabān mē lagām na honā* (MK)
mluvit bez přemýšlení, co mě zrovna napadne,
vhodně i nevhodně mluvit

1056) *zabān rok'nā* (VMŠ)
umlčet

1057) *zabān laṛānā* (MK+VMŠ)
1. diskutovat, dohadovat se, 2. snažně prosit, žádat

1058) *zabān sābhāl'nā/sābhāl'kar bol'nā*
(MK+VMŠ)
užívat vhodná slova, mluvit s rozmyslem

1059) *zabān sīnā* (VMŠ)
mlčet

1060) *zabān se nikal'nā* (VMŠ)
1. promluvit, aniž by člověk chtěl, 2. vyslovovat
(děti)

1061) *zabān se nikāl'nā* (MK+VMŠ)
1. mluvit, 2. vyslovovat

1062) *zabān hilānā* (MK+VMŠ)
mluvit, něco říkat

1063) *dabī āvāz/zabān se koī bāt kah'nā* (MK+VMŠ)
mluvit s bázní

1064) *jībh ukhār'nā/kāṛh'nā* (MK)
tvrdě ztrestat

1065) *jībh kar'nā* (MK+VMŠ)
žvanit, drze odvětit, přehánět

1066) *jībh kāṭ lenā* (MK)
vyhrožovat tvrdým trestem, viz *zabān kāṭ lenā*

1067) *jībh ke nīce jībh honā* (VMŠ)
nedržet slovo

1068) *jībh khol'nā* (MK+VMŠ)
něco říci, viz *zabān khol'nā*

1069) *jībh cal'nā/baṛh'nā* (VMŠ)
mluvit

1070) *jībh calānā* (MK+VMŠ)
1. vychloubat se, přehánět, viz *zabān calānā*, 2. být
mlsný, vybíravý

1071) *jībh nikāl'nā* (MK+VMŠ)
1. hrozit trestem, viz *zabān khīc'nā*, 2. vyplazovat
jazyk

1072) *jībh pakar'nā* (MK+VMŠ)
1. nenechat mluvit, viz *zabān pakar'nā*, 2. zavázat
někoho slibem

1073) *jībh par sarasvatī bas'nā* (MK+VMŠ)
být velký učenec, básník nebo řečník

1074) *jībh band kar'nā* (VMŠ)
nenechat mluvit, být zticha

1075) *jībh laṛānā*
hodně mluvit, mluvit bez rozmyslu, zbytečně se
hádat

1076) *jībh hilānā* (MK+VMŠ)
něco říct, viz *zabān hilānā*

1077) *ras'nā khol'nā* (MK+VMŠ)
pochválí mlčení promluvit

1078) *ras'nā tālū se lagānā* (MK+VMŠ)
přestat mluvit, mlčet

RTY

1079) *oṭh kāp'nā* (VMŠ)
1. velmi se naštvat, 2. cítit velkou zimu

1080) *oṭh cabānā/kāṭ'nā* (MK+VMŠ)
skousnout spodní ret zuby a vyjádřit tím zlost

1081) *oṭh kāle paṛ'nā/honā* (VMŠ)
1. skončit doba dětství, 2. narůst knír

1082) *oṭh khul'nā* (VMŠ)
vyzradit tajemství – promluvit

1083) *jān hōṭhō par ānā/honā* (MK)
být na pokraji smrti, mít smrt na jazyku

1084) *hōṭh cāṭ'nā* (MK+VMŠ)
mít chuť na něco dobrého (ještě si dát trochu),
vzpomenout si na chuť něčeho dobrého, olizovat se

1085) *oṭh cūs'nā* (VMŠ)
políbit

1086) *oṭh jakar'nā/rakh'nā* (VMŠ)
nepromluvit

1087) *oṭh tak na hil'nā* (VMŠ)
1. zůstat zticha, 2. nic neříct

1088) *oṭh dabānā* (VMŠ)
1. zdráhat se mluvit, 2. nic neříct

1089) *oṭh phaṛak'nā* (VMŠ)
1. být naštvaný, 2. přát si něco říct

1090) *hōṭh par bāt rah'nā* (MK)
mít takovou vzpomínku, kterou nelze vyjádřit slovy

- 1091) *hōṭh bic'kānā* (MK+VMŠ)
nespokojeně se šklebit, tvářit
- 1092) *oṭh burr'kānā/phurr'kānā* (VMŠ)
vyjadřovat nespokojenost/pohrdání
- 1093) *hōṭh sī/sīkar lenā* (MK+VMŠ)
ztichnout, držet jazyk za zuby
- 1094) *hōṭh sūkh'nā* (MK)
mít velkou žízeň
- 1095) *hoṭhō par jān ānā* (MK)
mít smrt na jazyku
- 1096) *hōṭhō par tālā jar'nā* (MK)
nenechat promluvit, zakázat mluvit
- 1097) *hōṭh hil'nā* (MK+VMŠ)
mluvit; mluvit velmi pomalu
- 1098) *hōṭh hilānā* (VMŠ)
mluvit/pomalou mluvit
- 1099) *oṭhō oṭhō mē koī bāt kah'nā* (VMŠ)
mluvit velmi pomalu
- 1100) *oṭhō oṭhō mē baṭ'baṭānā* (VMŠ)
lehce projevovat nespokojenost
- 1101) *oṭhō mē hās'nā* (VMŠ)
lehce se smát, usmívat se
- 1102) *oṭhō par na ānā* (VMŠ)
vůbec nepromluvit
- 1103) *oṭhō par nāc'nā/rakhā honā* (VMŠ)
dobře si pamatovat
- 1104) *oṭhō se khānā/toṭ'nā* (VMŠ)
něco velmi jemného, křehkého
- BRADA**
- 1105) *ṭhoṭī pakaṭ'nā/ṭhoṭī mē/par hāth denā*
(MK+VMŠ)
mít rád, lichotit, udělat laskavost
- 1106) *ṭhoṭī par hāth dhar'kar/rakh'kar baiṭh'nā*
(MK+VMŠ)
usednout s ustaranou myslí
- KRK**
- 1107) *khūn gardan/sir par caṭh'nā/savār honā*
(MK+VMŠ)
být připraven někoho zabít
- 1108) *gar'dan uṭh'nā/ uṭhānā* (MK+VMŠ)
protivit se
- 1109) *gar'dan uṭānā/utār'nā/kāṭ'nā* (MK+VMŠ)
utnout hlavu, zabít
- 1110) *gar'dan ēṭhī rah'nā* (MK+VMŠ)
být domýšlivý, nadutý, naštvaný
- 1111) *gar'dan jhuk'nā* (MK+VMŠ)
1. sklonit hlavu, uznat porážku, 2. stydět se, 3. být v bezvědomí
- 1112) *gar'dan jhukānā* (VMŠ)
být podřízený
- 1113) *gar'dan dabānā* (MK)
nemoci něco udělat, vydržet
- 1114) *gar'dan dab'nā* (MK)
být velmi vděčný, neprotivit se
- 1115) *gar'dan na uṭhānā/uṭh'nā* (MK+VMŠ)
1. stydět se, 2. být nemocen, 3. vše snášet
- 1116) *gar'dan nāp'nā* (MK+VMŠ)
1. trestat, zostuzovat, urážet, 2. chytit za krk a vyvést ven
- 1117) *gar'dan nācīz honā* (VMŠ)
nebýt důležitý
- 1118) *gar'dan pakaṭ'kar karā lenā* (MK+VMŠ)
vyvíjet nátlak, nutit někoho něco udělat
- 1119) *gar'dan pakaṭ'kar nikāl'nā* (MK)
vyhodit urážlivě, ponižujícím způsobem
- 1120) *gar'dan par* (VMŠ)
mít na starosti, na krku
- 1121) *gar'dan par churī pher'nā/calānā* (MK+VMŠ)
1. podříznout, trýznit, 2. jednat nespravedlivě, pro dosažení svého uškodit druhému
- 1122) *gar'dan par juā rakh'nā* (MK+VMŠ)
mít na sobě velké břemeno, přenést odpovědnost
- 1123) *gar'dan par tal'vār calānā* (MK)
velmi uškodit
- 1124) *gar'dan par bojh honā* (VMŠ)
nelíbit se
- 1125) *gar'dan par lenā* (VMŠ)
být vinen vraždou
- 1126) *gar'dan par savār honā* (MK+VMŠ)
otrávovat, nepřestat obtěžovat

1127) *gar'dan par hāth denā/dāl'nā* (VMŠ)
1. urážet, 2. projevovat lásku

1128) *gar'dan phās'nā* (MK+VMŠ)
upadnout do nesnází

1129) *gar'dan mār'nā* (MK+VMŠ)
useknout hlavu, velice uškodit

1130) *gar'dan mē hāth denā/dāl'nā* (MK)
chytit za krk a vyhodit ven

1131) *gar'dan ret'nā* (MK)
oklamat a vzít peníze, okrást

1132) *gar'dan hilānā* (VMŠ)
odmítat

HRDLO

1133) *kāṭh kar'nā* (VMŠ)
pamatovat si, vzpomenout si

1134) *kāṭh kā hār honā* (MK+VMŠ)
1. velmi milovaný, 2. být nablízku, neopustit

1135) *kāṭh ke nīce utar'nā* (VMŠ)
jíst a pít

1136) *kāṭh khul'nā* (MK+VMŠ)
promluvit

1137) *kāṭh phūṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. mluvit, 2. vydat hlasu, 3. odpovědět, 4. mutovat, 5. dobře začít vyslovovat

1138) *kāṭh mē dāl'nā* (VMŠ)
jíst, pít

1139) *kāṭh mē baiṭh'nā* (VMŠ)
umět z paměti, pamatovat si, 2. podnítit, inspirovat

1140) *kāṭh mē prāṇ aṭ kānā/prāṇ kāṭh tak ānā* (VMŠ)
1. být blízko smrti, 2. být velmi ustaraný

1141) *kāṭh mē sarasvatī baiṭh'nā/virāj'nā* (VMŠ)
všechno znát, všechno se naučit

1142) *galā ānā* (VMŠ)
mít zánět v krku

1143) *galā kāṭ'nā* (MK)
1. způsobit pálení nebo svědění v krku, 2. někomu ublížit, okrást, podříznout, uříznout hlavu

1144) *galā jal'nā* (MK)
slabý hlas se vyjasnit

1145) *galā ghuṭ'nā* (MK+VMŠ)
dusit se, z kouře ztěžka dýchat

1146) *galā ghōṭ'nā/dabānā* (MK+VMŠ)
1. zmačknout hrdlo, že není možné dýchat, udusit, 2. zničit, zavraždit, 3. činit nátlak, 4. škodit, ničit

1147) *galā chuṛā'nā* (MK+VMŠ)
zbavit se, osvobodit se

1148) *galā chūṭ'nā* (MK)
být zbaven, osvobozen

1149) *galā dabānā* (MK)
pod nátlakem někoho přimět něco udělat, nátlakem získat peníze

1150) *galā pakar'nā* (MK)
určit někoho za něco odpovědným, dát odpovědnost

1151) *galā paṛ'nā/baiṭh'nā* (MK)
kvůli otoku, nachlazení, ochraptění z mluvení nebo zpívání nevycházet čistý hlas, mít pozměněný hlas

1152) *galā phās'nā* (VMŠ)
být bezmocný

1153) *galā phāsānā* (MK+VMŠ)
1. způsobit někomu těžkosti, potíže, 2. vzít na sebe nějakou nesnadnou odpovědnost

1154) *galā phāṛ'nā* (MK+VMŠ)
nahlas křičet

1155) *galā phirānā* (VMŠ)
vydávat zvuky podle rytmu a melodie

1156) *galā phūl'nā* (VMŠ)
opuchnout

1157) *galā bādh'nā/bādh'nā* (VMŠ)
oženit/vdát se

1158) *galā bhar ānā* (MK)
přemírou emocí nemoci promluvit, rozplakat se

1159) *galā ret'nā* (MK+VMŠ)
1. říznout do krku, 2. velice ublížit, uškodit

1160) *gale utar'nā* (MK)
1. ulpět, usadit se v myslí, 2. polykat, jít do žaludku

1161) *gale kā ḍhol honā* (VMŠ)
nechtělá odpovědnost, břímě

1162) *gale kā phandā honā* (VMŠ)
potíže, problém

- 1163) *gale kā hār honā/banānā* (MK+VMŠ)
1. velmi milá věc, osoba, 2. vždy přítomná osoba, věc
- 1164) *gale kī haḍḍī honā/ban'nā* (VMŠ)
příčina, důvod špatné pověsti
- 1165) *gale ke nīce utar'nā* (MK+VMŠ)
1. usadit se v mysli (*gale utar'nā*), 2. být spolknut, rozmělněn, 3. jíst, 4. nutit vzpomenout
- 1166) *gale gale pānī mē honā/ḍīb'nā* (VMŠ)
být ve špatné situaci
- 1167) *gale paṛ'nā* (MK+VMŠ)
1. bydlet u někoho proti jeho přání, obtěžovat, 2. proti svému přání obdržet nějakou věc, trápení atd.
- 1168) *gale parā ḍhol bajānā* (VMŠ)
z donucení, bezmoci něco dělat
- 1169) *gale par churī calānā/pher'nā* (MK+VMŠ)
velmi uškodit, poškodit
- 1170) *gale bādh'nā/bādh'nā/maṛh'nā* (MK+VMŠ)
1. uvalit na někoho něco proti jeho přání, 2. oženit/vdat proti vůli dotyčného, 3. být s někým proti své vůli
- 1171) *gale bājī kar'nā* (VMŠ)
1. klasicky zpívat, 2. rozezpívat se, cvičit se ve zpěvu
- 1172) *gale māā ḍāl'nā* (MK)
zvolit si ženicha, vzít si za muže
- 1173) *gale mil'nā* (VMŠ)
odstranit nepřítelství
- 1174) *gale mē aṭak'nā* (VMŠ)
způsobovat nepříjemnosti, nepohodu
- 1175) *gale mē ghāḥ bādh'nā* (VMŠ)
dělat obtížnou práci
- 1176) *gale mē cakkī kā pāt/patthar bādh'nā* (VMŠ)
silou přenést/přijmout několikrát větší zodpovědnost
- 1177) *gale mē zājīr/juā paṛ'nā* (MK+VMŠ)
nechtěná svatba, ztratit po svatbě svobodu; VMŠ – být nepřijemný
- 1178) *gale mē ḍhol ḍāl kar bajānā* (VMŠ)
něco veřejně vytroubit
- 1179) *gale mē thūk aṭak'nā* (VMŠ)
1. nemoci říct, 2. mít obtíže s mluvením
- 1180) *gale mē phāṣī ḍāl'nā* (MK)
velice trápit
- 1181) *gale mē laṭak'nā* (VMŠ)
velmi milovat
- 1182) *gale mē haḍḍī laṭ'kānā/bādh'nā* (VMŠ)
mít u sebe příčinu své hanby špatné pověsti
- 1183) *gale lagānā* (MK+VMŠ)
1. obejmout, 2. osvojit si
- 1184) *gale na utar'nā (bāt ādi)* (MK)
nelíbit se, nezamlouvat se
- 1185) *gale se utār'nā* (VMŠ)
jíst s nechutí
- 1186) *gale se lagānā/cip'kānā* (VMŠ)
s láskou se objímat, udobřit se
- 1187) *prāṇ kaṇṭh yā gale mē ānā* (MK)
být velmi neklidný, rozčilený
- 1188) *prāṇ gale (yā) mūh tak ānā* (MK)
1. být na pokraji smrti, 2. soužit se, velmi se trápit

HRUĎ, PRSA (SRDCE)

- 1189) *ap'nī chātī par hāth rakh'kar kah'nā* (VMŠ)
dát si ruku na srdce
- 1190) *gaj bhar kī chātī honā // chātī gaj bhar kī honā* (MK+VMŠ)
velké úsilí/nadšení, velká odvaha, hrdinství
- 1191) *chātī uṛī jānā* (VMŠ)
trápit se, být nesvůj trápením
- 1192) *chātī um'ī ānā* (VMŠ)
dojmout se/ ztratit se ve vzpomínkách
- 1193) *chātī kar'nā* (VMŠ)
odvážít se
- 1194) *chātī kā jam honā* (VMŠ)
kdo otravuje, působí starosti
- 1195) *chātī kūṭ'nā/pīṭ'nā* (MK+VMŠ)
ze smutku nebo velké závistí/žárlosti se bít v prsa, držet smutek
- 1196) *chātī ke kivār khul'nā* (VMŠ)
1. získat poznání, 2. velká radost, 3. hodně řečí
- 1197) *chātī khol'nā* (VMŠ)
1. být šlechetný, 2. být neposkvrněnou mysl
- 1198) *chātī chal'nī honā/ho jānā* (MK+VMŠ)
trápit se, mít bolavé srdce (viz *kalejā chal'nī honā*)

- 1199) *chāṭī jal'nā* (MK+VMŠ)
1. nemoci něco strávit a cítit proto v srdci zášť, žárlivost. 2. závist, žárlivost, 3. smutek, duševní bolest, trápení
- 1200) *chāṭī jurā'nā/ṭhaṇḍī/sītal honā* (MK+VMŠ)
klidná a veselá mysl (viz *kalejā ṭhāḍā honā*)
- 1201) *chāṭī ṭhaṇḍī kar'nā* (MK)
odstranit bolest duše
- 1202) *chāṭī ṭhuk'nā* (VMŠ)
1. věřit, důvěřovat, 2. mít odvahu
- 1203) *chāṭī ṭhok kar kah'nā* (MK)
odvážně slíbit udělat nějakou obtížnou práci
- 1204) *chāṭī tale rakh'nā* (VMŠ)
1. velmi milovat, 2. ponechat u sebe
- 1205) *chāṭī tale rah'nā* (VMŠ)
1. být před očima, 2. být velmi milý pro někoho
- 1206) *chāṭī tān kar* (MK)
hrdě, pyšně
- 1207) *chāṭī thām kar rah jānā* (MK+VMŠ)
ovládnout se, přemoci se, nedat najevo pocity
- 1208) *chāṭī dahal'nā* (MK)
bát se
- 1209) *chāṭī dunī honā* (MK)
rozkvést nadšením, být velmi nadšený
- 1210) *chāṭī denā* (MK+VMŠ)
kojit, dát dítěti do úst prs
- 1211) *chāṭī dhak se ho jānā* (MK)
být udiven, překvapen
- 1212) *chāṭī dhaṇak'nā* (MK+VMŠ)
ze strachu, obav se rozbušit srdce
- 1213) *chāṭī nikāl kar cal'nā* (MK+VMŠ)
nadutě, pyšně jít
- 1214) *chāṭī pak jānā* (MK+VMŠ)
z trápení se omrzet (viz *kalejā pak jānā*)
- 1215) *chāṭī patthar kī kar'nā/chāṭī ko patthar kar'nā* (MK+VMŠ)
zatvrdit srdce, že na něho nepůsobí žádné trápení (viz *kalejā patthar kā kar'nā*)
- 1216) *chāṭī par jhel'nā* (VMŠ)
sám snášet trápení
- 1217) *chāṭī par khaṛā honā/caṛh'nā/savār honā* (MK+VMŠ)
trápit někoho, trestat
- 1218) *chāṭī par kā patthar/pahār* (MK)
znepokojivá záležitost
- 1219) *chāṭī par dhar kar le jānā* (VMŠ)
vzít si na onen svět s sebou
- 1220) *chāṭī par patthar rakh'nā* (VMŠ)
1. zatvrdit srdce, 2. mlčky snášet
- 1221) *chāṭī par bāl honā* (VMŠ)
1. být šlechetný, 2. hrdinství, odvaha
- 1222) *chāṭī par mūḡ dal'nā* (VMŠ)
trápit
- 1223) *chāṭī par sṅṅ loṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. trápit se závistí/žárlivostí, 2. velké trápení, vnitřní bolest, 3. strach
- 1224) *chāṭī phaṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. veliký zármutek, trápení, 2. velká zášť/závist/žárlivost
- 1225) *chāṭī phāṛ'kar* (MK)
s velikým úsilím
- 1226) *chāṭī phulānā* (MK+VMŠ)
pyšnit se, vychloubat se
- 1227) *chāṭī phūl uṭh'nā* (MK)
velká radost
- 1228) *chāṭī bhar ānā* (MK+VMŠ)
1. láskou srdce přetékat radostí, 2. prsa se nalít mlékem, 3. rozněžnit se, roztát soucitem
- 1229) *chāṭī masos'nā* (VMŠ)
trápení v srdci
- 1230) *chāṭī sulag'nā* (MK)
mít v srdci zášť/žárlivost, trápení
- 1231) *chāṭī se patthar ṭal'nā / chāṭī se bojh utar'nā* (MK+VMŠ)
1. zbavit se nějaké velké starosti, 2. vdát dceru
- 1232) *chāṭī se lagākar rakh'nā* (MK+VMŠ)
mít velice rád a mít u sebe
- 1233) *chāṭī se lagānā* (MK+VMŠ)
obejmout (viz *sīne se lagānā*)
- 1234) *chāṭī hulas'nā* (MK)
mít radost

1235) *patthar kī chāṭī* (MK)
silné srdce (člověk silný duševně)

1236) *harṣ se chāṭī phūl uṭh' nā* (MK)
veliká radost

SRDCE

1237) *kaccā dil* (MK+VMŠ)
neodvážný, bázlivý člověk

1238) *dil aṭak' nā* (MK+VMŠ)
zalíbit se, mít rád

1239) *dil aṭ' kānā* (VMŠ)
soustředit se

1240) *dil ānā* (MK+VMŠ)
líbit se

1241) *dil uk' tānā* (MK)
mít starosti, nelíbit se něco

1242) *dil ucaṭ' nā* (MK+VMŠ)
mít utrápenou mysl

1243) *dil ucāṭ' honā* (MK+VMŠ)
nelíbit se, omrzet se

1244) *dil/hṛday uchal' nā* (MK)
být bez sebe radostí

1245) *dil umaṭ' nā* (MK+VMŠ)
radovat se, mít radost

1246) *dil ulaṭ' nā* (MK+VMŠ)
omrzet se; být na zvracení; nemít se pod kontrolou

1247) *dil kaccā kar' nā* (MK)
ztratit odvahu, neodvažovat se

1248) *dil kaṭā kar' nā* (MK+VMŠ)
mít odvahu na překonání obtíží, zatvrdit se

1249) *dil kabāb honā* (MK+VMŠ)
sžít se

1250) *dil/hṛday kāp' nā* (MK)
velmi se bát

1251) *dil kā kāval khil' nā* (VMŠ)
mít radost, radovat se

1252) *dil kā kamal khil' nā* (MK)
velice se zaradovat

1253) *hṛday kā kāṭā* (MK)
věc, která sžírání, vadí vnitřně

1254) *dil kā kālā/khoṭā* (MK)
zloduch, podlec, podvodník

1255) *dil kā gavāhī denā* (MK+VMŠ)
1. mít důvěru, věřit, být si jist, 2. být vhodný (co radi
srdce)

1256) *dil kā gubār/bukhār/bhaṭās nikāl' nā*
(MK+VMŠ)
dát průchod citům, projevit vnitřní pocity, vylít si
srdce

1257) *dil kā bād' sāh* (MK+VMŠ)
1. kdo je úctyhodný, 2. být svěhlavý, vrtošivý

1258) *dil kī kalī khil' nā* (MK+VMŠ)
zaradovat se

1259) *dil/hṛday kī gāṭh khol' nā* (MK+VMŠ)
odstranit zášť

1260) *dil kā bhar jānā* (VMŠ)
znechutit se, omrzet se

1261) *hṛday kā hār* (MK)
velmi milá osoba nebo věc

1262) *hṛday kālā honā* (MK)
mít černou duši

1263) *dil kī dil mē rah' nā* (MK+VMŠ)
nenaplnit se přání

1264) *dil kī phāṣ* (MK+VMŠ)
bolest v srdci, vnitřní bolest

1265) *dil kī lagī bujhānā* (VMŠ)
uklidnit bolest v srdci

1266) *dil kī havas nikāl' nā* (MK)
splnit přání, naplnit se touha

1267) *dil kuṭh' nā* (VMŠ)
trápit se, bolet srdce

1268) *dil kuṭhānā* (VMŠ)
trápit, způsobovat bolest srdce

1269) *dil kumh' lānā* (VMŠ)
1. být zoufalý, 2. trápit se, být smutný

1270) *dil ke ar' mān nikal' nā* (MK)
splnit se touha, přání

1271) *dil ke dar' vāze khol' nā* (VMŠ)
vylívat si srdce, říkat niterní záležitosti

1272) *dil ke phaphole phūṭ' nā/phoṭ' nā* (MK+VMŠ)
říkat nepřijemné věci, drásat někoho řečmi/vylít si
srdce

- 1273) *dil ke qarār ānā/honā/mil'nā* (MK+VMŠ)
mít klid v duši
- 1274) *hḥday ko ched'nā* (MK)
velice zarmoutit, trápit
- 1275) *dil ko masos'nā* (VMŠ)
potlačit hněv
- 1276) *dil ko lag'nā* (MK)
dotknout se hluboce srdce, hluboce zapůsobit
- 1277) *dil ko lagānā* (VMŠ)
vzít si k srdci
- 1278) *dil khaḥak'nā* (MK+VMŠ)
nemít důvěru, pociťovat podezření, být na pochybách
- 1279) *dil khaḥḥā honā* (MK+VMŠ)
ošklivit si, cítit odpor, zášť
- 1280) *dil khil'nā* (MK+VMŠ)
radovat se
- 1281) *dil khol'kar* (MK+VMŠ)
velice uctivě, velmi pěkně
- 1282) *hḥday khol'nā* (MK)
vyjevit vnitřní záležitosti, otevřít se
- 1283) *dil cal'nā* (MK+VMŠ)
toužit, chtít
- 1284) *dil cīr kar dekh'nā* (VMŠ)
znát vnitřní stav, situaci někoho
- 1285) *dil curānā* (MK+VMŠ)
1. okouzlit, 2. nesoustředit se na nějakou práci
- 1286) *dil chīn lenā* (MK+VMŠ)
klamat, okouzlovat
- 1287) *dil/jī choḥā kar'nā* (MK+VMŠ)
ztratit odvahu, klesat na mysli
- 1288) *dil jam'nā* (MK+VMŠ)
líbit se
- 1289) *dil jamaī kar'nā* (VMŠ)
těšit, utěšovat
- 1290) *dil jamānā* (MK+VMŠ)
soustředit se, upřít pozornost
- 1291) *dil/hḥday jal'nā* (MK+VMŠ)
žárlit, závidět; cítit vnitřní bolest, trápit se
- 1292) *dil jalānā* (MK+VMŠ)
1. vyvolat závist, 2. provokovat, dopalovat, 3. trápit
- 1293) *dil jān se lagnā* (MK+VMŠ)
plně se soustředit
- 1294) *dil ḥaḥol'nā* (MK)
vyjevit duševní stav, vylít srdce (slovník H-Č – položit ruku na srdce)
- 1295) *dil ḥuk're-ḥuk're honā* (MK)
bolest srdce
- 1296) *dil/hḥday ḥūḥnā* (MK)
zoufat, nemít odvahu, elán
- 1297) *dil ḥaḥdā honā* (MK)
být v klidu, spokojený
- 1298) *dil ḥikāne lag'nā* (VMŠ)
být v klidu, zbavit se nervozity, neklidu, upokojit se
- 1299) *dil ḥikāne honā* (MK+VMŠ)
být trpělivý, spokojený
- 1300) *dil ḥuk'nā* (VMŠ)
být si jistý, rozhodnutý
- 1301) *dil ḥoḥk'nā* (MK+VMŠ)
rozhodnout se; zatvrdit srdce
- 1302) *dil ḥīb'nā* (MK+VMŠ)
být zoufalý, dělat si starosti
- 1303) *dil ḥhūḥh'nā* (VMŠ)
nahlédnout do duše, zkoumat hlubiny duše
- 1304) *dil ḥaḥap'nā* (VMŠ)
trápení z lásky/neklid
- 1305) *dil toḥ'nā* (MK+VMŠ)
ztratit odvahu
- 1306) *hḥday ḥarrānā* (MK)
být velmi bázlivý
- 1307) *dil ḥām'nā/ḥām'kar rah jānā* (VMŠ)
1. snášet, 2. uklidnit, uspokojit
- 1308) *dil dahal'nā* (MK+VMŠ)
být velmi bázlivý, bát se
- 1309) *dil dukhānā* (MK+VMŠ)
někoho duševně trápit
- 1310) *dil dekh'nā* (MK+VMŠ)
vyznat se v někom
- 1311) *dil denā* (MK+VMŠ)
1. položit život, 2. velmi milovat, 3. velmi se dřít, snažit

- 1312) *dil dhak'dhak kar'nā/dhakar'nā* (MK+VMŠ)
strachy být bez sebe, bát se
- 1313) *dil dhakar'pukar'kar'nā* (MK+VMŠ)
bát se, dělat si starosti
- 1314) *hṛday na honā* (VMŠ)
být tvrdý, drsný, přísný – nemít srdce
- 1315) *dil pak jānā/pak'nā* (MK+VMŠ)
1. dělat si starosti, 2. neprojevat zájem, nudit se
- 1316) *dil pakaṛ lenā/pak'rā jānā/pakaṛ kar baiṭh jānā* (MK+VMŠ)
dusit hněv, bolest, cítit velkou bolest
- 1317) *dil pak're phir'nā* (VMŠ)
být neúspěšný v lásce
- 1318) *hṛday patthar kar'nā/kaṛ lenā* (MK)
zatvrdit srdce, ztratit soucit
- 1319) *hṛday patthar ho jānā* (MK)
ztratit soucit
- 1320) *hṛday par churī cal'nā* (MK)
velmi trápit, otravovat
- 1321) *dil/hṛday par patthar rakh'nā* (MK)
tíše snášet zranění, křivdy
- 1322) *dil par/mē nakś honā* (MK+VMŠ)
usadit se na mysl, v srdci
- 1323) *dil par mail ānā* (VMŠ)
cítit zášť
- 1324) *hṛday par vajr^a gir'nā* (MK)
velmi tvrdá bolest
- 1325) *dil par sāp loṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. být nesvůj zármutkem, 2. sžírat se
žárlostí/zármutkem, 3. něco se nelíbit
- 1326) *dil par hāth rakh'nā* (MK+VMŠ)
1. uklidnit, upokojit, 2. přísahat, říci pod přísahou, 3.
říci otevřeně, naplno
- 1327) *dil/hṛday pasij'nā* (MK+VMŠ)
usedat srdce, pocítit soucit
- 1328) *dil pānā* (VMŠ)
podívat se někomu do srdce, zjistit hlubiny duše,
prokouknout někoho
- 1329) *hṛday pighal'nā* (MK)
usedat srdce, pocítit soucit
- 1330) *dil pīche paṛ'nā* (VMŠ)
rozptýlením se rozveselit
- 1331) *dil/hṛday phaṭ'nā/phaṭ jānā* (MK+VMŠ)
být lhostejný, nemít dostatek lásky; nenávist
- 1332) *dil phir'nā* (MK+VMŠ)
nemít zájem, být lhostejný
- 1333) *dil fīkā honā* (VMŠ)
nenávidět, nesnášet
- 1334) *dil pher denā* (VMŠ)
znenávidět si
- 1335) *dil baṛh'nā* (MK+VMŠ)
mít odvahu
- 1336) *dil baṛhānā* (MK+VMŠ)
podporovat, povzbuzovat
- 1337) *dil balliyō/bāśō uchal'nā* (MK)
mít velikou radost
- 1338) *dil bahal'nā* (MK)
bavit se, na chvíli odhodit starosti
- 1339) *dil bah'lānā* (MK+VMŠ)
bavit se
- 1340) *dil bāg bāg honā* (MK+VMŠ)
mít velikou radost, být v sedmém nebi
- 1341) *dil bujh'nā* (MK+VMŠ)
klesat na mysl, nemít radost
- 1342) *dil/hṛday baiṭhā jānā/baiṭh'nā* (MK+VMŠ)
1. ztratit vědomí, 2. být nesvůj (strachy, starostmi)
- 1343) *dil bhaṭak'nā* (MK+VMŠ)
mít neklidnou mysl, myšlenky běhat sem a tam
- 1344) *dil/hṛday bhar ānā* (MK+VMŠ)
být dojat, cítit lítost, být slitovný
- 1345) *dil bhar'nā* (MK+VMŠ)
1. být spokojený, po ničem netoužit, 2. všechny
touhy se splnit, 3. toužit
- 1346) *dil bhārī honā* (MK)
mít starosti na srdci
- 1347) *hṛday math'nā* (MK)
způsobit velký neklid, zmatek
- 1348) *dil mar jānā* (VMŠ)
klesat na mysl, nemít radost, nadšení
- 1349) *dil masos kar rah jānā* (MK+VMŠ)
uklidňovat, potlačit v sobě hněv, smutek...
- 1350) *hṛday masos'nā* (MK)
způsobit velkou duševní újmu, ublížit

- 1351) *dil mā'r'nā* (VMŠ)
potlačit svá přání, ukáznit se
- 1352) *dil mil'nā* (MK+VMŠ)
láska, soulad mezi více osobami, přátelství
- 1353) *hṛday mūh ko ānā* (MK)
trápit se, být nervózní kvůli nějaké těžkosti, bolesti
- 1354) *dil/hṛday mē āg lagānā* (MK+VMŠ)
dopálit někoho
- 1355) *dil mē ānā* (MK+VMŠ)
nápad, názor – co přijde na mysl
- 1356) *dil mē kāṭā sā khaṭak'nā* (VMŠ)
nelíbit se
- 1357) *dil mē khub'nā/gar'nā* (MK+VMŠ)
usadit se v srdci, velmi se líbit, mít velmi rád
- 1358) *dil/hṛday mē gāḥ/girah paṛ'nā* (MK+VMŠ)
začít pocívat nenávisť, zášť
- 1359) *hṛday mē gud' gudī uṭh'nā* (MK)
v duchu se radovat
- 1360) *dil/hṛday mē ghar kar'nā* (MK+VMŠ)
být velmi milý pro někoho, získat zvláštní místo v něčím srdci
- 1361) *dil mē cubh'nā* (MK+VMŠ)
být neoblíbený, otravný
- 1362) *dil mē cor baiṭh'nā/rakh'nā* (MK+VMŠ)
mít tajemství, neříkat všechno
- 1363) *dil mē jahag kar'nā* (MK+VMŠ)
získat důvěru, úctu, být oblíbený, milý
- 1364) *dil mē dil ḍāl'nā* (VMŠ)
ovlivnit mysl druhého
- 1365) *dil mē phaphole paṛ'nā* (MK+VMŠ)
trápit se, mít rozedrané srdce
- 1366) *dil mē faraq/bal ānā/paṛ'nā* (MK+VMŠ)
nemít rád, začít nenávidět
- 1367) *dil/hṛday mē bas'nā* (MK)
usadit se v srdci, získat v něčím srdci své místo
- 1368) *hṛday mē basānā* (MK)
velice milovat
- 1369) *dil mē mail lānā* (MK)
nemít rád, kydat na někoho špínu
- 1370) *dil/hṛday mē rakh'nā* (MK+VMŠ)
1. skrývat, 2. pamatovat si, 3. mít za zlé
- 1371) *hṛday mē sthān kar'nā* (MK)
mít rád
- 1372) *hṛday mē sthān denā* (MK)
mít rád
- 1373) *dil mailā kar'nā* (MK+VMŠ)
být zlomyslný/být nespokojený
- 1374) *dil rakh'nā* (MK+VMŠ)
splnit přání, uspokojit
- 1375) *dil ruk'nā* (VMŠ)
škytat/dělat si starosti
- 1376) *dil lag'nā* (MK+VMŠ)
1. cítit nadšení, zájem, 2. být s někým/u někoho rád
- 1377) *dil lagānā* (MK+VMŠ)
1. soustředit se, 2. milovat
- 1378) *dil lal'cānā* (VMŠ)
být přitahován, váben
- 1379) *dil lenā* (MK+VMŠ)
1. vzít život, 2. nahlédnout do někoho, prokouknout
- 1380) *dil loṭ'nā* (VMŠ)
dychtit, prahnout
- 1381) *hṛday vidīrṇ honā* (VMŠ)
velmi se trápit
- 1382) *dil samhāl'nā* (VMŠ)
ovládat se, krotit se
- 1383) *dil se uṭh'nā* (VMŠ)
chtít se něco dělat
- 1384) *dil se utar'nā/gir'nā* (MK+VMŠ)
1. klesnout v očích, 2. nelíbit se
- 1385) *dil se dūr kar'nā* (MK+VMŠ)
zapomenout
- 1386) *hṛday se lagānā* (MK)
obejmout
- 1387) *dil mē dhuā uṭh'nā* (VMŠ)
vzdychat, sténat
- 1388) *dil haṭ'nā/haṭjānā* (VMŠ)
přestat mít tolik rád
- 1389) *dil hal'kā kar'nā* (MK)
zmenšit se smutek, starosti – ulevit se
- 1390) *dil hāth mē kar'nā/rakh'nā/lenā* (MK+VMŠ)
někoho potěšit a pak ho dostat pod svou kontrolu

1391) *dil hāth mē lenā* (VMŠ)
držet pod kontrolou

1392) *dil hil'nā* (MK)
být bázlivý

1393) *hṛday hilānā* (MK)
postrašit, vystrašit

1394) *dil hī dil mē* (MK+VMŠ)
v duchu, pro sebe

1395) *hṛday hulas'nā* (MK)
v duchu se radovat

JÁTRA

1396) *kalejā uchal'nā* (MK+VMŠ)
rozčilením nebo obavou atd. se rozbušit (srdce),
překvapení/rozčilení

1397) *kalejā uṛā jānā* (VMŠ)
být velmi rozčilen, zoufalý

1398) *kalejā kaṛā kar'nā* (VMŠ)
odvážit se

1399) *kalejā kaṭ'nā* (VMŠ)
1. díra ve střevech, 2. krev v ruce, 3. bolest v srdci, 4.
žárlivost, zášť

1400) *kalejā kāp'nā* (MK+VMŠ)
být rozrušený strachy, vylekat se

1401) *kalejā kāṭ/nikāl kar denā* (VMŠ)
dát velice milou věc

1402) *kalejā kāṭ'nā/kāṭh'nā/nikāl'nā* (MK+VMŠ)
působit velkou bolest, trápení, škodit

1403) *kalejā khānā* (MK+VMŠ)
velmi trápit

1404) *kalejā khilānā* (VMŠ)
rozmazlovat

1405) *kalejā chal'nī/cal'nī kar'nā* (MK+VMŠ)
pošklebky, pošměšky apod. ranit, velmi rmoutit

1406) *kalejā chal'nī honā* (MK)
bolavé srdce od snášení smutku, trápení, být velmi
smutný z hrubých řečí

1407) *kalejā ched'nā* (MK+VMŠ)
mluvit ostře, zraňovat řečí, vést srdceryvné řeči

1408) *kalejā jal'nā* (MK)
být sužován smutkem, cítit psychickou bolest

1409) *kalejā jalānā* (VMŠ)
trápit

1410) *kalejā ṭuk're-ṭuk're/ṭuk-ṭuk honā/kar'nā*
(MK+VMŠ)
zármutekem zlomené srdce

1411) *kalejā ṭūṭ'nā* (MK)
ztratit odvahu, duševní energii

1412) *kalejā ṭhāḍā kar'nā* (MK+VMŠ)
poskytnout radost, klid, spokojenost

1413) *kalejā ṭhāḍā honā* (MK)
mít radost, klid, spokojenost

1414) *kalejā ḍol'nā* (VMŠ)
být velmi vystrašený

1415) *kalejā toṛ kar kamanā* (VMŠ)
velkým úsilím vzdělat peníze

1416) *kalejā thar-thar kar'nā* (MK)
třást se (tělo), polekat se

1417) *kalejā thām'kar baiṭh jānā/rah jānā*
(MK+VMŠ)
zastavit nápor zármutku, sklesle potichu sedět, trpět
zármutek

1418) *kalejā thām lenā yā pakar lenā* (MK)
potlačit zármutek, nedat najevo bolest

1419) *kalejā dahal'nā* (VMŠ)
být vylekaný

1420) *kalejā dūnā honā* (MK+VMŠ)
zvětšit se – odvaha

1421) *kalejā dhak-dhak kar'nā/ kar uṭh'nā/*
dhaṛak'nā (MK+VMŠ)
být strachy nesvůj, polekat se

1422) *kalejā dhak-se ho/rah jānā* (MK+VMŠ)
být ochromený strachy, na chvíli se zastavit (srdce)

1423) *kalejā dhaṛak'nā* (VMŠ)
bát se

1424) *kalejā nikāl'kar dhar/rakh denā* (MK+VMŠ)
1. obětovat velmi milou věc, 2. položit život, 3. říci
citlivou věc

1425) *kalejā nikāl'nā/nikāl lenā* (MK+VMŠ)
1. velmi trápit, 2. vzít život, zabít

1426) *kalejā pak jānā* (MK+VMŠ)
být neklidný, nesvůj z posměšků/krutých řečí nebo
trápení, trápit se

- 1427) *kalejā pakaṛ/masos kar rah jānā* (VMŠ)
uspokojit
- 1428) *kalejā patthar kā kar'nā* (MK+VMŠ)
1. ovládnout svou mysl, aby snesl velké trápení, 2. zatvrdit mysl, aby mohl udělat nějaký nelítostný čin
- 1429) *kalejā pasij'nā/pighal'nā / pānī honā* (MK+VMŠ)
pocítit soucit
- 1430) *kalejā phaṭ'nā* (MK+VMŠ)
veliká bolest, strašná trýzeň
- 1431) *kalejā bāsō/balliyō/hāthō uchal'nā* (MK+VMŠ)
1. štěstím mít radostnou mysl, 2. strachem, obavami nebo duševním ořesem bušit srdce
- 1432) *kalejā baiṭh'nā* (MK+VMŠ)
velké trápení nebo sklíčenost, ochabnout nadšení
- 1433) *kalejā mal'nā* (VMŠ)
zarmoutit, ublížit
- 1434) *kalejā masos'nā* (MK)
veliká vnitřní bolest, bezmocí zmlknout
- 1435) *kalejā mūh ko/mūh tak/ko ānā* (VMŠ)
trápit se, být nervózní kvůli nějaké těžkosti, bolesti
- 1436) *kalejā sann ho/rah jānā* (MK+VMŠ)
strnout, být bez sebe, leknout se
- 1437) *kalejā savāyā honā / hāth'bhar kā honā* (VMŠ)
1. odvážit se, 2. získat podporu
- 1438) *kalejā sulag'nā* (MK)
pronikavé trápení
- 1439) *kalejā sūkh'nā* (MK+VMŠ)
mít strach
- 1440) *kalejā hil'nā* (VMŠ)
velká strast
- 1441) *kalejā honā* (VMŠ)
odvaha
- 1442) *kaleje kā kaccā honā* (VMŠ)
nemít odvahu
- 1443) *kaleje kā ṭuk'ṛā* (MK+VMŠ)
syn ; být velmi milý pro někoho (VMŠ)
- 1444) *kaleje ke ṭuk'ṛe honā* (MK+VMŠ)
trápením mít zlomené srdce, velmi se rmoutit
- 1445) *kaleje ke nīce rakh'nā* (VMŠ)
1. velice střežit, 2. milovat
- 1446) *kaleje par coṭ lag'nā/ānā/pahūc'nā* (VMŠ)
velká bolest, zármutek
- 1447) *kaleje par churī calānā/pher'nā* (VMŠ)
velmi trápit, otravovat
- 1448) *kaleje par churī/barchī cal'nā* (MK)
velký zármutek/trápení, jízlivé poznámky
- 1449) *kaleje par ṭhaṇḍ honā/rah'nā / kalejā tar rah'nā* (VMŠ)
být bezstarostný, klidný
- 1450) *kaleje par patthar rakh'nā* (MK)
zatvrdit srdce
- 1451) *kaleje par sāp loṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. být nesvůj zármutkem , 2. šírat se žárlivostí/zármutkem, 3. něco se nelíbit
- 1452) *kaleje par hāth rakh'nā* (MK+VMŠ)
zeptat se svého srdce – dát si ruku na srdce; pravdivá věc, s níž se ztotožňujeme
- 1453) *kaleje par hāth rakh kar dekh'nā* (VMŠ)
říci se sebedůvěrou
- 1454) *kaleje mē āg lag'nā* (MK+VMŠ)
1. nenávisť, závist, 2. mít žízeň, 3. zármutek
- 1455) *kaleje mē kaṭār/tīr/bar'chī/bhālā cubh'nā* (MK+VMŠ)
být velmi smutný, ztrápený
- 1456) *kaleje mē kasak'nā* (VMŠ)
1. nelíbit se, 2. nenávidět
- 1457) *kaleje mē ghūṣā lag'nā* (VMŠ)
velký zármutek, smutek
- 1458) *kaleje mē cubh'nā* (MK+VMŠ)
1. trápit, 2. nelíbit se, 3. líbit se
- 1459) *kaleje mē chipākar rakh'nā* (VMŠ)
1. velmi střežit, 2. tajit
- 1460) *kaleje mē dāl'nā* (MK+VMŠ)
mít nablízku
- 1461) *kaleje mē baiṭh'nā/ghus'nā* (MK+VMŠ)
1. získat něčí důvěru, aby bylo možno proniknout do jeho srdce, 2. sdílet tajemství
- 1462) *kaleje se lagānā* (MK+VMŠ)
1. obejmout, 2. projevit lásku
- 1463) *kāṭh kā kalejā* (MK)
srdce bez soucitu – srdce z kamene

BŘICHO

1464) *ādhe peṭkhānā/rah'nā* (VMŠ)

být nenajedený, hladový

1465) *ek peṭke honā* (MK+VMŠ)

narození stejným rodičům, vlastní sourozenci

1466) *gah'rā peṭhonā* (MK+VMŠ)

1. kdo si nechává vše pro sebe, 2. kdo si přivlastňuje hodně věcí, je nečestný

1467) *dā se peṭchipānā* (MK+VMŠ)

tajit něco před někým, kdo tajemství stejně zná

1468) *peṭāiṭh'nā* (VMŠ)

bolet břicho

1469) *peṭkā kuttā honā* (VMŠ)

kdo všechno sní

1470) *peṭkāṭkar mar'nā* (VMŠ)

spáchat sebevraždu

1471) *peṭkāṭ'nā/peṭko dhokhā denā* (MK+VMŠ)

1. nevařit sytá jídla, žít velmi hospodárně, 2. nedat syté jídlo, dávat malou mzdu

1472) *peṭkā cakkar honā* (VMŠ)

dělat si starosti o živobytí

1473) *peṭkā jāyā honā* (VMŠ)

pokrevní, vlastní syn

1474) *peṭkā gah'rā honā* (VMŠ)

kdo neukazuje tajemství, chytrák

1475) *peṭkā dhandhā* (MK+VMŠ)

výdělek na živobytí

1476) *peṭkā pānī na pac'nā* (MK+VMŠ)

nemoci vydržet něco neříct nebo se nezeptat, nemoci udržet tajemství

1477) *peṭkā pānī na hil'nā* (MK+VMŠ)

ani trochu se nenamáhat, nic neudělat

1478) *peṭkā halkā honā* (MK+VMŠ)

1. dobré povahy, 2. nemoci strávit něčí slova

1479) *peṭkā hāl kah'nā* (VMŠ)

řící, co má člověk na srdci, na mysli

1480) *peṭkī āṭē bhītar simaṭ jānā* (VMŠ)

velmi našťvaný/udívený

1481) *peṭkī āg bujhānā* (VMŠ)

jíst

1482) *peṭkī āg/jvālā (honā)* (MK+VMŠ)

1. hlad, 2. láska k dětem

1483) *peṭkī khabar na lenā* (VMŠ)

1. neptat se, jestli chce někdo jíst, 2. jíst

1484) *peṭkī coṭṭī honā* (VMŠ)

žena, které se nezvětší břicho ani při těhotenství

1485) *peṭkī thāh lenā* (MK+VMŠ)

vyzradit tajemství / znát tajemství

1486) *peṭkī paṭ'nā* (VMŠ)

dělat si starosti o jídlo

1487) *peṭkī bāt kah'nā* (VMŠ)

vyzradit tajemství

1488) *peṭkī bāt honā* (MK+VMŠ)

mít tajemství

1489) *peṭkī mār mār'nā* (MK+VMŠ)

přijít o zdroj obživy

1490) *peṭke lie kuch kar'nā* (VMŠ)

obstarávat živobytí

1491) *peṭke lie dauṛ'nā* (VMŠ)

lopotit se za živobytím

1492) *peṭko lag'nā* (VMŠ)

mít hlad

1493) *peṭkharāb honā* (VMŠ)

špatně trávit

1494) *peṭkhālī honā* (VMŠ)

mít hlad

1495) *peṭkhul'nā/ānā* (VMŠ)

mít průjem

1496) *peṭgar'nā* (VMŠ)

bolet břicho

1497) *peṭgad'rānā* (VMŠ)

zvětšit se břicho těhotenstvím

1498) *peṭgir'nā* (MK)

potratit

1499) *peṭgirānā* (MK+VMŠ)

nechat udělat potrat

1500) *peṭgur'gurānā* (MK+VMŠ)

kručet v břiše, mít špatně trávení

1501) *peṭcal'nā* (MK+VMŠ)

1. mít průjem, 2. být naživu

- 1502) *peṭ chāṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. zhubnout, 2. ulevit si vykonáním potřeby
- 1503) *peṭ chipānā* (VMŠ)
tajit těhotenství
- 1504) *peṭ chūṭ'nā* (VMŠ)
mít průjem
- 1505) *peṭ jal'nā* (VMŠ)
mít velký hlad
- 1506) *peṭ jāṛi honā* (VMŠ)
mít průjem
- 1507) *peṭ jilānā* (MK+VMŠ)
nějak si vydělat na živobytí nebo nasytit břicho
- 1508) *peṭ thaṇḍā kar'nā* (VMŠ)
nechtít už víc dětí
- 1509) *peṭ dikhānā* (VMŠ)
1. vyjadřovat pokoru, 2. nechat si vyšetřit břicho
- 1510) *peṭ denā* (VMŠ)
milovat
- 1511) *peṭ na bhar'nā* (VMŠ)
1. nevyplnit se touha, 2. nemít na živobytí
- 1512) *peṭ pakar'kar bhāg'nā* (VMŠ)
jít na záchod
- 1513) *peṭ pak're phir'nā* (VMŠ)
1. ukazovat, že mám hlad, 2. dělat si starosti kvůli bolení břicha
- 1514) *peṭ pat'lā honā* (VMŠ)
mít málo peněz, nebýt svobodný
- 1515) *peṭ par churī calānā* (VMŠ)
zbavit někoho živobytí
- 1516) *peṭ par paṭṭi bādh'nā* (VMŠ)
mít hlad, utahovat si opasek
- 1517) *peṭ par lāt mār'nā* (MK+VMŠ)
připravit o obživu, vzít obživu
- 1518) *peṭ pānī honā* (VMŠ)
1. mít strach, 2. mít průjem
- 1519) *peṭ pāl'nā* (MK+VMŠ)
vydělat na živobytí, žít
- 1520) *peṭ pīṭh ek honā / peṭ pīṭh se lag'nā*
(MK+VMŠ)
mít velký hlad, zeslábnout
- 1521) *peṭ pōch'nā* (VMŠ)
poslední dítě matky
- 1522) *peṭ phaṭ'nā* (VMŠ)
1. mít bolesti břicha, 2. závidět
- 1523) *peṭ phāṭ'kar khānā* (VMŠ)
přejít se
- 1524) *peṭ phūl'nā* (MK+VMŠ)
1. nadýmat se, 2. z přílišného smíchu naplnit břicho vzduchem, 3. těšit se něco říct, poznat atd., 4. otěhotnět, 5. závidět
- 1525) *peṭ bajānā* (MK+VMŠ)
1. bubnovat si prsty na břicho, 2. dávat najevo, že mám hlad
- 1526) *peṭ baṭh'nā* (VMŠ)
stále více tíhnout k nečestnosti
- 1527) *peṭ barā honā* (VMŠ)
toužit, žádat víc
- 1528) *peṭ bhar kuch kar'nā/honā* (VMŠ)
mít dostatek
- 1529) *peṭ bhar'nā/bhar jānā* (MK+VMŠ)
1. zahnat hlad, 2. splnit si přání, mít radost
- 1530) *peṭ bhāṭ honā* (VMŠ)
být velký jedník
- 1531) *peṭ bhārī honā* (VMŠ)
1. být těhotná, 2. mít problém s trávením
- 1532) *peṭ masos'nā* (VMŠ)
1. proklít, 2. spílat
- 1533) *peṭ mē āṭ mūh mē dāṭ na honā / peṭ mē āṭ na honā* (MK+VMŠ)
být velmi starý, nemoci něco strávit a padat zuby
- 1534) *peṭ mē khal'balī mac'nā/honā/par'nā* (VMŠ)
mít starosti
- 1535) *peṭ mē ghūs'nā* (VMŠ)
zjistit tajemství
- 1536) *peṭ mē cīṭe kī gāṭh honā* (VMŠ)
jíst velmi málo
- 1537) *peṭ mē cūhe kūd'nā / peṭ mē cūhe kalābāzī khānā/daur'nā/kūd'nā/phudak'nā* (MK+VMŠ)
1. mít hlad jako vlk, 2. mít v hlavě zmatek
- 1538) *peṭ mē chachūdar daur'nā* (VMŠ)
být velmi zvědavý, dychtivý

1539) *peṭ mē jānā* (VMŠ)
1. být sněden, 2. přivlastnit si nečestně

1540) *peṭ mē dāl'nā* (VMŠ)
jíst bez toho, že by člověk sám chtěl, 2. skrývat tajemství

1541) *peṭ mē dāṭhī honā* (MK+VMŠ)
mít za ušima (dítě), vypadat malý a hloupý, ale být chytrý

1542) *peṭ mē paṭ'nā* (VMŠ)
1. dostat se do břicha jídlo, 2. být těhotná

1543) *peṭ mē pāv honā* (VMŠ)
nasyčen něco dělat; v jiných slovnících však: být mazaný, úskočný

1544) *peṭ mē pānī na pac'nā, peṭ mē bāt na pac'nā* (MK+VMŠ)
nemoci si něco nechat pro sebe, nemoci neřít

1545) *peṭ mē pānī honā* (VMŠ)
1. mít starosti, 2. mít průjem

1546) *peṭ mē bal paṭ'nā* (MK+VMŠ)
smát se až břicho bolí (moci se smíchy roztrhnout)

1547) *peṭ mē baiṭh'nā* (VMŠ)
1. znát tajemství, 2. způsobit zácpu (nějaké jídlo)

1548) *peṭ (mē) rakh'nā* (MK+VMŠ)
uchovávat tajemství

1549) *peṭ mē honā* (VMŠ)
1. mít touhu, nápad (něco udělat), 2. mít u sebe

1550) *peṭ moṭā honā* (MK+VMŠ)
být bohatý; brát hodně úplatky

1551) *peṭ rah'nā* (MK+VMŠ)
být těhotná

1552) *peṭ lag'nā* (VMŠ)
mít hlad

1553) *peṭ se pāv nikāl'nā* (VMŠ)
1. vychloubat se, 2. dělat nějakou špatnost

1554) *peṭ se honā* (VMŠ)
být těhotná

1555) *bāt peṭ mē dāl'nā* (VMŠ)
nechat si pro sebe, neřít

DĚLOHA

1556) *kokh ujaṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. potrat, 2. zemřít (potomek)

1557) *kokh kī āc* (MK)
úmrtí potomka

1558) *kokh kī āg honā* (VMŠ)
láska k potomkovi

1559) *kokh kāj rakh'nā* (VMŠ)
dobrý, slavný syn

1560) *kokh khālī honā* (VMŠ)
mít hlad

1561) *kokh khul'nā* (MK+VMŠ)
narodit se (dítě)

1562) *kokh jalī honā* (VMŠ)
neplodná žena

1563) *kokh jāg'nā* (VMŠ)
narodit se potomek

1564) *kokh ṭhaṇḍī honā* (VMŠ)
1. radost ze syna, 2. radost z dítěte

1565) *kokh bād honā/mārī jānā* (MK+VMŠ)
nebýt těhotná, nebýt (dítě)

1566) *kokh bharī honā* (VMŠ)
1. nemít chuť jíst, 2. nemít děti

1567) *kokh bhārī honā* (VMŠ)
být těhotná

1568) *kokh bhar'nā* (MK)
narodit se (dítě)

1569) *kokh-māḡ se bharī-pūrī rah'nā* (MK)
získání radosti manžela a syna

LŮNO, KLÍN

1570) *god kā* (MK)
1. kdo si hraje na klíně, malé dítě, 2. velmi blízký

1571) *god jānā/baiṭh'nā* (VMŠ)
adoptivní dítě

1572) *god denā* (VMŠ)
dát k adopci, předat někomu syna k adopci

1573) *god biṭhānā* (MK)
adoptovat

1574) *god pasār'kar/pasār'nā* (VMŠ)
1. velice pokorně prosit, 2. s velkou pokorou přijímat

1575) *god phal'nā* (VMŠ)
narodit se dítě

- 1576) *god bhar'nā* (MK+VMŠ)
1. čekat dítě, 2. dát vdané ženě do okraje sáří kokos apod.
- 1577) *god mē baiṭh kar ākhō mē ūg'lī kar'nā* (VMŠ)
svému dobrodinci způsobit škodu
- 1578) *god mē baiṭh'nā* (VMŠ)
1. spadnout do klína (získat), 2. přijmout útočiště, 3. uvelebit se, zařídit si pohodlí
- 1579) *god mē baiṭhā kar ākhō mē ūg'lī kar'nā* (VMŠ)
1. poskytnout útočiště a pak trápit, 2. trápit podřízeného
- 1580) *god lenā* (MK+VMŠ)
adoptovat, nemít vlastního syna a cizího učinit vlastním
- 1581) *god sūnī honā* (MK+VMŠ)
nemít děti; zemřít dítě
- ZÁDA**
- 1582) *kamar kā dhīlā honā* (VMŠ)
1. zeslábnout, 2. být k ničemu, líný
- 1583) *kamar jhuk'nā* (VMŠ)
1. přijít stáří, 2. zeslábnout
- 1584) *kamar ṭikānā* (VMŠ)
odpočívat
- 1585) *kamar ṭeṭhī honā* (VMŠ)
1. velmi se unavit, 2. být slabý/starý
- 1586) *kamar ṭhōk'nā* (VMŠ)
1. odvážit se, 2. pochválit
- 1587) *kamar pakar kar uṭhānā* (VMŠ)
být velmi slabý
- 1588) *kamar pakar kar baiṭh'nā* (VMŠ)
být velmi zoufalý
- 1589) *kamar bādh'nā* (VMŠ)
rozhodnout se, připravit se
- 1590) *kamar mē dam honā* (VMŠ)
síla/schopnost
- 1591) *kamar lag'nā* (VMŠ)
1. bolet záda ze spaní, 2. zranění na hřbetě koně
- 1592) *kamar ṭīṭ'nā* (MK)
zmizet – dřívější síla, odvaha, nadšení
- 1593) *kamar toṭ'nā* (MK)
pobýt dřívější síly, odvahy, nadšení
- 1594) *kamar sīdhī kar'nā* (MK+VMŠ)
lehnout si a trochu si odpočinout
- 1595) *kamar hilānā* (VMŠ)
dělat jednoduchou práci
- 1596) *zamīn se pīṭh na lag'nā* (VMŠ)
zmítat se bolestí/nemít oddechu
- 1597) *pīchā kar'nā* (MK+VMŠ)
1. někoho kvůli něčemu trápit, 2. stíhat, pronásledovat
- 1598) *pīchā chuṭānā* (MK)
zbavit se někoho
- 1599) *pīchā chūṭ'nā* (MK+VMŠ)
zbavit se, osvobodit se
- 1600) *pīchā choṭ'nā* (MK)
nechat být
- 1601) *pīchā dikhānā* (MK+VMŠ)
1. utéci, utéci z bojiště, 2. podvést
- 1602) *pīchā denā* (MK)
v řeči popírat, odvolávat; při nějaké práci nejdříve pomáhat, potom se stranit
- 1603) *pīchā pakar'nā* (VMŠ)
držet se někoho proti jeho vůli
- 1604) *pīchā bhārī honā* (VMŠ)
být velmi pomocný, schopný
- 1605) *cār'pāi se pīṭh lagānā/pakar'nā* (VMŠ)
onemocnět
- 1606) *pīṭh udheṭ'nā* (VMŠ)
velmi zmlátit
- 1607) *pīṭh kā/par kā honā* (VMŠ)
být mladší sourozenec
- 1608) *pīṭh kī khāl udheṭ'nā* (MK)
tvrdě potrestat
- 1609) *pīṭh cār'pāi se lag'nā* (MK+VMŠ)
1. z nemoci velice zeslábnout, 2. odpočinout si
- 1610) *pīṭh ṭhōk'nā* (MK+VMŠ)
povzbudit
- 1611) *pīṭh dikhānā* (MK+VMŠ)
utéci z bojiště

1612) *pīṭh denā* (MK+VMŠ)
1. odvrátit se, nejevit zájem, 2. lehnout si, 3. utéci s porážkou

1613) *pīṭh par khānā* (VMŠ)
dostat přes záda/na frak při útěku

1614) *pīṭh par hāth pher'nā* (MK+VMŠ)
povzbudit

1615) *pīṭh par (kharā) honā/pīṭh par bal honā*
(MK+VMŠ)
být nápomocný, opírat se o někoho

1616) *pīṭh pīche (kuch) kar'nā* (MK+VMŠ)
v něčí nepřítomnosti

1617) *pīṭh pher'nā* (MK+VMŠ)
1. utéci, 2. vrátit se

1618) *pīṭh bacākar sāth denā* (VMŠ)
sám být v bezpečí a pomáhat jiným

1619) *pīṭh maz'būt kar'nā* (VMŠ)
být hotov snést bití

1620) *pīṭh mē churā bhōk'nā* (VMŠ)
zradit, vrazit kudlu do zad

1621) *pīṭh mē dhūl lag'nā* (MK+VMŠ)
1. zvítězit, 2. být poražen – VMŠ

1622) *pīṭh lag'nā* (MK)
1. být poražen v zápase, 2. prohrát, 3. kvůli vážné nemoci zůstat ležet, 4. ležet, spát

1623) *pīṭh lagānā* (VMŠ)
odpočívat

1624) *pīṭh sīdhī kar'nā* (VMŠ)
odpočívat

POZADÍ

1625) *cūtar dikhānā* (VMŠ)
vzít nohy na ramena

1626) *cūtar sikoṛ'nā* (VMŠ)
jít pomalu, lenivě

KŮŽE, POKOŽKA

1627) *khāl khīc'vākar us'mē bhūsā bhar'vā denā/khāl khīc'vānā* (MK)
velmi tvrdě trestat

1628) *khāl khīc'nā/udheṛ'nā* (MK+VMŠ)
tvrdě trestat, strašně bít

1629) *khāl bigar'nā* (VMŠ)
1. nastat nesnáz, 2. touha dostat trest

1630) *khāl mē mast* (VMŠ)
za každých okolností být spokojený

1631) *cam'rā/cam'ī udheṛ'nā/khīc'nā* (MK+VMŠ)
1. hrozně zmlátit, 2. stáhnout z kůže

1632) *mār-mār'kar cam'ī udheṛ denā* (MK+VMŠ)
velice zmlátit

KOST

1633) *haḍḍiyā nīkal ānā* (MK+VMŠ)
velice zhubnout

1634) *haḍḍiyō kī mālā honā* (VMŠ)
být vyhublý

1635) *haḍḍī kāp'nā* (MK)
být velmi vyděšený

1636) *haḍḍī gaṭh'nā/toṛ'nā//haḍḍī haḍḍī toṛ'nā*
(MK+VMŠ)
velice zmlátit

1637) *haḍḍī-pas'lī ek/durust kar'nā* (MK+VMŠ)
velice zmlátit

1638) *haḍḍī-pas'lī cūr ho jānā* (MK)
být pěkně zmlácen

1639) *haḍḍī hī haḍḍī rah'nā* (MK)
velmi zhubnout

RUKA

1640) *ap'ne hāthō se kabr khod'nā* (VMŠ)
sám si kopat hrob

1641) *āṛe hāthō lenā* (MK+VMŠ)
vyčítat, plísnit, posmívat se

1642) *is hāth denā us hāth lenā* (MK+VMŠ)
okamžitě mít plody (činnosti)

1643) *ustādī ke hāth dikhānā* (VMŠ)
chovat se velmi vychytrale

1644) *ustādī ke hāth sikhānā* (VMŠ)
naučit chytrosti/vychytralosti

1645) *kānūn ap'ne hāth mē lenā* (MK)
nedbat na zákon a jednat podle sebe

1646) *kālīkh ke hāth lagānā/pōch'nā* (VMŠ)
zneuctít

- 1647) *kisī ke ghar mē āg lagākar ap'nā hāth sek'nā* (MK)
pro svou věc velice uškodit jinému
- 1648) *kisī ke hāth bik'nā* (MK)
být v něčí moci, být velice vděčný
- 1649) *kisī par hāth choṛ denā* (MK)
někoho mlátit
- 1650) *kuch hāth na ānā* (MK)
žádný zisk
- 1651) *khālī hāth honā* (VMŠ)
1. nemít peníze, 2. být beze zbraně, 3. mít čas, nemít co na práci, 4. nemít v ruce žádný dar
- 1652) *khet hāth rah'nā* (VMŠ)
zvítězit
- 1653) *gah'rā hāth paṛ'nā/lag'nā* (VMŠ)
1. být těžce zraněn, 2. mít velký zisk, získat bohatství
- 1654) *gah'rā hāth mār'nā* (MK)
1. získat velké bohatství, krást, 2. zranit silně zranit, zaútočit
- 1655) *cirāg ko hāth denā/dikhānā* (MK+VMŠ)
zhasit světlo, lucernu
- 1656) *cuṭiyā hāth mē honā* (MK+VMŠ)
být v něčí moci, zcela pod něčí kontrolou
- 1657) *coṭ dabānā/hāth mē honā* (MK+VMŠ)
být v něčí moci
- 1658) *jān se jānā/jān se hāth dhonā yā dho baiṭh'nā* (MK+VMŠ)
zemřít
- 1659) *tūṭī bāh gale (mē) paṛ'nā* (MK+VMŠ)
odpovědnost za zmrzačeného; odpovědnost za útratu příbuzného
- 1660) *tīr hāth se nikal jānā/tīr kamān se chūṭ jānā* (MK)
udělat něco, co už nejde vzít zpět
- 1661) *dāhinā hāth* (MK+VMŠ)
velmi důležitý a důvěryhodný pomocník
- 1662) *dūr se hāth joṛ'nā/joṛ denā* (MK)
být mimo, nepřibližovat se, neudržovat žádný kontakt
- 1663) *do-do hāth kar'nā* (MK)
soupeření, zejména o prvenství
- 1664) *donō hāthō se luṭānā* (MK)
velice utrácet
- 1665) *donō hāthō se laḍḍī honā* (MK)
prospěch všemi způsoby
- 1666) *nakel hāth mē honā (kisī kī)* (MK+VMŠ)
být v něčím područí, v něčí moci
- 1667) *patthar tale se hāth nikal'nā* (MK)
zbavit se velkého trápení
- 1668) *pec hāth mē honā* (VMŠ)
být v situaci, kdy můžeme něco ovlivnit, změnit
- 1669) *baṛh ke hāth mār'nā* (MK+VMŠ)
vytěžit zisk nebo radost
- 1670) *bah'tī garigā mē hāth dhonā* (MK+VMŠ)
1. mít z něčeho užitek tak, že z toho mají užitek i ostatní, 2. z úspěšné práce mít zisk
- 1671) *bāē hāth kā khel honā* (MK+VMŠ)
velmi snadná práce, co lze udělat i levou rukou
- 1672) *bāh uṭhānā* (VMŠ)
slíbit
- 1673) *bāh ūcī honā* (VMŠ)
být vážený, úctyhodný
- 1674) *bāh kī chāh honā* (VMŠ)
dostat se pod ochranu, přijmout ochranu
- 1675) *bāh gah'nā/pakaṛ'nā* (VMŠ)
pomoci/osvojit si, 2. oženit/vdát se
- 1676) *bāh gahe kī lāj honā* (VMŠ)
splnit slib pomoci
- 1677) *bāh caṭhānā* (MK+VMŠ)
1. být hotov něco udělat, 2. být připraven k boji, vyhrnovat rukávy
- 1678) *bāh chuṛānā* (VMŠ)
ukončit vztah, styky
- 1679) *bāh tūṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. smrt největšího pomocníka (životní oporu), bratra, 2. nemít pomocníka
- 1680) *bāh denā* (VMŠ)
poskutnout pomoc, podporu, útočiště
- 1681) *bāh pakaṛ'nā* (MK+VMŠ)
1. osvojit si, vzít pod ochranu, 2. mít svatbu
- 1682) *bāh phaṛak'nā* (VMŠ)
být nadšen
- 1683) *bāhō mē bhar lenā* (MK)
obejmout

- 1684) *bāh ḍ mē lenā/sameḥ nā/bhar'nā* (VMŠ)
1. obejmout láskyplně, 2. osvojit si
- 1685) *bāh ḍ mē honā* (VMŠ)
být pod něčí kontrolou, v něčí moci
- 1686) *bāg' ḍor hāth mē lenā* (VMŠ)
získat vedení, velet (třímat otěže), mít zodpovědnost
- 1687) *rāge hāth ḍ pakar'nā* (MK)
chytit při činu
- 1688) *lābī bāh honā* (MK)
veliká síla
- 1689) *lābe hāth mār'nā* (MK)
mít veliký zisk
- 1690) *lage hāth ḍ* (MK)
postupně, v tomto pořadí
- 1691) *sūtr hāth mē lenā* (VMŠ)
mít pod kontrolou, držet ve svých rukou, ovládat
- 1692) *hāth ānā* (MK+VMŠ)
získat, dostat se
- 1693) *hāth uḥā uḥākar kos'nā* (MK)
klít s rukama vztaženýma k nebi
- 1694) *hāth uḥākar denā* (MK+VMŠ)
1. dobrovolně někomu něco dát, 2. darovat
- 1695) *hāth uḥānā* (MK)
1. někoho zdravít, 2. zdvihat ruku při mlácení, mlátit, pohlavkovat (vztáhnout na někoho ruku)
- 1696) *hāth ūcā honā* (MK)
1. být štedrý, štedře obdarovávat, 2. být utrácivý, rozhazovačný, marnotratný
- 1697) *hāth kaḥ'nā/kaḥjānā* (MK)
1. být zavázán pomoci, 2. slíbit nebo se upsat a nemoci proti tomu nic udělat (mít svázané ruce)
- 1698) *hāth kaḥānā/kaḥā lenā* (MK)
zavázat se
- 1699) *hāth kā khilaunā/hāth kī kaḥ'put'lī* (MK)
kdo dělá něco podle příkazu jiných (něčí hračka)
- 1700) *hāth kā mail* (MK)
nicotná věc, nic zvláštního
- 1701) *hāth kā saccā* (MK)
komu se dá věřit ohledně peněz, obchodu
- 1702) *hāth kī lāḥī* (MK)
opora, živící osoba
- 1703) *hāth kī safā* (MK)
1. šikovnost, obratnost, dovednost ruky, kouzelnictví, 2. dovednost v boji
- 1704) *hāth ko hāth na sūjh'nā* (MK)
hluboká temnota
- 1705) *hāth khālī na honā* (MK)
být velmi zaneprázdněn
- 1706) *hāth khālī honā* (MK)
1. nemít peníze, 2. nebýt ozbrojen
- 1707) *hāth khīc'nā* (MK)
1. nechat nějaké práce, opustit, přerušit pouto, 2. přestat dávat peníze, finančně podporovat
- 1708) *hāth khuj'lānā* (MK)
1. mít předběžné zprávy o získání peněz, 2. mít chuť někoho praštit, dát pohlavek
- 1709) *hāth khul'nā* (MK)
1. být štedrý, rozdávačný, 2. být od rány, chtivý bití
- 1710) *hāth khulā honā* (MK)
být štedrý, utrácivý
- 1711) *hāth khol'kar kharc kar'nā* (MK)
hodně utrácet, vůbec nešetřit
- 1712) *hāth garam honā* (MK)
brát úplatek, peníze
- 1713) *hāth cal'nā* (MK)
1. dobře pracovat, 2. mlátit
- 1714) *hāth calānā* (MK)
1. dělat něco rychle a dobře (jít od ruky), 2. mlátit, fackovat
- 1715) *hāth cūm'nā* (MK)
být okouzlen něčím uměním nebo dovedností, prokazovat to uctěním rukou nebo uctivým pohledem
- 1716) *hāth choḥ'nā (kisī kā)* (MK)
praštit rukou, dát pohlavek
- 1717) *hāth jaḥ'nā* (MK)
zbit, zmlátit
- 1718) *hāth jamānā* (MK)
z(a)bit rukou nebo mečem
- 1719) *hāth joḥ'nā* (MK)
1. zdravít, loučit se, 2. snažně prosit, žádat, 3. přerušovat pouto, neudržovat vztahy (ironicky)
- 1720) *hāth jhāḥ'kar khaḥā ho jānā* (MK)
ukázat, že nic nemám

- 1721) *hāth jhār'kar jānā* (MK)
prohrát vše v hazardu a odejít s prázdnou
- 1722) *hāth jhār'nā* (MK)
fackovat rychle za sebou, mlátit pěsti
- 1723) *hāth jhulāte ānā* (MK)
přijít s prázdnýma rukama
- 1724) *hāth dāl'nā* (MK)
1. začít něco, dát se do něčeho, pustit se do něčeho,
2. podepsat
- 1725) *hāth tḡg honā* (MK)
nemít k dispozici požadované množství peněz
- 1726) *hāth thām'nā* (MK)
1. pomoci, 2. oženit/vdát se
- 1727) *hāth dikhānā* (MK)
1. předvést dovednost, zručnost v boji, hbitost
(kejkle), 2. nastavit ruku ke čtení budoucnosti z čar
na dlani, 3. léčiteli ukázat tepny, puls
- 1728) *hāth denā* (MK)
1. dát znamení, 2. udeřit, zaútočit, 3. vdát se, 4.
pomoci, podpořit
- 1729) *hāth dhar'nā/pakar'nā* (MK)
1. pomoci, podpořit, 2. zabránit někomu v něčem, 3.
oženit se/vdát se
- 1730) *hāth dhokar pīche paṛ'nā* (MK)
1. opřít se doněkjaké práce ze všech sil, 2. trápit, dělat
potíže
- 1731) *hāth dhonā/dho baiṭh'nā* (MK)
ztrácet, utrácet, mrhat
- 1732) *hāth nāṛī par paṛ'nā* (VMŠ)
dozvědět se tajemství, soukromé záležitosti
- 1733) *hāth pakar'nā* (VMŠ)
1. pomáhat, 2. oženit se, vdát se, 3. zadržet
- 1734) *hāth paṛ jānā* (MK)
1. získat něco bez sebemenší námahy, 2. stát se
krádež
- 1735) *hāth paṛ'nā* (MK+VMŠ)
1. pohlavkovat, bít, 2. dostat se pod něčí kontrolu,
ovládat něco, 3. získat, dostat se, 4. rána na ruce
- 1736) *hāth patthar tale dab'nā* (MK)
ocitnout se ve svízelné situaci, být bezradný,
bezmocný
- 1737) *hāth par rakh'nā* (VMŠ)
dát
- 1738) *hāth par hāth ghare baiṭh'nā/baiṭh rah'nā*
(MK)
nic nedělat
- 1739) *hāth par hāth calānā* (VMŠ)
vytrvale mlátit
- 1740) *hāth par hāth mār'nā* (MK+VMŠ)
uzavřít sázku, dát slib, říci najisto
- 1741) *hāth par hāth rakh'kar baiṭh jānā* (VMŠ)
být zoufalý, nesnažit se
- 1742) *hāth par hāth rakh'kar baiṭh'nā* (VMŠ)
být k ničemu, nevydělávat
- 1743) *hāth palle paṛ'nā* (VMŠ)
získat
- 1744) *hāth pasār'nā/phailānā* (MK+VMŠ)
žádat
- 1745) *hāth pasāre jānā* (MK+VMŠ)
prázdné ruce, odejít (zemřít) bez veškerého majetku
- 1746) *hāth pāv cal'nā* (MK+VMŠ)
mít sílu do práce
- 1747) *hāth pāv joṛ'nā* (VMŠ)
prosit/lichotit
- 1748) *hāth pāv chuṛānā* (VMŠ)
oddělit se, osvobodit se od něčeho
- 1749) *hāth pāv ṭhaṇḍe honā* (MK+VMŠ)
1. být na umření, jednou nohou v hrobě, 2. zemřít, 3.
velmi se polekat, zkoprnět, ztuhnout
- 1750) *hāth pāv dhīle honā* (VMŠ)
slabost, zemdlenost
- 1751) *hāth pāv toṛ'nā* (VMŠ)
ovládnout, 2. zmlátit
- 1752) *hāth-pāv nikāl'nā* (MK)
1. být tlustý, obtloustlý, 2. zlobit, dělat darebáctví, 3.
překročit meze, hranice
- 1753) *hāth pāv paṭak'nā* (VMŠ)
1. přát si, prahnout, 2. štvát
- 1754) *hāth-pāv paṭkāmā* (MK)
přát si, prahnout
- 1755) *hāth-pāv phūl'nā / hāth phūl jānā* (MK+VMŠ)
být nesvůj ze špatné situace
- 1756) *hāth-pāv phail'nā* (VMŠ)
1. být nucen, 2. být neschopen

- 1757) *hāth-pāṅ phailānā* (MK+VMŠ)
dělat pokroky; rozšiřovat pole působnosti, být činný, aktivní
- 1758) *hāth-pāṅ bacānā* (MK+VMŠ)
zachránit se z nějakého nebezpečí, potíží; myslet na svou ochranu
- 1759) *hāth-pāṅ mār'nā/hāth pair hilānā/calānā* (MK+VMŠ)
1. mrskat nohama rukama při plavání, 2. snažit se, 3. dít se
- 1760) *hāth-pāṅ honā* (MK+VMŠ)
1. mít sílu na práci, 2. základ, jistota
- 1761) *hāth pīle kar'nā* (MK+VMŠ)
uspořádat svatbu dívky
- 1762) *hāth pīle honā* (MK)
svatba dívky se konat
- 1763) *hāth-pair joṛ'nā* (MK)
prosit, žádat
- 1764) *hāth pair nikāl'nā* (VMŠ)
1. být mimo sebe, 2. odporovat, 3. ukazovat schopnosti
- 1765) *hāth-pair paṛ'nā* (MK)
prosit, žádat
- 1766) *hāth-pair sābhāl ke/kar rah'nā* (MK)
žít opatrně, rozumně
- 1767) *hāth phēk'nā* (VMŠ)
1. hrát hazard, 2. snažit se
- 1768) *hāth pher denā* (MK)
ukrást, vyrvat
- 1769) *hāth pher'nā* (MK+VMŠ)
1. láskyplně někoho pohladit po zádech, 2. dlaní jezdit po něčem
- 1770) *hāth bātānā* (MK+VMŠ)
pomoci
- 1771) *hāth baṛhānā* (MK)
pokusit se získat
- 1772) *hāth bād'h'nā* (VMŠ)
donutit, přinutit
- 1773) *hāth bād'he khaṛā rah'nā/hāth bād'he rah'nā* (MK+VMŠ)
stát se sepjatýma rukama uctivě, být vždy hotov posloužit
- 1774) *hāth bik'nā/bikānā* (MK+VMŠ)
být něčí sluha, být někoho poslušen, být v něčí moci
- 1775) *hāth baiṭh'nā* (MK+VMŠ)
dosáhnout v nějaké činnosti mistrovství, získávat zkušenosti
- 1776) *hāth bhar kākalejā honā* (MK+VMŠ)
1. osmělit se, odvaha se zvětšit, 2. být radostí bez sebe
- 1777) *hāth bhar'nā* (VMŠ)
unavit si ruce/být nečinný
- 1778) *hāth māj'nā* (MK+VMŠ)
získat dovednost v nějaké činnosti
- 1779) *hāth maz'būt kar'nā* (VMŠ)
upevnit situaci/podporovat, schvalovat
- 1780) *hāth mar kar/mal'te rah jānā* (VMŠ)
litovat/z bezmocnosti něco nemoci udělat
- 1781) *hāth mal'nā* (MK+VMŠ)
bédovat, litovat
- 1782) *hāth mār'nā* (MK+VMŠ)
1. rukou udeřit, 2. získat vysokou pozici, velký plat, bohatství..., 3. utratit, promrhat, 4. vyhrát v kartách apod., 5. uzavřít sázku, 6. dobře se najíst, když se dostane dobré jídlo, 7. ukrást
- 1783) *hāth milānā* (MK+VMŠ)
1. pozdravit se potřesením ruky, 2. spřátelit se, podporovat se
- 1784) *hāth mē ānā/par'nā* (MK+VMŠ)
1. dostat se do něčí moci, 2. získat, dostat se
- 1785) *hāth mē kar'nā* (MK+VMŠ)
ovládat, mít ve své moci
- 1786) *hāth mē khāḍā/tal'vār lenā* (VMŠ)
být připraven bojovat
- 1787) *hāth mē khuj'lī honā* (VMŠ)
mít chuť někoho zbít
- 1788) *hāth/hāthō mē cuṛiyā pahan'nā* (MK+VMŠ)
chovat se zbaběle, jako baba
- 1789) *hāth mē ṭhik'rā/kaṭorā rah'nā* (VMŠ)
žebrat
- 1790) *hāth mē dahī jam'nā* (VMŠ)
nepracovat
- 1791) *hāth mē dīpak rah'te kuē mē gir'nā* (VMŠ)
věděť, jak se vyhnout chybě, ale přesto ji udělat

- 1792) *hāth mē mēh' dī lag' nā* (MK)
být neschopen něco udělat, být zbabělý
- 1793) *hāth mē mēh' dī lagānā* (VMŠ)
nic nedělat, nepracovat
- 1794) *hāth mē rakh' nā* (MK+VMŠ)
mít ve své moci, pod kontrolou
- 1795) *hāth mē lānā pāt mē khānā* (VMŠ)
být velice chudý
- 1796) *hāth mē lenā* (MK+VMŠ)
1. mít pod kontrolou, 2. převzít odpovědnost za nějakou činnost
- 1797) *hāth mē sone kā kaṭorā honā* (VMŠ)
být bohatý, boháč
- 1798) *hāth mē hāth denā* (VMŠ)
vzít se
- 1799) *hāth/hāthō mē honā* (MK+VMŠ)
být v moci, pod kontrolou
- 1800) *hāth rāg' nā* (MK)
nekalým způsobem se obohatit, brát úplatek
- 1801) *hāth rāge honā* (VMŠ)
1. zapletený v úplatkářství, 2. prohřešek
- 1802) *hāth rah' nā* (VMŠ)
1. pomoci, mít podíl, 2. mít užitek
- 1803) *hāth rok' kar kharc kar' nā* (MK+VMŠ)
utrácet jen trochu, hospodárně
- 1804) *hāth rok' nā* (MK+VMŠ)
1. bránit v nějaké činnosti, 2. skončit činnost, 3. přestat někoho mlátit, 4. uchránit před útokem (mlácením)
- 1805) *hāth rop' nā* (MK+VMŠ)
1. chránit se rukama před výpraskem, 2. prosit
- 1806) *hāth lag' nā* (MK+VMŠ)
1. zisk nějaké věci, 2. nějakou činnost a) začít, b) být v nějaké činnosti
udělána někým jiným, něčí zásah, 3. dotknout se (něčeho), 4. mlátit
- 1807) *hāth lagānā* (MK+VMŠ)
1. začít nějakou činnost, 2. přispět, 3. dotknout se, 4. rukou uhodit
- 1808) *hāth lagāne denā* (VMŠ)
1. dovolit sáhnout, 2. dovolit něco udělat
- 1809) *hāth lapak' nā* (VMŠ)
mít ve zvyku krást, být nenechavec
- 1810) *hāth sameṭ' nā* (VMŠ)
něčeho nechat, zbavit se něčeho, osvobodit se od něčeho
- 1811) *hāth sāf kar' nā* (MK+VMŠ)
1. mlátit, 2. ukrást, lstí připravit o něco, 3. pořádně se najíst
- 1812) *hāth sikoṭ' nā* (VMŠ)
moc neutráct, být na korunu/moc nepomáhat
- 1813) *hāth sēk' nā* (VMŠ)
profitovat, mít užitek
- 1814) *hāth se khonā* (VMŠ)
ztratit nad něčím kontrolu, pozbyt něčeho
- 1815) *hāth se nikal' nā/jānā/nikal jānā* (MK+VMŠ)
dostat se z něčí moci, kontroly
- 1816) *hāth se jāne denā* (MK)
ztratit, utratit, pustit z ruky
- 1817) *hāth se ṭhok' nā* (VMŠ)
sám si plácet placky
- 1818) *hāth se tīr nikal jānā* (MK)
ztratit kontrolu nad nějakou záležitostí, věcí
- 1819) *hāth se denā* (VMŠ)
sám dát, odevzdat
- 1820) *hāth se bāt kar' nā* (VMŠ)
mlátit
- 1821) *hāth se behāth honā* (VMŠ)
zbavit se svých práv, prostředků
- 1822) *hāth se makkhī na uṛānā* (VMŠ)
nic nedělat
- 1823) *hāth hilāte ānā/jānā* (MK+VMŠ)
přijít/odejít s prázdnýma rukama, s prázdnou
- 1824) *hāth honā* (MK+VMŠ)
1. síla na nějakou práci, 2. podílet se, pomáhat
- 1825) *hāth/hāthō mē lenā* (VMŠ)
přijmout odpovědnost
- 1826) *hāthō ke tote uṛ jānā* (MK+VMŠ)
zkoprnět, ztratit hlavu
- 1827) *hāthō gir' vī rakh' nā* (VMŠ)
svěřit, předat práva na něco
- 1828) *hāthō par lie rah' nā* (MK)
sloužit, nedopustit, aby se stala nějaká potíž někomu

1829) *hāthō bik jānā* (VMŠ)
být zcela v něčí moci

1830) *hāthō mē khuj' lī honā* (MK)
znamení zisku peněz (svědění ruky) (*hathelī khuj' lānā*)

1831) *hāthō/hāth mē saūp' nā/denā/supurd kar' nā* (VMŠ)
svěřit, dát k opatrování

1832) *hāthō hāth (koī kām) honā* (MK+VMŠ)
z ruky do ruky, rychle, okamžitě, v tu ránu

1833) *hāthō hāth bik jānā* (MK+VMŠ)
rychle se prodat

1834) *hāthō hāth lenā* (MK+VMŠ)
1. prokazovat úctu, přijímat s úctou, 2. rychle koupit

RAMENO

1835) *kādhā dāl' nā/dāl denā* (MK+VMŠ)
1. ztratit odvahu, přiznat porážku, 2. nepomoci

1836) *kādhā denā/lagānā* (MK+VMŠ)
1. pomoci, 2. dát si na rameno máry s mrtvolou

1837) *kādhā pakaṛ' kar cal' nā* (VMŠ)
1. nechat si od někoho pomoci, 2. být nesoběstačný

1838) *kādhā badal' nā* (VMŠ)
přendat břemeno z jednoho ramene na druhé/vzít na sebe břímě jiného

1839) *kādhā milānā/milākar cal' nā* (VMŠ)
1. pomáhat, držet basu, 2. spolupracovat

1840) *kādhō par uṭhānā* (VMŠ)
mít v úctě

1841) *kādhe se kādhā chil' nā* (MK+VMŠ)
velký nával, tlačence

1842) *kādhe se kādhā bhiṛākar* (MK)
konat společně

1843) *kisī ke kādhe se bādūk calānā* (MK)
udělat něco prostřednictvím druhého

1844) *cār ke kādhō/kādhe par caṛh' nā/cal' nā/jānā* (MK+VMŠ)
1. po smrti být odnesen na žároviště nebo na hřbitov;
2. být nesen na nosítkách

PĚST, HRST

1845) *ek muṭṭhī ko ann^a taras' nā* (MK)
být chudý

1846) *prāṇ muṭṭhī, hāth yā hathelī mē lie rah' nā* (MK)
být připraven dát život v nebezpečí

1847) *muṭṭhī garam kar' nā* (MK+VMŠ)
uplácet, dávat úplatek

1848) *muṭṭhī mē ānā/rah' nā/honā* (MK+VMŠ)
být pod kontrolou

1849) *muṭṭhī mē kar' nā* (MK)
mít někoho/něco pod kontrolou, v moci

1850) *muṭṭhī mē dharā/rakhā honā* (VMŠ)
být nablízku, po ruce

DLAŇ

1851) *hathelī kā āv' lā honā* (VMŠ)
lehce získat

1852) *hathelī kā phapholā/chālā honā* (VMŠ)
být velmi jemný

1853) *hathelī khuj' lānā* (MK+VMŠ)
znamení zisku peněz, doufat v zisk peněz

1854) *hathelī denā/lagānā* (MK)
pomoci, podat pomocnou ruku

1855) *hathelī par jān/sir lie phir' nā/rakh' nā* (MK+VMŠ)
být hotov zemřít

1856) *hathelī par jān honā* (MK+VMŠ)
být na pokraji smrti, bát se o život

1857) *hathelī par dahī jamānā* (MK)
chtít uspíšet/uspěchat nějakou práci

1858) *hathelī par bāl jamānā* (MK)
dělat něco nemožného

1859) *hathelī par sar' sō jamānā/ugānā* (MK+VMŠ)
dělat nějakou obtížnou práci svižně

1860) *hathelī par sir rakh' nā* (VMŠ)
nedělat si starosti o život, být statečný

1861) *hathelī pīṭ' nā/bajānā* (MK)
tleskat

1862) *hathelī mē ānā* (MK+VMŠ)
1. dostat se, být získán, 2. být pod kontrolou, v něčí moci

1863) *hathelī lagānā* (VMŠ)
1. zadržet, klást překážky, 2. pomáhat

PRST

1864) *aṅgulī yā āṅguliyā uṭhānā* (MK)
projevit pochyby o znalostech, povaze nebo důvěryhodnosti, naznačit

1865) *aṅgulī pakar'kar pahūcā pakar'nā* (MK)
po získání malé pomoci zvýšit své požadavky

1866) *ūg'lī uṭh'nā* (MK+VMŠ)
být plísněn, zahanben

1867) *ūg'lī uṭhānā* (MK+VMŠ)
1. obvinít, očernit, zahanbit, 2. dívat se úkosem, způsobit malou škodu, 3. trošku pomoci

1868) *ūg'lī kar'nā/cubhānā* (VMŠ)
obtěžovat, trápit

1869) *ūg'lī kāṭ'nā* (VMŠ)
podívat se

1870) *ūg'lī ke isāre par nāc'nā* (VMŠ)
poslechnout jakýkoliv příkaz

1871) *ūg'lī cāṭ'nā* (VMŠ)
1. mít velkou zálibu v jídle, 2. být velmi chutné (jídlo)

1872) *ūglī dabī honā* (VMŠ)
očekávat od někoho zisk, osobní prospěch

1873) *ūg'lī caṭ'kānā* (MK)
1. praskat prsty, luskat prsty, 2. proklít

1874) *ūg'liyā cam'kānā/nacānā/maṭ'kānā*
(MK+VMŠ)
při hovoru nebo hádce rozhazovat, třást rukama a prsty

1875) *ūg'liyā ṭeḥī kar'nā* (VMŠ)
počínat si krutě, jednat drsně

1876) *ūg'lī dikhānā* (MK+VMŠ)
ukázat na chybu, provinění

1877) *ūg'lī na dikhā sak'nā* (VMŠ)
nemít příležitost k tomu někoho z něčeho obvinít

1878) *ūg'lī pakar'nā* (VMŠ)
nechat si pomoci

1879) *ūg'lī pakar'te/pakar'kar pahūcā pakar'nā*
(MK+VMŠ)

po získání malé pomoci se pokusit získat něco zvláštního, pomalu zvyšovat své požadavky

1880) *ūg'liyō par gine jā sak'nā* (MK)
velmi malý počet – lze spočítat na prstech jedné ruky

1881) *ūglyō par gin'ne lāyak honā* (VMŠ)
1. malý počet, 2. jednoduché počty

1882) *ūg'liyō par ā jānā* (VMŠ)
1. přijít velmi blízko, 2. ovlivnit/udělat dojem řečmi

1883) *ūg'lī par uṭhānā* (VMŠ)
1. mít ve své moci, 2. otravovat, trápit

1884) *ūg'liyō par nacānā* (MK+VMŠ)
mít někoho omotaného kolem prstu, aby dělal, co chce já

1885) *ūg'lī par pahār'uṭhānā* (VMŠ)
dělat nemožnou/těžkou práci, udělat něco nemožného

1886) *ūg'lī rakh'nā* (MK+VMŠ)
ukázat vadu na něčím konání

1887) *ūg'lī lagānā* (VMŠ)
udeřit

1888) *cār ūg'liyā tak sir par na rakh'nā* (VMŠ)
nestarat se

1889) *ṭeḥī aṅgulī se ghī nikāl'nā* (VMŠ)
přísně něco dělat, být přísný

1890) *dasō ūg'liyā ghī mē honā* (MK)
veliký zisk

1891) *din ūg'liyō par gin'nā* (MK)
čekat s velkým neklidem

1892) *pācō ūg'lī/ūg'liyā ghī mē honā* (MK+VMŠ)
mít velký zisk nebo velkou radost

1893) *pācō ūg'lī barābar nahī honā* (VMŠ)
nebýt všechno/všichni stejné/stejní

1894) *sīdhī ūg'lī/ūg'lī se ghī nikāl'nā* (VMŠ)
zvládnout práci hravě, snadno

1895) *halaq mē ūg'lī denā/halaq mē ūg'lī dāl'kar nikāl'nā* (MK+VMŠ)
získat něco neprávem přivlastněného tvrdě, složitě

PALEC

1896) *āgūṭhā cūs'nā* (MK+VMŠ)
chovat se jako dítě

1897) *āgūṭhā dikhānā* (MK+VMŠ)
1. nic nedat, 2. škádlit, dráždit, posmívat se, 3.
vyhýbat se nějaké práci

1898) *āgūṭhā chāp* (MK)
negramotný, kdo se ani nepodepíše

1899) *āgūṭhā nacānā* (VMŠ)
dráždit

1900) *āgūṭhe par māṛ'nā* (MK+VMŠ)
přehlížet, nepřikládat význam

NOHA

1901) *inhī pairō jānā* (VMŠ)
okamžitě jít, rychle se vrátit

1902) *inhī pairō lauṭ'nā* (VMŠ)
rychle se vrátit

1903) *ul'te pāv/pair lauṭ jānā/vāpas jānā*
(MK+VMŠ)
okamžitě se vrátit

1904) *ūcā nīcā pair paṭ'nā* (VMŠ)
nezákonný poměr, dělat něco špatného

1905) *ūce nīce pair paṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. být ve špatné společnosti, 2. cizoložit, mít
nezákonný poměr se ženou/mužem; provinit se,
spáchat hřích

1906) *ap'nī cādar ke bāhar pair phailānā* (MK)
utrátit víc než kolik vydělávat

1907) *ap'ne pairō par (yā ap'ne pairō ke bal) khaṛā
honā* (MK)
být nezávislý na ostatních, soběstačný (postavit se na
vlastní nohy)

1908) *ap'ne pairō mē'par kulhāṛī mār'nā* (MK)
škodit sám sobě

1909) *ek pair par khaṛā honā* (VMŠ)
1. konat tvrdou askezi, 2. velmi se snažit

1910) *ek pair bhītar ek pair bāhar honā* (VMŠ)
neposeda, člověk, co nemá stání

1911) *kabr mē pāv laṭ'kānā* (MK+VMŠ)
být velmi starý, být jednou nohou v hrobě

1912) *gin-gin'kar pair rakh'nā* (MK)
opatrně chodit, velmi opatrně pomalíčku jít

1913) *zamīn kā pairō tale se khisak'nā/khisak jānā*
(MK+VMŠ)
viz *pāv tale se dhar'tī khisak jānā*

1914) *zamīn/dhar'tī par pair/pāv na paṭ'nā/rakh'nā*
(MK+VMŠ)
vychloubat se, napařovat se, být velmi rozjařený

1915) *kāṭh mē pāv denā* (MK)
vědomě padnout do nesnází

1916) *ghar se pāv nikāl'nā* (MK+VMŠ)
1. dělat si, co chci, překračovat meze slušnosti, stýkat
se se ženou jiného muže, 2. být volný, nevázaný

1917) *cādar dekh'kar pāv phailānā* (MK+VMŠ)
utrácet podle toho, jaké jsou příjmy, dělat práci podle
toho, kolik mám sil

1918) *cādar se bāhar pair/pāv phailānā/nikāl'nā*
(MK+VMŠ)
utrácet víc, než kolik je příjem; jít za vlastní hranice

1919) *citā par pāv rakh'nā* (MK)
být na pokraji smrti (mít smrt na jazyku, být jednou
nohou v hrobě)

1920) *dabe pāv/pairō* (MK+VMŠ)
jít neslyšně

1921) *dabe pāv nikal jānā* (VMŠ)
potichu zmizet

1922) *do nāvō par pair
rakh'nā/baiṭh'nā/caṭh'nā/savār honā* (VMŠ)
opírat se o dvě strany, mít útočiště na dvou místech

1923) *caraṇ/caraṇō kī dhūl (kisī ke)* (MK)
v porovnání s někým velmi nevýznamná osoba

1924) *caraṇ gah'nā/pakaṭ'nā* (MK)
obejmout nohy a prosit, žádat

1925) *caraṇ chūnā* (MK)
uctít někoho dotykem jeho nohou

1926) *caraṇ chūkar kah'nā* (MK)
dotknout se nohou vážené osoby a něco říci (přísahat
na něco u toho)

1927) *caraṇ paṭ'nā* (MK+VMŠ)
1. přijít, 2. se skloněnou hlavou prosit, žádat

1928) *ṭāg aṛānā* (MK+VMŠ)
klást překážky, zbytečně se do něčeho plést

1929) *ṭāg kī rāh/ṭāg tale se/ṭāg ke nīce se nikal jānā*
(MK)
plně uznat podřízenost, porážku

- 1930) *ṭāḡ khīc' nā* (MK)
klást překážky pokroku, snažit se někoho ponížít
nebo vyhodit z jeho postu
- 1931) *ṭāḡ tale se nikal' nā* (VMŠ)
uznat porážku
- 1932) *ṭāḡ tale se nikāl' nā* (VMŠ)
porazit
- 1933) *ṭāḡ toṛ' nā* (MK+VMŠ)
1. nesprávně použít, zneužít, 2. velice se snažit, 3.
vyhrožovat velkým trestem, 4. unavit si nohy, 5.
mluvit nesprávně
- 1934) *ṭāḡ par ṭāḡ rakh' kar paṛā rah' nā* (MK)
bezstarostně spát, žít, prožít život
- 1935) *ṭāḡ pasār' kar/ phailā kar sonā* (MK+VMŠ)
1. spát bez starostí, 2. prožít klidný den
- 1936) *ṭāḡ barābar* (VMŠ)
malý
- 1937) *ṭāḡ se ṭāḡ bādh kar baiṭh' nā* (VMŠ)
sedět neustále blízko sebe
- 1938) *ṭāḡ ē rah jānā* (VMŠ)
ochrnutím/revmatem necítit nohy
- 1939) *ṭāḡ ē lenā* (VMŠ)
1. chytit nohy, 2. následovat
- 1940) *pāṅ/ pair dabākar cal' nā* (VMŠ)
1. jít potichu, 2. napadat na nohu
- 1941) *pāṅ par aṛānā* (MK)
do něčeho se míchat, plést, vměšovat
- 1942) *pāṅ (par) ukhar jānā* (MK)
nezúčastnit se boje, utéct
- 1943) *pāṅ kaṭ jānā* (MK)
nemoci se hýbat
- 1944) *pāṅ kā khaṭ' kā* (MK)
zvuk kroků
- 1945) *pāṅ kā ṭhikānā na honā* (VMŠ)
nemít kam hlavu složit
- 1946) *pāṅ kī jūtī* (MK)
nicotný sluha (někdo v podřízeném postavení)
- 1947) *pāṅ kī dhul lagānā (kisī ke)* (MK)
hostit, ctít
- 1948) *pāṅ kī beṛī* (MK)
klást překážky do něčí práce
- 1949) *pāṅ ke tale coṭ dab' nā* (MK)
být v něčí moci
- 1950) *pāṅ gār' nā* (MK)
pevně stát; v boji se nehnout z místa
- 1951) *pāṅ ghis' nā* (MK)
unavit se chůzí, unavit se neustálým chozením někam
- 1952) *pāṅ jam' nā* (MK)
udělat krok směrem k úspěchu v práci nebo obchodu
- 1953) *pāṅ jamānā* (MK)
být pevně rozhodnut; stát pevně
- 1954) *pāṅ zamīn yā dhar' tī par na paṛ' nā* (MK)
velmi se radovat
- 1955) *pāṅ ḍḡ' nā* (MK)
uklouzávat noha, nebýt pevný
- 1956) *pāṅ tale se dhar' tī (zamīn yā miṭṭī) khisak
jānā/ nikal jānā* (MK)
ztratit rozum, velmi se trápit
- 1957) *pāṅ toṛ' kar baiṭh' nā* (MK)
být pevný, neotřesitelný
- 1958) *pāṅ toṛ' nā* (MK)
1. dalekou chůzí si unavit nohy, 2. velmi se snažit, 3.
tvrdě trestat
- 1959) *pāṅ dhokar pīnā* (MK+VMŠ)
hostit s velkou úslužností, úctou
- 1960) *pāṅ na uṭh' nā* (VMŠ)
nemít odvahu udělat další krok vpřed
- 1961) *pāṅ na denā/ rakh' nā* (VMŠ)
nejít
- 1962) *pāṅ na dhul' vānā* (VMŠ)
nepovažovat za vhodného k tomu, abych ho
obsluhoval
- 1963) *pāṅ nikal' nā* (VMŠ)
odejít z domu
- 1964) *pāṅ pakaṛ' nā* (MK+VMŠ)
uctivě pozdravit otřením prachu z nohou
- 1965) *pāṅ paṛ' nā* (MK+VMŠ)
1. prosit na kolenou, velice prosit, 2. pozdravit
padnutím na zem (projev úcty), 3. jít
- 1966) *pāṅ patthar honā* (VMŠ)
nikam nejít, nebýt schopen jít

- 1967) *pāv par pāv rakh'kar baiṭh'nā yā sonā* (MK+VMŠ)
být pasivní, nic nedělat, nevnímat
- 1968) *pāv pasār'nā* (MK+VMŠ)
1. roztáhnout nohy, 2. klidně spát, 3. zemřít, 4. stavět na odív, chovat se okázale, 5. žádat stále víc
- 1969) *pāv pāv cal'nā* (VMŠ)
jít pěšky
- 1970) *pāv/pair pīche na rakh'nā/haṭānā* (VMŠ)
neustoupit, neuznat porážku
- 1971) *pāv pīṭ'nā/ragar'nā* (MK+VMŠ)
1. být neklidný, dělat si starosti, 2. VMŠ – velmi se snažit
- 1972) *pāv pīṭ pīṭ kar mar'nā* (VMŠ)
umřít po prožití mnohých strastí
- 1973) *pāv pūj'nā* (MK+VMŠ)
1. uctivě hostit, 2. při svatbě rodina nevěsty uctí ženicha a dá poplatek
- 1974) *pāv/pair phisal'nā* (VMŠ)
udělat chybu, chovat se špatně – „uklouznout“
- 1975) *pāv/pair phūk phūk kar rakh'nā* (VMŠ)
obezřetně pracovat
- 1976) *pāv phūl'nā* (MK)
1. unavit se, 2. být neklidný strachy
- 1977) *pāv/pair phailākar sonā* (VMŠ)
1. spát hluboce, 2. být bez starostí
- 1978) *pāv phailānā* (MK+VMŠ)
chtít hodně získat, když to získá, chtít ještě víc
- 1979) *pāv/pair bādh'nā* (VMŠ)
konec volnosti, být spoután
- 1980) *pāv/pair baḥānā* (MK+VMŠ)
rychle jít; udělat pokrok
- 1981) *pāv/pair bhar jānā* (MK+VMŠ)
unavit se nohy
- 1982) *pāv bhārī honā* (MK+VMŠ)
být těhotná
- 1983) *pāv/pair man man bhar ke honā* (VMŠ)
studem/strachy nemoci jít před
- 1984) *pāv murīd honā* (VMŠ)
být někomu oddaný, ctít někoho
- 1985) *pāv mē kāṭā gaṛ'nā/cubh'nā* (VMŠ)
padnout do nesnází, mít problémy
- 1986) *pāv mē ghan'cakkar/sanīcar honā* (VMŠ)
hodně cestovat
- 1987) *pāv mē pākḥ lagā denā* (MK)
jít rychlým krokem
- 1988) *pāv mē beṛī paṛ'nā* (MK)
přijít o svobodu
- 1989) *pāv mē mēh'dī lag'nā* (MK)
nemoci někam jít
- 1990) *pāv mē manīcar honā* (MK)
chodit sem a tam, užívá se pro toho, kdo nemá stání
- 1991) *pāv rakh'nā* (VMŠ)
překročit zákon, udělat přestupek
- 1992) *pāv rakh'ne kī jagah/sthān na honā* (VMŠ)
velký dav
- 1993) *pāv/pair lag'nā* (VMŠ)
1. začít chodit (děti), 2. nějaká věc mít dynamický průběh, 3. pozdravit dotykem nohou
- 1994) *pāv lagā honā* (VMŠ)
znát velmi dobře nějakou cestu, z paměti
- 1995) *pāv sameṭ'nā/sikoṛ'nā* (VMŠ)
nemít důvěrný vztah, držet si od těla
- 1996) *pāv sah'lānā* (VMŠ)
sloužit, ctít
- 1997) *pāv se pāv bādh'kar rakh'nā* (VMŠ)
opečovávat
- 1998) *pāv so jānā* ((VMŠ))
znectivět noha
- 1999) *pāv hilānā* (VMŠ)
být neposedný, v pohybu
- 2000) *pāv honā* (VMŠ)
úcta
- 2001) *pāv/pair ō tale/ke nīce gardan dab'nā* (VMŠ)
mít někoho zcela v moci
- 2002) *pāv ō tale raūd'nā* (VMŠ)
pošlapat, zničit
- 2003) *pāv ō par khaṛā honā* (VMŠ)
bát soběstačný, stát na vlastních nohou
- 2004) *pāv ō par pag'ī rakh'nā* (VMŠ)
pochlebovat, lichotit
- 2005) *pāv ō par māthā/sir rakh'nā* (VMŠ)
projevovat úctu, přijmout podřízenost

- 2006) *pāṅṅō par lauṭ'nā* (VMŠ)
projevovat úctu, být podřízený
- 2007) *pair ukhaṭ'nā/ukhaṭ'jānā* (MK)
utéci, nedostavit se k boji (pāṅṅ ukhaṭ'nā)
- 2008) *pair kīcaṭ mē san'nā* (MK)
děsivá nebo obtížná situace, z níž není lehké se dostat
- 2009) *pair kī jūtī* (MK)
nízká služebná, k níž se špatně chová
- 2010) *pair na ṭik'nā* (MK)
nevydržet na jednom místě
- 2011) *pairō ke tal've cāṭ'nā* (MK)
viz „tal'vā cāṭ'nā“
- 2012) *pairō kī dhūl* (MK)
služka, nepodstatná osoba
- 2013) *pairō par pag'ṭī rakh'nā* (MK)
někomu pochlebovat, aby si zachránil svou pověst
- 2014) *pair phailākar sonā* (MK)
nemít obavy
- 2015) *pair se jā lag'nā* (VMŠ)
padnout k nohám (z úcty nebo s prosbou o prominutí)
- 2016) *pair par sir rakh'nā* (VMŠ)
lichotit
- 2017) *pairō mē par lag'nā* (VMŠ)
velmi rychle jít
- 2018) *pairō mē beṇyā ḍāl'nā* (VMŠ)
zakazovat, omezovat
- 2019) *pairō mē mēh'dī lagākar baiṭh'nā* (VMŠ)
výmluva, že nemůže jít
- 2020) *phaṭe mē pāṅṅ denā* (MK)
vzít na sebe něčí bolest, neštěstí
- 2021) *phūṅk-phūṅk'kar qadam (yā pair) rakh'nā*
(MK+VMŠ)
pracovat obezřetně, přemýšlet o postupu
- 2022) *raqāb par pair rakh'nā* (VMŠ)
připravit se k odchodu

STEHNO

- 2023) *jāgh udhār'nā* (MK)
odtajnit, odstranit závěs

KOLENO

- 2024) *ghuṭ'ne ṭūṭ'nā* (VMŠ)
1. utrpět škodu, 2. být slabý
- 2025) *ghuṭ'ne ṭek'nā* (MK+VMŠ)
prohrát; přijmout porážku
- 2026) *ghuṭ'ne toṭ'nā* (VMŠ)
oslabit někoho
- 2027) *ghuṭ'ne par rakh kar dūdh pilānā/pāl'nā*
(VMŠ)
být milý
- 2028) *ghuṭ'ne se lagākar biṭhānā* (VMŠ)
mít stále nablízku
- 2029) *ghuṭ'nō ke sahāre/ bal cal'nā* (MK+VMŠ)
1. plazit se po kolenou jako malé děti, 2. pomalu
dělat pokrok, postupovat; být na počátku
- 2030) *ghuṭ'nō mē sir denā* (MK+VMŠ)
1. sklonit hlavu smutkem, starostmi, 2. klopat hlavu
studem
- 2031) *ghuṭ'nō se lag'kar baiṭh'nā* (MK)
být stále nablízku

CHODIDLO

- 2032) *tal'vā/tal've khuj'lānā* (MK+VMŠ)
svědění v chodidle, což se považuje za znamení, že
se má člověk vydat na cestu
- 2033) *tal've na ṭik'nā* (VMŠ)
nemoci se usadit
- 2034) *tal'vā/tal've cāṭ'nā* (MK+VMŠ)
pochlebovat
- 2035) *tal've chal'nī honā* (VMŠ)
unavit se chůzí
- 2036) *tal've tale ākh mal'nā/tal'vō se ākh mal'nā*
(VMŠ)
pochlebovat
- 2037) *tal've tale ākhē bichānā* (MK)
vítat s velkou láskou a úctou
- 2038) *tal've tale bhēṭ'nā* (VMŠ)
podupat, pošlapat
- 2039) *tal've dhokar pīnā* (MK+VMŠ)
obsluhovat, hostit
- 2040) *tal've/tal'vā sah'lānā* (MK)
lichotit, pochlebovat

2041) *tal'vō mē se tel nikāl'nā* (VMŠ)
velmi spořit, být velmi šetrný

2042) *tal'vō se āg lag'nā* (VMŠ)
být naštvaný

PATA

2043) *eṛiyā ghis'nā/ragar'nā* (MK+VMŠ)
1. dřením si umývat paty, 2. být dlouho nemocný,
3. několikrát někam jít, 4. zbytečně jít, 5. velmi se
dřít, 6. být na pokraji smrti, 7. být ustaraný

2044) *eṛ kā dhovan/mail na honā* (VMŠ)
být porovnání s někým málo hezký

2045) *eṛ cāṭ'nā* (VMŠ)
lichotit, pochlebovat

2046) *eṛ-coṭ kā zor lagānā* (MK+VMŠ)
vynaložit velké úsilí

2047) *eṛ-coṭ kā pasīnā ek kar'nā/bahānā // coṭ aur
eṛ kā pasīnā ek kar'nā // coṭ kā pasīnā eṛ tak
kar'nā* (MK+VMŠ)
vynaložit velké úsilí

2048) *eṛ coṭ par se kāṭ'nā* (VMŠ)
považovat za nevýznamné

2049) *eṛ se coṭ tak āg lag'nā* (VMŠ)
velmi se rozčlít

2050) *coṭ kā pasīnā eṛ par honā* (MK+VMŠ)
velmi se lopotit